

147001

T. C.

İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

İşletmelerin Halka Açılma Sürecindeki
Muhasebe ve Raporlama Sorunları

Ahmet TÜREL

2501010301

- 147001 -

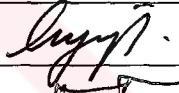

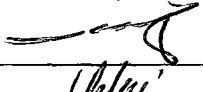

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz ERDAMAR

İstanbul - 2004

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **MUHASEBE** Bilim Dalında 2501010301 numaralı **AHMET TÜREL**'in hazırladığı "**İŞLETMELERİN HALKA AÇILMA SÜRECİNDEKİ MUHASEBE VE RAPORLAMA SORUNLARI**" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca **13/07/2004 Salı** günü saat **10.00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin**KABUL**.....'ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.CENGİZ ERDAMAR	KABUL	
PROF.DR.GÖKSEL YÜCEL	KABUL	
PROF.DR.VURAL AKARÇAY	KABUL	
DOÇ.DR.YAKUP SELVİ	KABUL	
DOÇ.DR.FATİH YILMAZ	KABUL	

ÖZ

Bu çalışmada, işletmelerin halka açılma sürecinin temel unsurları ve halka açılma sürecinde finansal raporlama konusu açıklandıktan sonra finansal tablolarını Sermaye Piyasası Mevzuatı doğrultusunda hazırlamak zorunda olan halka açılma sürecindeki işletmelerin Sermaye Piyasası Mevzuatı doğrultusunda finansal tablo hazırlama sürecinde ortaya çıkabilecek muhasebe ve raporlama sorunları belirlenmeye çalışılmış. Ayrıca, halka açılma sürecinde olan bir işletmenin finansal tablolarını Sermaye Piyasası Mevzuatı doğrultusunda hazırlama süreci bir uygulama ile açıklanmıştır.

ABSTRACT

In this study, basic components of going public process and financial reporting in going public process is explained. The accounting and reporting problems which raised in the process of preparing financial statements in conformity with the Capital Market Regulations are pointed out for companies which have to prepare their financial statements in conformity with the Capital Market Regulations. Also, the process of preparing financial statements in conformity with the Capital Market Regulations is explained with an application in a company which is in the process of going public.

ÖNSÖZ

Halka açılma sürecindeki işletmeler, geçmiş dönemlerdeki finansal durum ve performanslarını sunmak amacıyla finansal tablolar hazırlarlar. Hazırlanan bu finansal tablolar potansiyel yatırımcılar tarafından incelenir ve hangi işletmeye yatırım yapılacağı konusunda ekonomik bir karar verilir. Dolayısıyla halka açık ve halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarının yatırımcıların sermaye dağılımına temel oluşturduğunu varsayarsak, halka açılma sürecinde olan veya halka açık bulunan işletmelerin finansal tablolarının güvenilir olması, bilgi verme özelliği olması ve birbirleri ile karşılaştırılabilmesi gerekir.

Bu çalışmada, finansal tablolarını Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerinde belirtilen sınıflandırma ve vergi mevzuatında belirtilen değerlendirme ilkelerine göre hazırlayan halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan “Sermaye Piyasasında Mali Tablolara ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ” hükümleri doğrultusunda hazırlanması süreci incelenmiş ve bu süreçte ortaya çıkan sorunlar belirlenmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren ve bilimsel yönden katkılar yapan sayın hocam Prof.Dr. Cengiz Erdamar’a, bu çalışmayı gerçekleştirebilmem için her türlü destekte bulunan sayın anabilim dalı hocalarıma, sayın Ayşe Karausta’ya ve eşim Aslı Türel’e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ	iii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xi

GİRİŞ

0.1.Çalışmanın Amacı	1
0.2.Çalışmanın Önemi	1
0.3. Çalışmanın Sınırlandırılması	1
0.4. Uygulanan Yöntem ve Çalışmanın Yapısı	2

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERİN HALKA AÇILMA SÜRECİNİN TEMEL UNSURLARI

1.1.Halka Açık İşletme Kavramı	4
1.2.İşletmelerin Halka Açılma Kararı	6
1.2.1.İşletmelerin Halka Açılma Nedenleri	7
1.2.2.İşletmelerin Halka Açılmama Nedenleri	8
1.3.İşletmelerin Halka Açılma Süreci	10
1.3.1. Halka Açılmada Ön Hazırlıklar	11
1.3.2.Yasal Süreçte Halka Arz İşlemi	12

İKİNCİ BÖLÜM
HALKA AÇILMA SÜRECİNDE FİNANSAL RAPORLAMA

2.1.Finansal Raporlamanın Tanımı	17
2.2.Halka Açık İşletmelerin Hazırladıkları Finansal Tabloların Önemi	20
2.3.Halka Açılma Sürecindeki İşletmeler ve Muhasebe Standartları	22
2.4.Halka Açılma Sürecindeki İşletmelerin Finansal Tablolarının Denetimi	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HALKA AÇILACAK OLAN BİR İŞLETMENİN FİNANSAL
TABLolarININ UYUMLAŞTIRILMASI ve BU AŞAMADA
YAŞANABİLECEK SORUNLAR

3.1.Değerleme ve Sınıflandırma ile İlgili Sorunlar	31
3.1.1.Hazır Değerler ile İlgili Sorunlar	33
3.1.2.Menkul Kıymetler ile İlgili Sorunlar	34
3.1.3.Alacaklar ve Borçlar ile İlgili Sorunlar	36
3.1.4.Stoklar ile İlgili Sorunlar	41
3.1.5.Maddi Duran Varlıklar ile İlgili Sorunlar	43
3.1.6.Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile İlgili Sorunlar	45
3.1.7.Borç ve Gider Karşılıkları ile İlgili Sorunlar	46
3.1.8.Öz Kaynaklar ile İlgili Sorunlar	48
3.2.Yatırımcıların Finansal Tablolara Olan Güvenilirliklerinin Azalmasının Neden Olabileceği Sorunlar	50
3.2.1.Turkcell Vak'ası	51
3.2.2.Lio Yağ Sanayi Vak'ası	52
3.3.Kar Dağıtımında Ortaya Çıkan Sorunlar	56
3.4.Enflasyon Düzeltmesinden Kaynaklanan Sorunlar	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
UYGULAMA: HALKA AÇILMA SÜRECİNDE OLAN BİR İŞLETMENİN
FİNANSAL TABLOLARININ SP KURULU TEBLİĞİNE GÖRE
HAZIRLANMASI

4.1.Uygulama Yapılan İşletme İle İlgili Genel Bilgiler	63
4.2.X İşletmesinin Finansal Tablolarının SP Kurulu Tebliğine Göre	
Hazırlanması	65
4.2.1.Mizanın Elde Edilmesi.....	65
4.2.2.Düzeltilme ve Tasnif Kayıtlarının Yapılması.....	69
4.2.2.1.Düzeltilmeler.....	69
4.2.2.2.Tasnifler.....	71
4.2.3.Çalışma Tablosunun Hazırlanması.....	78
4.2.4.Finansal Tabloların Hazırlanması.....	86
4.3.X İşletmesinin Kar Dağıtımını ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar.....	91
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA.....	101
EKLER.....	105

KISALTMALAR LİSTESİ

İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
GSM	Global Mobil İletişim Sistemi
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
MSUGT	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
SP	Sermaye Piyasası
SPK	Sermaye Piyasası Kanunu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMUDESK	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	Vergi Usul Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablonun Konusu	Sayfa
3.1	Menkul Kıymetlerin Değerlenmesi	36
3.2	Alacak ve Borçların Değerlenmesi	38
3.3	Stokların Edinme Aşamasında Değerlenmesi	43
3.4.	Maddi Duran Varlıklarla İlgili Borçlanma Maliyetleri	45
3.5.	Kıdem Tazminatı Karşılıklarının Hesaplanması	48
3.6.	İşletmenin Öz Sermaye Hesapları	53
3.7.	İşletmenin 1998 Yılına Ait Öz Sermaye Değişim Tablosu	54
3.8.	İşletmenin 1999 Yılına İlk 9 Aya Ait Öz Sermaye Değişim Tablosu	54
4.1.	Çalışma Tablosu	78
4.2.	Dağıtılabılır Net Dönem Karının Hesaplanması	91
4.3.	I.Temettü ve II.Tertip Yasal Yedeklerin Hesaplanması	93
4.4.	Gelir Vergisi Kesintisinin Hesaplanması	93
4.5.	X İşletmesinin Kar Dağıtım Tablosu	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şeklin Konusu	Sayfa
2.1.	Sermaye Dağılımı Süreci	21

EKLER LİSTESİ

Ek No	Ek'in Konusu	Sayfa
1.1	Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin Yasal Gelir Tabloları ile SPK Formatına Uygun Gelir Tabloları	105
1.2	Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 Dönemlerine Ait Yapılan Düzeltme Kayıtları Sonucunda Hesaplarda Meydana Gelen Farklılıklar	107
1.3	Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 tarihleri itibariyle SPK Mevzuatının Hükümlerine Uygun Olarak Hazırlanan Mali Tablolarında Yapılan Muhasebe Dışı Düzeltmeler ve Parasal Etkileri	109
2.1	Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin Bilançoları	113
2.2	Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin Gelir Tabloları	115

GİRİŞ

0.1.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, finansal tablolarını Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğlerinde belirtilen sınıflandırma ve vergi mevzuatında belirtilen değerlendirme ilkelerine göre hazırlayan halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan “Sermaye Piyasasında Mali Tablolara ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”e uyumlaştırılmasının incelenmesi ve bu süreçte ortaya çıkan sorunların belirlenmesidir.

0.2.Çalışmanın Önemi

Halka açılma sürecinde olan işletmeler, geçmiş dönemlerdeki finansal durum ve performanslarını potansiyel yatırımcılara sunmak amacıyla finansal tablolar hazırlarlar. Hazırlanan bu finansal tablolar yatırımcılar tarafından incelenir ve hangi işletmeye yatırım yapılacağı konusunda ekonomik bir karar verilir. Dolayısıyla halka açık işletmelerin finansal tablolarının yatırımcıların sermaye dağılımına temel oluşturduğunu varsayarsak, halka açılma sürecinde olan veya hali hazırda halka açık bulunan işletmelerin finansal tablolarının güvenilir olması, bilgi verme özelliği olması ve birbirleri ile karşılaştırılabilmesi gerekir.

0.3.Çalışmanın Sınırlandırılması

Bu çalışmada, halka açılma sürecindeki sanayi, ticaret ve hizmet işletmelerinde yaşanan muhasebe ve raporlama sorunları belirlenmeye çalışılmış, faaliyet konuları itibariyle farklı muhasebe tekniği kullanmak zorunda bulunan; banka ve sigorta şirketleri, özel finans kurumları, finansal kiralama şirketleri, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları kapsam dışında bırakılmıştır. Ayrıca SP Kurulu'nun Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları'na (UFRS) uyum amacıyla hazırladığı

Seri:XI, No:19 sayılı “Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”, Seri:XI, No:21 sayılı “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ” ile SP Kurulu’nun UFRS ile tam uyumun sağlanabilmesi için yayımladığı Seri:XI, No:25 sayılı “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ” hükümlerinin uygulanmasından kaynaklanabilecek muhasebe ve raporlama sorunları bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

0.4.Uygulanan Yöntem ve Çalışmanın Yapısı

Bu çalışmanın hazırlanmasında, öncelikle yerli ve yabancı yayınlar incelenmiş, diğer bir ifade ile kapsamlı bir literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte halka açılma sürecindeki işletmelerin muhasebe bölümlerinden yetkili kişilerle ve halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarını denetleyen denetçilerle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde; işletmelerin halka açılma sürecinin temel unsurlarına değinilmiştir. Bu bölümde halka açık işletme kavramına yer verilmiş, işletmelerin halka açılma ve açılmama nedenleri belirtilmiş ve son olarak işletmelerin halka açılma süreci üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde halka açılma sürecindeki finansal raporlama konusu incelenmiştir. Bu bölümde finansal raporlama kavramı açıklanmış, halka açılma sürecindeki işletmelerin hazırladıkları finansal tabloların öneminden bahsedilmiş, muhasebe standartlarının halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal raporlamasına olan etkiler belirlenmiş ve son olarak halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarının denetimi açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; geçmişte Sermaye Piyasası Kanunu'na(SPK) hiç tabi olmamış bir işletmenin finansal tablolarının SP mevzuatına uyumlaştırılması sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlar anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; finansal tabloların SP mevzuatına uyumlaştırma işleminin ne şekilde gerçekleştirildiğine ilişkin bir uygulama yapılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise; finansal tabloların SP mevzuatına uyumlaştırılması aşamasında ortaya çıkan sorunlar özetlenmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞLETMELERİN HALKA AÇILMA SÜRECİNİN TEMEL UNSURLARI

1.1.Halka Açık İşletme Kavramı

Halka açık işletme ve halka açılma kavramlarını açıklamadan önce halka arz kavramını tanımlamakta yarar vardır. Halka arz, “Sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan halka çağrıda bulunulmasını, halkın bir ortaklığa katılmaya veya kurucu olmaya davet edilmesini, hisse senetlerinin borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda devamlı işlem görmesini, halka açık anonim ortaklıkların sermaye artırımını dolayısıyla paylarının veya hisse senetlerinin satışını” ifade etmektedir.¹ Eğer halka arz daha önce halka açık olmayan bir şirket tarafından yapılırsa, bu halka açılmadır. Halka açılma işlemini tamamlamış olan işletmeler halka açık şirket unvanını kazanırlar.

Bir şirketin halka açılabilmesi için yasalara göre öncelikle anonim şirket olması gerekir. Anonim şirket sıfatına sahip olan ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun öngördüğü birtakım yeterliliklere sahip olan işletmeler eğer isterlerse halka açılabilirler. Sermaye Piyasası Kanunu, hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya arz edilmiş sayılan anonim ortaklıkları halka açık anonim ortaklık olarak tanımlamıştır.

Halka arz edilmiş sayılmak için ise ortak sayısı esas alınmıştır. Sermaye Piyasası Kanunu’na göre pay sahibi sayısı 250’yi aşan anonim ortaklıkların hisse senetlerinin halka arz olunmuş sayılacağını ve bu ortaklıkların halka açık anonim ortaklık hükümlerine tabi olacağını belirtmiştir. Az sayıda ortakla kurulan bir anonim şirketin ortak sayısı, şirketin paylarının zamanla veraset yoluyla birden fazla kişiye

¹ SPK, “3794 Sayılı Kanunla Değişik 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu”, İstanbul, Md.3-c

geçmesi, ya da bazı ortakların hisselerini parça parça üçüncü şahıslara satmaları sonucunda artabilir. Bu durumda, hisse senetlerini kendi iradesiyle halka arz eden şirketlerin yanında şirket yönetiminin iradesi dışında da halka açık hale gelebilen şirketlerin de Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimine girmeleri söz konusudur.

İşletmelerin halka açılması ya da halka açık işletmelerin halka sunulan hisse senetlerinin çoğalması dört şekilde olur. Bunlar; doğrudan doğruya halka açık işletmelerin kurulup hisse senetlerinin kuruluşta halka arz edilmesi, halka açık olmayan işletmelerin kurulduktan sonra mevcut veya sermaye artırımını suretiyle çıkarılacak hisse senetlerinin halka arz edilmesi, halka açık ortaklıkların mevcut veya sermaye artırımını suretiyle çıkarılacak hisse senetlerinin halka arz edilmesi ve pay sahibi sayısı 250 den fazlaya çıkan anonim şirketlerin hisse senetlerinin halka arz edilmiş sayılmasıdır.

Doğrudan doğruya halka açık işletmelerin kurulup halka hisse senedi arz etmesi Türk Ticaret Kanununda yer alan kuruluş şekillerinden biri olan tedrici kuruluş vasıtasıyla yapılır. Anonim şirketler, ani ve tedrici olmak üzere iki şekilde kurulabilirler. Ani kuruluşta şirket sermayesinin tamamı kurucular tarafından taahhüt edilir. Tedrici kuruluşta ise şirket sermayesinin bir kısmı kurucular tarafından taahhüt edilirken kalan kısım için halka başvurulur.² Tedrici kuruluş SPK öncesinde uygulanırken, SPK sonrasında; TTK ya ilaveten, bu kanunun getirdiği formaliteler yüzünden terk edilmiştir. Günümüzde şirketler ani şekilde kurulmakta ve daha sonra halka açılmaktadır.³

Halka açık olmayan işletmelerin hisse senetlerini halka arz etmeleri iki şekilde gerçekleşebilir. Birincisi, mevcut hissedarların sahip oldukları hisse senetlerinin halka arz yoluyla satışlarıdır. İkincisi, sermaye artırımını vasıtasıyla artırılan sermayenin tamamının veya bir kısmının halka arz edilerek işletmenin halka

² TTK, madde 276.

³ Özlem Koç, *Şirketlerin Halka Açılması ve Bir Uygulama*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Mayıs 1998,s.10

açılmasıdır. Bu durumda amaç, şirkete kurucuların dışında yeni ortaklar almak ve onların sermayelerini şirkete katmaktır.

Sermaye Piyasası Kanunu, halka açık işletmeler için;

- Genel Kurul Kararı gerektirmeden sermaye artırımını yapılmasını sağlayan kayıtlı sermaye sistemi(SPK md.12),
- Türk Ticaret Kanunu'ndaki limitlerin⁴ üzerinde tahvil ihraç limiti (SPK md.13),
- Temettü avansı dağıtma imkanı(SPK md.15),

gibi haklar tanımıştır.Bu hakların yanında;

- Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen oranda kar payı dağıtma,
- Mali tablolarını bağımsız denetime tabi tutma,
- Mali tablolarını Kurulca belirlenen muhasebe standartlarına göre hazırlama ve ilan etme,
- Kurulca belirlenen; ortaklığın sermaye yapısında ve yönetimin kontrolünde meydana gelen değişiklikler, ortaklığın faaliyetlerine ilişkin değişiklikler, ortaklığın yatırımlarına ve mali yapısına ilişkin değişiklikler gibi özel durumların gerçekleşmesi halinde kamuya bilgi verme,

gibi yükümlülükler de getirmiştir.⁵

1.2.İşletmelerin Halka Açılma Kararı

Halka açılma ya da halka açık olma işletmelere birtakım avantajlar sunmakla beraber, bir takım yükümlülükler ve maliyetlere katlanma zorunluluğu da getirir.

⁴ TTK, madde 422 “Anonim şirketlerin çıkaracakları tahviller, esas sermayenin ödenen ve tasdik olunmuş son bilançoya göre mevcudiyeti anlaşılan miktarını aşamaz.”

⁵ Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Sermaye Piyasası Mevzuatı, İlgili Mevzuat ve Etik Kurallar**, Temmuz 2003,s.67-73

Dolayısıyla halka açık olmayan bir işletmenin, halka açılma kararını verirken aşağıda açıklayacağımız bazı faktörleri göz önünde bulundurması gerekir.

1.2.1.İşletmelerin Halka Açılma Nedenleri

İşletmelerin halka açılma nedenleri; işletmeye ek bir nakit sağlaması, işletmenin prestijini artırması, işletmenin hisse senetlerinin nakde dönüştürülebilirliğini kolaylaştırması, işletmenin kurumsallaşma sürecini hızlandırması ve işletmeye vergi avantajı sağlaması olarak sıralanabilir.

Eğer işletme hisse senedi ihracı yoluyla halka açılmışsa, direkt olarak nakit elde etmiş olur. Ayrıca işletmeler sağladıkları bu nakit karşılığında borçlanmada olduğu gibi faiz ve anapara ödemesi yapmak zorunda olmadıkları gibi eğer isterlerse uzun ve zor bürokratik işlemleri tekrar tekrar yapmaya gerek kalmadan bu nakit kaynağından devamlı olarak yararlanabilirler.

Halka açılma ortaklıklara şeffaf olma, kamuyu doğru ve zamanında bilgilendirme, bağımsız dış denetim yaptırma gibi mali ve sosyal sorumluluklar yüklediği için, söz konusu ortaklıklar bu özellikleriyle tüketiciler, yatırımcılar ve kreditorler gözünde prestij ve güven kazanırlar.

Halka kapalı olan şirketlerin hisse senetlerinin gerçek değeri yatırım yapmaya niyetli kişiler tarafından bilinmez. Bu nedenle, bu tip şirketlerin hisse senetleri kolay kolay alınıp satılamaz. Halka açık şirketlerin hisse senetlerinin piyasa değeri belli olduğundan ve borsada işlem görmesi nedeniyle alınıp satılması kolaylaşır, bu da şirketin likit hale gelmesini, yabancılara ortak olmasını ve bu şekilde yabancı sermayeyi ülke içine çekmesini, dolayısıyla teknoloji ve know-how getirmesini kolaylaştırabilir.

Şirketler halka açılınca, devletin vergi incelemelerinin yanı sıra SP Kurulu ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası(İMKB) incelemelerine tabi olmaktadır ve

belirli dönemlerde mali tablolarını bağımsız denetim kuruluşlarına denetletmek ve kamuoyunu sürekli olarak bilgilendirmek zorundadırlar. Bu sebeplerle şirketler, profesyonelleşme ve modern yönetim tekniklerine daha kısa sürede kavuşma olanağı sağlamakta ve kurumsallaşma sürelerini kısaltabilmektedirler.⁶

Kurum kazancının vergilendirilmesinde halka açık anonim şirket ile halka açık olmayan anonim şirket arasında bir fark yoktur ve her ikisi de aynı oranda kurumlar vergisine tabidir. Kurum kazancının vergilendirilmesinden sonra gerçek kişilerin kurumdan sağladıkları gelirin vergilendirilmesinde bazı dönemlerde halka açık işletmelere avantaj sağlanmıştır. Fakat 2003 Mayıs ayında yapılan son vergi düzenlemesi ile halka açık işletme ile halka açık olmayan işletme arasındaki fark kaldırılmış ve her ikisine de kar payının gerçek kişi ortaklara dağıtılması durumunda %10'luk bir gelir vergisi kesintisi yükümlülüğü getirilmiştir.⁷

Halka açık işletmelerin vergisel tek avantajı ise emisyon primlerindeki vergi istisnası avantajıdır. Şirketler isterlerse sermayeyi arttırmak ve eski ortakların rüçhan haklarını kısıtlamak sureti ile arttırılan sermayeye isabet eden hisse senetlerini halka satabilirler. Bu hisse senetlerinin satış değeri nominal değer üzerinde ise aradaki farka emisyon primi denilmektedir. Emisyon primleri şirket için bir kazanç olduğu halde hem kurumlar vergisinden, hem de gelir vergisinden istisna edilmiştir.(GVK md.94/6-b-ii ile KVK'nun geçici 28.md)

1.2.2.İşletmelerin Halka Açılmama Nedenleri

İşletmelerin halka açılmama nedenleri; işletmenin sürekli olarak denetime tabi olması ve kamuyu aydınlatma zorunluluğu, işletmenin halka açılma sürecinde katlanacağı maliyetler, işletme ortak ve yöneticilerinin sorumluluklarının artması ve mevcut ortakların işletme yönetiminde hakimiyeti kaybetme olasılığı olarak sıralanabilir.

⁶ Serdar Kandemir, *Halka Arzlar, Avantajları ve Dezavantajları*, Kocaeli Serbest Muhasebeci Mali Mütavirler Odası Bülteni, Eylül 2000, s.30

⁷ Gelir Vergisi Kanunu, Madde 94/6 bi

Halka açılan işletmeler Sermaye Piyasası Kanununa tabi olacaklarından, TTK, VUK, ve diğer kanunların yanında SPK ya da uymak ve SP Kurulu denetimine tabi olmak zorundadır. Daha önce devlet, ortaklar ve yöneticiler dışında kimseye bilgi verme mecburiyetinde olmayan kuruluş halka açılmakla birlikte finansal bilgileri ve finansal olmayan önemli bilgileri halka açıklamak zorunda kalacaktır ve bu bilgilerden rakipleri de yararlanabilecektir.

İşletmelerin halka menkul kıymet ihracının maliyetleri oldukça yüksektir. Bu maliyetleri doğrudan ve dolaylı maliyetler olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.

Doğrudan katlanılan maliyetlerin içinde Spread/Discount(Aracı kuruluşun menkul kıymet satın alma fiyatı ile menkul kıymeti halka satış fiyatı arasındaki fark) maliyetini, aracı kurumlara yapılan ödemeleri, Sermaye Piyasası Kuruluna yapılan ödemeleri, İMKB ye yapılan ödemeleri, bağımsız denetim kuruluşlarına yapılan ödemeleri ve mali tabloların ilan edilmesi için yapılan ödemeleri sıralayabiliriz.⁸

Dolaylı maliyetleri ise “Düşük fiyatlandırma maliyeti” ve “Normal üstü fiyat performansı” maliyeti olarak sıralayabiliriz. Düşük fiyatlandırma maliyeti aracı kuruluşların menkul kıymeti satın alma ile halka satış fiyatı arasındaki farktır. Özellikle halka açılmada, satılan hisse senetlerinin satış fiyatı genellikle ihraçtan hemen sonra oluşan piyasa fiyatının %10-15 altında kalır.⁹ Normal üstü fiyat performansı ise daha önceden halka hisse senedi ihraç etmiş bir şirketin yeni halka arzlarında belirlediği fiyat normal piyasa fiyatının altında olur. Bu durumda yeni fiyatın duyulmasıyla birlikte mevcut hisse senetlerinin değerinde %1-2’lik bir düşme meydana gelebilir.¹⁰ Halka açılmada katlanılan maliyetlerin, halka açılmadan beklenen nakit girişine olan oranı halka arz edilen menkul kıymet tutarı arttıkça azalır, çünkü bu maliyetlerin çoğu sabit niteliklidir. Dolayısıyla halka arzın tutarı önem kazanır. Bazı halka arzlardan beklenen nakit girişi yukarıda sayılan maliyetleri

⁸ Serdar Kandemir, a.g.e., s.28-30

⁹ Özlem Koç, a.g.e., s.24

¹⁰ A.e.

karşulamayabilir. Türkiye'deki firmaların ortalama ihraç maliyetinin toplam ihraç tutarının %4'ü ile %8'i arasında değiştiği belirlenmiştir.¹¹

Ortaklarının, halka açılmaya karar aşamasında çekindikleri konulardan biri de işletme yönetimindeki etkinliği kaybetme olasılığıdır. İşletmenin halka açılmasıyla birlikte yatırımcılar işletmenin hisse senetlerinin belli bir bölümünü (Şirketin halka açık olduğu oran dahilinde) borsada ya da birinci el piyasada satın alarak işletme yönetiminde söz sahibi olabilirler. Halka açılmadan önce işletmenin varlık ve kaynaklarını istedikleri şekilde yönetebilen eski ortak veya yöneticilerin, işletmenin halka açılmasıyla birlikte ortak sayısı artacağından, sorumlu oldukları grup büyür ve karar alma güçleri sınırlanır.

Yukarıda sıraladığımız faktörleri dikkate alan ve gerekli hesaplamaları yapan işletme yönetimi halka açılmayı işletme için yararlı olarak görüyorsa halka arza hazırlık aşamasına geçebilir.

1.3.İşletmelerin Halka Açılma Süreci

Halka açılma süreci iki işlemin birlikte yürümesini gerekli kılan bir süreçtir. Bunlardan ilki halka arz edilen hisse senetlerinin sermaye piyasası kurulunca kayda alınması, diğeri de arz edilen hisse senetlerinin daha sonra satışına imkan vermek için borsada işlem görmesini sağlamak amacıyla borsaya kotasyon amacıyla başvurulmasıdır. Bu nedenle halka açılacak işletmelerin kayıt ve kotasyon başvurularını birlikte yürütmeleri gerekmektedir.¹² Türkiye'de hisse senetlerini halka arz eden işletmelerin halka arz kararı verdikten sonra, arzı gerçekleştirinceye kadar geçen sürenin ortalama olarak 3 aydan biraz fazla olduğu söylenebilir.¹³

¹¹ Hatice Gereklioğlu Düzakın, Türkiye'de Hisse Senetleri İMKB'de İşlem Gören Firmaların Halka İlk Arz ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kasım 1998, s.206

¹² Kudret Baran, Halka Açılacak Anonim Şirketlerin Mali Tablolarının Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Özel Bağımsız Dış Denetimi ve Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997, s.19

¹³ Hatice Gereklioğlu Düzakın, a.g.e., s.204

1.3.1.Halka Açılmada Ön Hazırlıklar

Halka açılmaya karar veren işletme gerekli prosedürü tamamlamaya başlamadan önce halka açılacağı zamanı tespit etmelidir. Halka açılmanın doğru zamanda yapılması ihracın başarısını önemli ölçüde etkiler.

Eğer işletme halka açılmayı menkul kıymetler borsasında gerçekleştirecekse, halka açılmak için en uygun zaman borsa işlem hacminin yüksek ve endeksin tırmanışta olduğu dönemdir. Nitekim Türkiye’de firmalar, halka ilk kez arzda hazırlık döneminin hemen ardından piyasaya girilmesi konusunda olumlu düşünmemektedirler ve borsanın yükseliş trendinde olması ve diğer halka arzlarla çakışmamaya özen gösterilmesi gibi uygun piyasa koşullarının oluşması amacıyla bir süre beklenilmesini tercih etmektedirler.¹⁴ Fakat Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde borsa endeksi sürekli iniş ve çıkışlar gösterdiği ve spekülasyon dalgalanmalarla karşı karşıya olduğu için bu tip ülkelerde halka arzın zamanını doğru olarak kestirmek zordur.¹⁵

Halka açılmaya karar veren bir işletmenin, halka açılma zamanını belirledikten sonra ilk yapması gereken bir aracı kuruluşla aracılık sözleşmesi imzalamaktır. Şirketler isterlerse aracı kuruluştan zamanlama konusunda yardım alabilirler. Seçilen aracı kuruluş tek olabileceği gibi bir yatırım bankası ya da aracı kurum ve yatırım bankalarından oluşan bir konsorsiyum da olabilir. İlk aşamada halka arzın şartları konusunda bir ön protokol imzalanır. İkinci aşamada şirketin hisse senedinin değerinin ve fiyatının tespitine ilişkin çalışmalar yer alır. Üçüncü adımda ise hisse senedinin etkin bir şekilde halka arz edilebilmesi için strateji oluşturulur ve aracılık sözleşmesi imzalanır. Sözleşmenin yazılı olması zorunludur.

¹⁴ Hatice Gereklioğlu Düzakın, a.g.e., s.208

¹⁵ Özlem Koç, a.g.e., s.30.

İki tip aracılık sözleşmesi mevcuttur. Bunlar en iyi gayret aracılığı ve aracılık yüklenimidir. En iyi gayret aracılığı sözleşmesinde, aracı kuruluş halka arz edilen menkul kıymetlerin satışı sırasında elinden gelen azami gayreti göstereceğini ve satış süresi sonunda satılamayan hisse senetlerini, satışı yapan şirkete iade edeceğini taahhüt eder. Hisse senetlerinin halka arz süresinde satılamaması halinde aracı kurum için herhangi bir sorumluluk doğmaz. Aracılık yüklenimi türünde ise, aracı kuruluş satışı yapılacak menkul kıymetlerin bedelini ihraç eden şirkete ödemekte ve satışı kendi namına ve hesabına yapmaktadır. Aracı kuruluşun hisse senetlerini aldığı fiyat ile sattığı fiyat arasındaki fark aracı kuruluşun karını oluşturmaktadır. Aracılık yüklenimi sözleşmesinde, menkul kıymetin satılamamasından veya istenilen fiyattan satılamamasından doğabilecek riskler aracı kuruluş tarafından üstlenilmiş olur.

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yapması gereken hazırlıklardan biri de işletmenin finansal tablolarının sermaye piyasası kurulunun yayımlamış olduğu “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”e uyumlaştırılmasıdır. Bu hazırlıklar, çalışmamızın ana konusunu oluşturduğundan ileriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.3.2.Yasal Süreçte Halka Arz İşlemi

Geçmişin kapalı ekonomilerinde ticari faaliyetler genellikle mülkiyete sahip kişiler tarafından yapılırdı. Yönetim ve mülkiyet tek elde toplandığından, faaliyet sonuçlarına yönelik bilginin dışarıya açıklanmasına gerek duyulmazdı. Fakat zamanla ticari faaliyetlerin artması ve karmaşıklaşması şirket tipi örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Şirketlerin ticari faaliyetleri yatırımcıların ilgisini çekerek, sermayenin ticari işletmelere yönelmesini sağlamıştır. Böylece şirketler elde ettikleri nakit karşılığında menkul kıymet ihraç etmiş, bir taraftan şirketlerde yönetim ve pay sahipliği birbirinden ayrılırken, diğer taraftan arz edilen menkul kıymetlerin alınıp-satılacağı pazarlar ortaya çıkmıştır. Bu pazarlarda belirli düzenin oluşturulabilmesi için yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Ülkemizdeki Sermaye Piyasası'nın yasal düzenlemesi 1982 yılında yürürlüğe giren 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile yapılmıştır. Kanun, sermaye piyasası araçlarının ihraç prosedürünü belirlemekte ve işletmelerin sermaye piyasalarından nakit temin etmelerini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca konumuzla ilgili olarak, kamunun aydınlatılması amacıyla kanunda, konsolide mali tablolar dahil bütün mali tabloların ve raporların Kurulca belirlenecek ilke, standart ve formlara göre hazırlanıp kamuya duyurulması öngörülmüştür ve mali tablo bilgilerinin doğruluk ve standartlara uygunluğunun sağlanarak güvenilirliklerinin artırılması amacıyla da bağımsız denetim kuruluşundan yararlanılması istenmiştir.

İşletmeler halka açılmada ön hazırlıklar kısmında değindiğimiz işlemleri tamamladıktan sonra halka arz edecekleri menkul kıymetlerinin Sermaye Piyasası Kurulu kaydına alınması amacıyla Kurula başvurabilirler.

Sermaye Piyasası Kurulu, halka açılmak için gerekli belgeleri inceler ve mevzuata ilişkin bilgileri içerip içermediğine karar verir. İncelemeler sonucunda, Kurul, sunulan bilgi ve belgelerin yeterli olmadığı, gerçeği doğru olarak yansıtmadığı ve halkın istismarına yol açacağı kanaatine varmışsa, kayda alınma başvurusu yapılan menkul kıymetleri kayda almaktan kaçınabilir.

Kurulun, başvurusu yapılan hisse senetlerini kayda alması, şirkete ve hisse senetlerine kefalet verilmesi anlamında değildir. Kayda alma, mevzuatta öngörülen ve kamunun aydınlatılması amacı ile istenen bilgi ve belgelere ulaşıldığını ve bunların doğru ve gerçek olduğunu, yatırımcının sağlıklı karar vermesine olanak tanıdığını ifade eder.

Aşağıdaki işlemlerde ihraç ve halka arz olunacak menkul kıymetlerin Kurula kaydettirilme zorunluluğu vardır.

- Tedrici usulde ortaklık kurulması,
- Halka açık olmayan ortaklıkların sermaye arttırarak, arttırılan sermayeyi temsil eden payları kısmen veya tamamen halka arz etmesi,

- Halka açık olmayan ortaklıkların mevcut hisse senetlerinin halka arz edilmesi,
- Halka açık ortaklıkların sermaye artırımları suretiyle çıkarılacak hisse senetlerini halka arz etmeleri,
- Halka açık ortaklıkların mevcut hisse senetlerinin halka arzı,
- Özelleştirilecek ortaklıkların hisse senetlerinin halka arzı.

Sermaye Piyasası Kurulunun, halka açılmak için gerekli gördüğü belgeler arasında en önemlilerinden ikisi izahname ve sirkülerdir. Sermaye Piyasası Kanunu'na göre halka arzda bulunacak ortaklıkların izahname ve sirküler düzenlemeleri zorunludur. Kanunu'na göre "Sermaye Piyasası araçlarının halka arzında açıklanacak bilgiler izahnamede yer alır." Yine aynı kanuna göre "Halkın sermaye piyasası araçlarını satın almaya daveti sirküler ile yapılır." Bu çerçevede izahname, halka arz edilecek her türlü menkul kıymetlere ilişkin bilgileri kapsayan bir belge iken, sirküler ise Sermaye Piyasası araçlarının satın alınması konusunda yapılacak davetlerde kullanılacak bir belgedir.

İzahname ve sirkülerlerin ortaklığın mali durumu, faaliyet kapsamı ile ihraca ilişkin olarak mevzuatın öngördüğü ve gerekli görülen bilgileri açıklıkla ortaya koyacak ayrıntıda düzenlenmesi ve kayda alınma başvurusu sırasında kurulca istenecek ek bilgileri içermesi, gerekli bilgi ve açıklamaların gerektiğinde belgeye dayandırılması gerekmektedir. İzahname ve sirkülerlerin, denetlenen dönemlere ilişkin mali durum ve faaliyet sonuçlarına ait bilgilerin ilgili bağımsız denetleme kuruluşlarınca verilen raporlara uygun olarak hazırlanması gereklidir. Aynı zamanda izahname ve sirkülerlerin söz konusu bağımsız kuruluşlarca da imzalanma zorunluluğu vardır. Diğer taraftan aracı kuruluşlar da bağımsız denetleme kuruluşlarının sorumluluğunda olan bilgiler dışında, izahname ve sirkülerdeki bilgilerin gerçeği dürüst bir biçimde yansıtmasından hukuken sorumlu tutulmaktadır.

Sermaye Piyasası Kanununda izahname ve sirkülerin içinde hangi bilgilerin yer alması gerektiği sıralanmamış, bunun yerine izahname ve sirkülerin içinde hangi bilgilerin yer alacağına Sermaye Piyasası Kurulu karar verir denmiştir. Bu yolla,

herhangi bir değişiklik gerektiğinde günün koşullarına uyum sağlamayı kolaylaştırmıştır. Eğer özetlemek istersek, izahname içinde yer alan bilgileri 9 ana gruba ayırabiliriz.¹⁶ Bunlar;

- Mali durumu gösteren bilgiler,
- Mali tablolara ilişkin açıklamalar,
- Mali analize ilişkin bilgiler,
- Yönetime ilişkin bilgiler,
- Şirketin faaliyeti hakkındaki bilgiler,
- Arttırılan sermaye payları ile halka arza ilişkin bilgiler,
- Satış hakkında bilgiler,
- Diğer hususlardır.

Mali durumu gösteren bilgiler ve Mali tablolara ilişkin açıklamalar bölümünde son üç yıla ait bilanço ve gelir tabloları ile son üç yıla ait mali tablo açıklamaları bulunur. Sirkülerde yer alan bilgiler ise izahnameye göre daha dar kapsamlıdır.

Aracı kuruluş, Sermaye piyasasının inceleme ve değerlendirme yapabilmesi için gerekli belgelerle birlikte Kurula başvurur. Şirket SP Kurulu müracaatı ile eşzamanlı olarak, Borsa tarafından istenilen bilgi ve belgeler ile hisse senetlerinin halka arz edilmesinden sonra Borsada işlem görebilmesi için Borsaya da başvuruda bulunur.

Şirketin halka arz ve Borsada işlem görme başvurusundaki eksik bilgi ve belgeler tamamlandıktan sonra, Şirketin merkez ve üretim tesisleri Borsa uzmanlarınca ziyaret edilerek yerinde incelemelerde bulunulur. Bu incelemeler sonucunda hazırlanan rapor Borsa Yönetim Kurulu tarafından incelenir ve alınan karar, halka arz izahnamesinde yazılmak üzere, Sermaye Piyasası Kurulu'na iletilir.

¹⁶ Özlem koç,a.g.e.,s.60-61

SP Kurulu tarafından yapılan incelemeler neticesinde hisse senetleri kurul tarafından kayda alınır.

Menkul kıymetlerin kurul kaydına alınmasından sonra, kurul tarafından onaylanan izahname, ortaklığın kayıtlı bulunduğu Ticaret Sicili'ne tescil ve Türk Ticaret Sicil Gazetesine ilan ettirilmelidir. Söz konusu tescil ve ilandan sonra , izahname ve tasarruf sahipleri için sirküler basın yolu ile yatırımcılara duyurularak hisse senetlerinin alımı için yatırımcılara davette bulunulur.

Halka arz dolayısıyla yapılacak ilan ve reklam metinleri Sermaye Piyasası Kurulu'na sunulur. İlan, reklam ve her türlü açıklamalarda izahname ve sirkülerde yer alan bilgilere aykırı düşecek bilgilere yer verilemez.

Yukarıda özetlenen prosedürden sonra işletmeler hisse senetlerini ister Borsa dışında, isterlerse de Borsa'da birincil piyasada halka arz edebilirler. Borsa'da halka arz izahnamede belirtilen süre içerisinde gerçekleştirilir. Süre tamamlandıktan sonra, işletmenin hisse senetleri ikincil piyasada işlem görmeye başlar.

İKİNCİ BÖLÜM

HALKA AÇILMA SÜRECİNDE FİNANSAL RAPORLAMA

2.1.Finansal Raporlamanın Tanımı

Muhasebenin temel amacı, bir işletmede ortaya çıkan ve para birimi ile ifade edilebilen olayları genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak, belirli bir sistem içinde kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek ve sonuçta bu sürece ilişkin bilgilerle, bu sürecin bitiminde ulaşılan durumu raporlayarak gerekli değerlemelerin ve yorumların yapılabileceği bilgileri ilgililere sunmaktır. Bu niteliğiyle muhasebe, işletme ile ilgili kişi ve kuruluşlara karar verebilmeleri için yararlı bilgiler sağlayan ve işletme faaliyetleriyle karar vericiler arasında haberleşme kanalı oluşturan bir sistemdir.

Tüm sistemlerde olduğu gibi muhasebe de birçok alt sistemden oluşmaktadır. Bu alt sistemler, kapsadıkları alanlar ve konularına göre finansal muhasebe, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi olarak adlandırılırken, işletmelerin faaliyet türlerine göre de, her faaliyet türünün belirli özellik ve kavramlarını yansıtmaması zorunluluğu ortaya çıkabileceğinden, banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, tarım muhasebesi gibi değişik isimlerle de adlandırılmaktadır. İşletmelerin faaliyet türüne göre isimlendirilen muhasebe, genel olarak türsel muhasebe dalları olarak ifade edilmektedir.¹

Maliyet muhasebesi, üretim faaliyetlerini konu alan ve üretimle ilgili değer alış-verişlerini bünyesinde kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve birim maliyetlerini hesaplayarak, bu bilgi sisteminden elde edilen bilgileri rapor eden muhasebe sistemidir.²

¹ Cengiz Erdamar, Feryal Orhon Basık, *Finansal Muhasebe ve Tekdüzen Hesap Sistemi*, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, 2003, s.2

² A.e.,s.2

Yönetim muhasebesi, işletme yönetimi tarafından işletmenin faaliyetleri ile ilgili planlama, değerlendirme ve kontrol yapabilmek amacıyla gerekli olan finansal bilgilerin anlaşılması, ölçülmesi, analiz edilmesi ve paylaşılması sürecidir.³

Finansal muhasebe ise, bir işletmenin parasal faaliyetleri ve durumu hakkında işletme tarafından gerek işletme içindeki, gerekse işletme dışındaki kişi ve kuruluşlar için bilgi hazırlanması ve raporlanması sürecidir. “Muhasebe” ya da “Genel Muhasebe” dendiğinde kastedilen genellikle finansal muhasebedir.⁴

İşletme içinde yaratılan finansal bilgilerin bu finansal bilgilerle ilgilenen işletme dışındaki çıkar gurupları ile paylaşılması finansal tablolar aracılığı ile sağlanır. Bu finansal tablolar işletmenin geçmişini parasal olarak görmemizi sağlar. İşletmeler tarafından genellikle hazırlanan finansal tablolar;

- Bilanço
- Gelir tablosu
- Nakit akış tablosu
- Kar dağıtım tablosudur.

Ayrıca, dipnotlar her finansal tablonun değişmez birer parçasıdır.

Finansal tablolar aracılığı ile açıklanamayan ya da iyi açıklanamayan bazı finansal bilgiler finansal raporlama ile sağlanabilir. Bu bilgilere örnek olarak halka açılama esnasında hazırlanan izahname ve sirküleri, işletme hakkındaki son haberleri, yönetimin gelecekle ilgili tahminlerini verebiliriz. Bu tip bilgiler yetkili bir kurum ya da kanun koyucu tarafından istenebilmekle beraber, işletme yönetimi bu bilgileri gönüllü olarak da açıklayabilir.

³ Donald E. KIESO v.d., **Intermediate Accounting**, John Wiley and Sons Inc., Tenth Edition,2001, s.3

⁴ Yücel Ercan,Göksel Yücel, **Genel Muhasebe**, Yapı Kredi Eğitim Yayınları, Tifdruk Matbaacılık A.Ş., Ağustos 1992, s.13

İşletme ile ilgili kişi ve kuruluşlar arasında; yöneticiler, işletmenin yönetiminde bizzat rol almayan ortaklar, kredi verenler, muhtemel ortaklar, devlet kuruluşları , sendikalar, tedarikçiler, ticaret örgütleri, sermaye piyasası kurulu ve kamu sayılabilir. Bütün bu kişi ve kuruluşlar çeşitli nedenlerle işletmeyle ilgilenmektedirler ve yöneticiler ile devlet kuruluşları haricindekiler işletmeye parasal kaynak sağlamaktadırlar.

Fakat bu kadar geniş bir kullanıcı grubunun ihtiyaç duyduğu finansal bilgileri tek bir bilanço, gelir tablosu ve ek finansal tablolar hazırlayarak karşılamak oldukça zordur. İşletme yönetiminin de her bir kullanıcı grubunun ihtiyaçlarına cevap veren ayrı finansal tablolar hazırlamaları beklenemez. Bu sebeple, işletme yönetiminin tek bir bilanço, gelir tablosu ve ek finansal tablolar hazırlaması ve bu finansal tabloları hazırlarken her bir kullanıcı grubunun bu finansal tablolardan maksimum fayda sağlamasını gözetmesi gerekir.

Bir görüşe göre, yatırımcıların ve kredi verenlerin finansal bilgi ihtiyaçları karşılanırsa, diğer kullanıcılar için de yararlı birçok bilgi sağlanmış olur.⁵ Fakat yatırımcıları ve kredi verenleri kastettiğimizde sadece bu günkü değil, gelecekte de firmanın yatırımcısı ve kredi vereni olabilecek kişileri veya kurumları algılamalıyız.

Bir işletmenin yarattığı muhasebe bilgileri işletmenin büyüklüğü, halka açık olması veya yönetimin türüne göre de değişir. Bazı muhasebe bilgilerinin üretilmesi kanunla zorunlu hale gelebilir. Mesela vergi kanunları her firmanın ödeyeceği vergi miktarını ölçmek için muhasebe sistemini kurmasını ister. Sermaye Piyasası Kanunu halka açık işletmeler için genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile uyumlu finansal tablolar hazırlamalarını ve bu tabloları hisse senedi sahiplerine ve kamuya açıklamalarını ister.

Konuya yatırımcılar açısından baktığımızda, yatırımcıların en çok ilgilendikleri iki konu yaptıkları yatırımın geri dönmesi ve yaptıkları bu yatırım

⁵ Jan R. Williams v.d., **Financial and Managerial Accounting**, Mc Graw-Hill, Twelfth Edition, 2002, s.9

karşılığında gelir elde etmektir. İşletmede yönetici pozisyonunda olmayan yatırımcılar, işletmenin günlük faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olamazlar. Bu yatırımcılar işletmeye yatırım yapmadan önce, işletmenin kendilerine periyodik olarak kar payı ödemesi yapabileceği ve ileriki bir tarihte yatırımlarını iyi bir fiyattan başka bir yatırımcıya satabilecekleri konusunda bilgiye ihtiyaç duyarlar. Finansal muhasebe bu nakit akış beklentileri ile ilgili bilgi yaratma sürecidir ve bu bilgiler işletme yönetiminin hazırladığı finansal tablolar vasıtası ile edinilir.

Bu açıklamalar doğrultusunda finansal muhasebenin birinci ve en genel amacının; yatırım ve kredi verme kararları için yararlı bilgiler üretmek, ikinci ve daha özel amacının; işletmenin tutar ve zaman açısından belli olmayan nakit akımlarını tahmin etmeye yarayacak bilgiler üretmek ve en spesifik olarak işletmenin varlıkları, bu varlıkların sağlandığı kaynaklar ve bu varlık ve kaynakların zaman içinde değişimi ile ilgili bilgiler vermek olduğunu sıralayabiliriz.⁶

2.2. Halka Açık İşletmelerin Hazırladıkları Finansal Tabloların Önemi

Kaynaklar sınırlı olduğu için bunların etkili bir şekilde kullanılması gerekmektedir. İnsanların hayat standardı ancak kaynakların etkili kullanımı sayesinde yükselebilir. Bu durumda sınırlı kaynakların nereye yönlendirileceği konusu önem kazanır.

Sınırlı ekonomik kaynaklara sahip olan kişi veya kurumlar, bu kaynakları bir işletmeye yönlendirmek istediklerinde bu işletmenin yatırım yapmak için uygun bir işletme olduğunu ya da diğer işletmelerden daha uygun olduğunu makro ekonomik veriler, işletmenin ve endüstrinin niteliksel özellikleri gibi bilgilerle anlayabilmekle beraber, ağırlıklı olarak finansal tablo analizi vasıtasıyla anlayabilmektedirler. Bu durumda yatırımcıları en iyi yönlendirecek bilgiler muhasebe bilgileri, başka bir deyişle işletmenin hazırladığı finansal tablolardır. Finansal tablolardaki bilgiler

⁶ A.e.,s10.

yatırımcıların hangi firmaya yatırım yapıp hangisine yapmayacağına ya da yatırımlarını bir firmadan diğerine ne zaman aktaracakları konularında karar vermelerine yardımcı olur. Bu durum muhasebe mesleğinin üzerine işletme performansının doğru ölçülmesi gibi bir sorumluluk yüklemiştir.⁷

Hisse senetleri menkul kıymetler borsalarında işlem gören işletmelerin finansal tablo sonuçları milyonlarca pay sahibi tarafından beklenir. Finansal tablo sonuçları olumlu çıkan işletmelerin hisse senetlerinin piyasa fiyatı yükselirken, olumsuz sonuçlar hisse senetlerinin piyasa fiyatının düşmesine neden olur. Sermaye piyasasının sağlıklı işlemesi için hisse senedi fiyatlarının işletmenin gerçek değerini göstermesi gerektiğini göz önüne alırsak, hazırlanan finansal tabloların doğruluğunun önemli bir faktör olduğunu söyleyebiliriz.⁸

Finansal tabloların yukarıda bahsettiğimiz öneminden dolayı, bu tablolardaki bilgilerin;⁹

- İşletmenin ekonomik durumunu gerçeğe uygun bir biçimde yansıtması,
- Güvenilir olması,
- Ön yargıdan uzak ve tarafsız olarak sunulması,
- İhtiyatlılık ve önemlilik kavramlarına uygun olarak tam ve eksiksiz olarak hazırlanması,
- Kuruluşun önceki yıllardaki finansal tablolarıyla ve aynı dalda faaliyet gösteren kuruluşlarla karşılaştırmaya olanak sağlamak amacıyla finansal tablolarda uygulanan muhasebe politikalarının tutarlı bir biçimde sürdürülmesi ve zorunluluk olmadığı takdirde politikaların değiştirilmeden hazırlanması gerekmektedir.

⁷ Donald E. KIESO v.d., a.g.e.,s.3

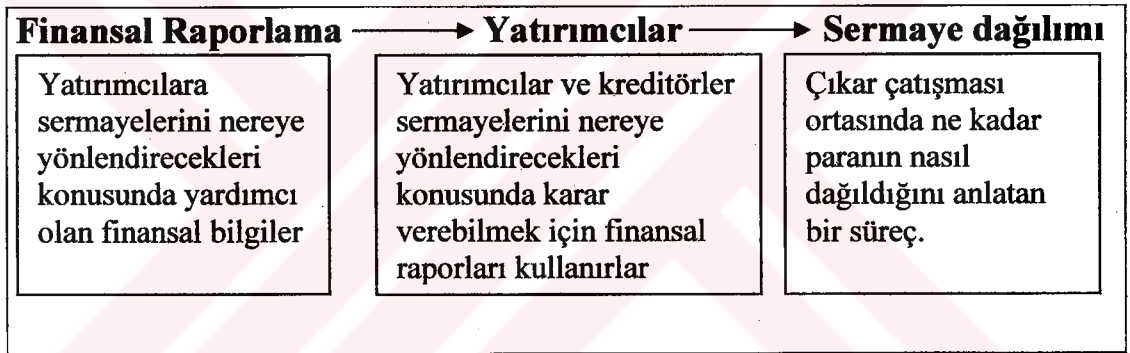
⁸ Meigs&Meigs, **Accounting: The Basis For Business Decisions**, Mc Graw-Hill International Editions, Eight Edition, 1990, s.26

⁹ Hülya Talu, “Muhasebe Mesleğinin Para ve Sermaye Piyasasındaki Yeri ve Önemi”, 5.Türkiye Denetim Sempozyumu, İstanbul, Aralık 2001, s.129

Dolayısıyla yatırımcılar bir işletmeden beklemedikleri getiri ve risk derecesini tahmin edebilirler ve kaynaklarını nasıl kullanacaklarına karar verebilirler.

Sermayenin etkili bir şekilde dağılımı sağlıklı bir ekonomi için çok önemlidir. Bu sayede üretim artar, yenilikler çoğalır ve gayri menkulleri alıp satmak için likit ve etkili bir pazar oluşur. Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi; sermaye piyasaları, kamuya açıklanan finansal tabloları esas alarak sermayenin tahsisini sağlamaktadır. Kamuya açıklanan finansal tabloların bilgileri doğru yansıtmaması durumunda; sermaye yanlış alanlara tahsis edilecek, bunun sonucunda sermayenin verimliliği düşecek ve toplum refah kaybına uğrayacaktır.

Şekil 2.1.- Sermaye Dağılımı Süreci¹⁰

2.3.Halka Açılma Sürecindeki İşletmeler ve Muhasebe Standartları

Daha önce de belirttiğimiz gibi finansal tabloların temel amacı ekonomik kararlar verecekler için bilgi yaratmaktır. Gerek işletmedeki yöneticiler, gerekse çıkar grupları ekonomik kararlar verirken bu finansal tablolara güvenmek zorundadırlar. Bu nedenle, finansal tabloların işletme faaliyetlerine ilişkin sağlıklı bilgi aktarabilmesi ancak; benzer olayları benzer şekilde ifade etmesi, bilgilerin doğru, güvenilir, anlaşılabilir, gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir şekilde hazırlanması ile mümkün olabilir.

¹⁰ Donald E. KIESO v.d.,a.g.e., s.3

Bu özelliklere sahip finansal tabloların hazırlanabilmesi için iyi tanımlanmış muhasebe prensiplerine ve standartlarına ihtiyaç vardır. Bu standartlar finansal tabloların içinde ne tip bilgiler bulunduğu ve bu bilgilerin nasıl hazırlanıp sunulduğu hakkında bilgiler verir. Bu standartlar ülkeden ülkeye değişebilir.

Sorun, muhasebe standartlarını kimin koyacağı ve bu standartların neler olacağıdır. Muhasebe standartlarını kimin koyacağı ve bu standartların neler olacağı sorunu henüz tam olarak çözülememiştir çünkü muhasebe bilgilerini kullananların farklı tipte bilgilere ihtiyaçları vardır. Eğer muhasebe standartları olmazsa her firma kendi standartlarını belirler ve bu da firmaların finansal tablolarının karşılaştırılabilmesini imkansız hale getirir.

Türkiye’de muhasebe standartları, genellikle bir kamu otoritesinin standartları oluşturması şeklinde gerçekleşmiş, ekonomik ve siyasi olarak ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkeler örnek alınarak aktarılan yasalar ile bu ülke uygulamalarının etkisinde kalmıştır.

Türkiye’de işletmelerin muhasebe, finansal tablo ve raporlarına ilişkin ilk hükümler TTK da yer almıştır. Ancak TTK hükümleri genel bir çerçeveyi belirlemekte olup, uygulamaya yeterince yansımamıştır. Bunun yanında, vergi yasalarında vergi matrahının tespitine yönelik hükümlerle birlikte işletmelerin muhasebe, kayıt ve belge düzenleri ile mali tablolarına ilişkin hükümlerin yer alması ve bu hükümlere uyulmamasına yönelik etkili müeyyidelerin bulunması, SP Kurulu tarafından yapılan düzenlemelere kadar muhasebe uygulamalarının vergi yasaları çerçevesinde, vergi matrahının tespitine yönelik olarak yürütülmesi sonucunu doğurmuştur.¹¹

Bankalar, sigorta şirketleri ve finans kuruluşlarına ilişkin özel düzenlemeler dışında, ülkemizde mevcut muhasebe uygulamalarında; vergi mevzuatı ile getirilen hükümler, SP Kurulu düzenlemeleri, Maliye bakanlığı tarafından 1994 yılı başında

¹¹ Hamdi Bağcı, “Ulusal Muhasebe Standartları ve Uluslararası Standartlarla Uyum”, 17. Türkiye Muhasebe Kongresi, İstanbul, Ekim 2002, s.23-24

yürürlüğe konulan MSUGT, ve Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Standartları Kurulu(TMUDESK) tarafından oluşturulan ve yaptırım gücü olmayan standartların ortaya çıkardığı bir çeşitliliğin söz konusu olduğu görülmektedir.

Muhasebe uygulamalarında tüm şirketleri kapsayan bir standartlaşmanın sağlanmamış olması, aynı işletme için TTK ya göre hazırlanan “ticari bilanço”, vergi kanunlarına göre hazırlanan “mali bilanço”, SP Kurulu düzenlemelerine uygun olarak hazırlanan bilanço gibi birden fazla mali tablonun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

SP Kurulu 1989 yılında Seri 11,No:1 sayılı “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin tebliğ”ini yayımlayarak halka açık şirketlerden mali tablolarını bu tebliğdeki muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlamalarını istemiştir. Bu tebliğle, bir kamu otoritesi, sadece kamuyu aydınlatma amacıyla, finansal verilerin mali tablolarda ekonomik özlerinin esas alınarak işleme tabi tutulmasını şart koşmuştur. Bu tebliğde ayrıca UMS ye de uyum gözetilmekle birlikte UMS ile arasında birçok farklılıklar da vardır.¹²

Seri 11,No:1 sayılı tebliğin amacı, Sermaye Piyasası Kanununa tabi ortaklıklar ve aracı kurumlarca düzenlenecek mali tablo ve raporlar ile bunların hazırlanması ve ilgililere sunulmasına ilişkin ilke ve kuralları belirlemektir.

Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklar ve aracı kurumlar, hesap dönemleri bittikten sonra Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen bir süre içinde Kurulun tebliğine uygun olarak hazırladıkları ayrıntılı bilançoları, gelir tabloları ile ayrıntılı bağımsız denetim raporlarını ve özet bilanço, gelir tablosu ve denetim raporlarını Sermaye Piyasası Kuruluna ve ilgili borsaya göndermekle yükümlüdürler.

¹² Hamdi Bağcı, a.g.e., s.24-25

Halka açılma sürecinde olan işletmelerin SP Kurulu tarafından yayımlanan muhasebe standartlarına uygun olarak geçmiş üç yıla ait finansal tablo hazırlamaları zorunludur. Hazırlanacak finansal tabloların iki hesap dönemini karşılaştıracak şekilde düzenlenmesi ve mali tablolarda yer alan bilgilerin bir önceki dönem tablolarıyla tutarlı olarak verilmesi gerekir.¹³

Kanuna tabi ortaklıklar ve aracı kurumlar, kurulca yayımlanmış olan düzenlemelerde yer alan esaslar çerçevesinde ilk kez hazırlayacakları ve yayımlayacakları mali tabloları, bir hesap dönemine mahsus olmak üzere, karşılaştırmalı bir biçimde hazırlamayabilirler. Ancak tutarlılık kavramının sonucu olarak, gerekli açıklamaları bilanço dipnotlarında yapmakla yükümlüdürler.

2000'li yıllara girildiğinde; finansal piyasaların küreselleşmesi, çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması, uluslararası bağımsız denetim kuruluşlarının küresel piyasalardaki etkinliği ve rekabeti, farklı ülke bloklarınca ekonomik birlik oluşturma hedefleri ve uluslararası alanda muhasebe kayıtlarında tespit edilen usulsüzlüklere ilişkin olarak ortaya çıkan skandallar, muhasebe düzenlemelerinin güncelleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Özellikle, Avrupa Birliğinin, hisse senetleri borsalar ve diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören tüm işletmelerin konsolide mali tablolarının en geç 01.01.2005 tarihinden itibaren Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS), yeni adıyla Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), ile uyumlu olarak hazırlanmasını zorunlu tutmuş olması, Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütünün (IOSCO) uluslararası kabul görmüş muhasebe standartlarının oluşturulmasında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) çalışmalarını destekleme politikasını benimsemesi ve bu amaçla kendisine üye düzenleyici kuruluşlara çokuluslu işletmelerin UFRS'yi kullanmalarına izin vermelerine ilişkin bir tavsiye kararının bulunması, Ülkemizin Avrupa Birliği için tam üyelik başvurusu yapmış olması ve bu konudaki kararlılığı ile Uluslararası Para

¹³ SPK, Seri 11,Sıra No:1, "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ", madde 46

Fonuna (IMF) verilen 30.07.2002 tarihli Niyet Mektubunda SP Kurulunun UFRS'yi uygulamaya koyacağını belirtmiş olması, SP Kurulunun Muhasebe Standartlarının UFRS ile uyumunun sağlanması için yapılan çalışmalarına hız kazandırmıştır.

Ayrıca, IASB ile Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) arasında 18.09.2002 tarihinde imzalanan Norwalk Mutabakatı ile UFRS ile Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (US GAAP) arasındaki farklılıkların giderilmesi ve hem ulusal hem de uluslararası finansal raporlamada kullanılacak yüksek kaliteli ve uyumlu muhasebe standartlarının geliştirilmesi hususunda anlaşmaya varılmıştır.

Bu amaçla, SP Kurulu UFRS'ye uygun olarak hazırlanan Seri:XI, No:19 sayılı "Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinin Muhasebesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ", Seri:XI, No:20 sayılı "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltmesine İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ" ile Seri:XI, No:21 sayılı "Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"i yayımlamış ve uygulamaya sokmuştur.

Ancak yine de SP Kurulunun mevcut düzenlemeleri ile UFRS arasında farklılıklar bulunması ve muhasebe standartlarının UFRS ile tam uyumunun sağlanması amacıyla, SP Kurulu seri:11,no:25 sayılı "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ" i yayımlamıştır ve tebliğ kapsamında bulunan;

- Hisse senetleri Borsa'da işlem gören şirketlerin,
- Yatırım ortaklıklarının,
- Hisse senetleri borsada işlem görsün veya görmesin tüm aracı kurumların,
- Portföy yönetim şirketlerinin,

- Yukarıda yer verilen işletmelerin bağı ortaklığı, müşterek yönetime tabi ortaklığı ve iştiraki konumunda olan ve konsolidasyon kapsamı dışında tutulmamış olan şirketlerin,

01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara mali tablolarını bu tebliğ doğrultusunda hazırlamalarını istemiştir.¹⁴

2.4. Halka Açılma Sürecindeki İşletmelerin Finansal Tablolarının Denetimi

Sermaye birikimi ancak yatırımcıların halka açık işletmelere yatırım yapmasıyla gerçekleşir. Bu nedenle, halka açık işletmelerin finansal tabloları çok sayıda yatırımcı tarafından kullanılır. Fakat, birçok yatırımcı tarafından kullanılan bu finansal tabloların güvenilir olduğuna ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlandığına dair bir kanıt olması gerekir. Bu kanıt halka açık işletmelerin finansal tablolarının bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi ile sağlanabilir.¹⁵

Ekonomide kısıtlı kaynakların etkin dağılımında rolü olan hisse senetleri borsasında işlem gören halka açık işletmelerin finansal tabloları bağımsız denetçiler tarafından denetlenmektedir. Her ne kadar denetçinin görüşü finansal tabloların doğru bir şekilde hazırlandığının garantisi niteliğinde olmasa da, yatırımcılara finansal tabloların bu konuda eğitimli, tarafsız ve dürüst kişilerce denetlenmiş olduğu ve dolayısıyla bu tablolara dayanarak hareket edilebileceği görüşünü verir.

Ülkemizde, halka açık işletmelerin finansal tablolarının denetim unsurları Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan seri X,16 nolu “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ” ile belirlenmiştir. Bu tebliğde bağımsız dış denetim tanımı şöyle yapılmıştır;

¹⁴ Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri:11,No:25) Gerekçesi.

¹⁵ Meigs&Meigs, a.g.e.,s.503

“Hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya halka arz edilmiş sayılan ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya kurulca istenecek mali tablolarının genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği doğru ve dürüst bir biçimde yansıtıp yansıtmadığının, denetçiler tarafından denetim ilke ve kurallarına göre defter, kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesi ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanmasıdır.”

Sermaye piyasasında bağımsız dış denetim, sermaye piyasası kurulu tarafından seri 11 numaralı tebliğle ilan edilen genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre dipnotlarıyla birlikte işletmelerin yıllık ve ara dönemler itibariyle düzenlemiş oldukları bilanço ve gelir tablolarının ve bu tabloların eki olan mali tablolarının(fon akım tablosu, nakit akım tablosu, satışların maliyeti tablosu ve kar dağıtım tablosu) incelenmesi ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanarak kamuya duyurulmasını sağlar. SPK ya göre yapılacak bağımsız dış denetleme hizmeti, denetlenen kuruluşların vergi kanunları yönünden denetlendiği anlamına gelmemektedir.

Denetim tamamlandıktan sonra denetçi, finansal tabloların dürüstlüğü ile ilgili bir görüş bildirir. Bu görüşe “Denetçinin Raporu” denir.

Bağımsız dış denetimin temel amacı, kamunun aydınlatılmasını sağlayarak sermaye piyasasının güven , açıklık, ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını sağlamaktadır.

Tasarruflarını sermaye piyasasından tahvil veya hisse senedi almak suretiyle değerlendirmek isteyen yatırımcıların, yatırımlarını yaparken genel olarak iki amacı vardır. Birincisi menkul kıymetlere yatırdığı tasarrufunu herhangi bir zamanda değer kaybına uğramadan nakde çevirebilmek, ikincisi ise menkul kıymetlere yatırdığı tasarrufundan devamlı ve yeterli tutarda gelir elde etmektir.

Yatırımcıların, satın aldıkları hisse senedi ve tahvillerin yukarıda belirtilen amaçlara aracı olacağını açıkça ve net olarak tespit etmeleri mümkün değildir. Bu belirsizlik durumuna rağmen yatırımcı tasarrufunun getirisini, tasarrufunu kaybetme riskini ve yatırım yaptığı menkul kıymetin taşıdığı belirsizlik derecesini bilmek ister.

Kamuyu aydınlatmada amaç, herhangi bir yatırımın doğasında var olan riskin ortadan kaldırılması değildir. Sermaye piyasasında kamuyu aydınlatma ilkesi; yatırımcının kararına etki edebilecek her türlü bilginin tam ve doğru olarak sunulması, dolayısıyla mevcut riskin yatırımcı tarafından yeterince algılanması ve ölçülmesini sağlamaktır.

Sonuç olarak bağımsız dış denetim sayesinde; tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak amacıyla sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunması sağlanır.¹⁶

Sermaye piyasası kanununa göre bağımsız denetim sürekli, sınırlı ve özel denetim olmak üzere üç şekilde yapılır;

Sürekli denetim, her yıl yapılan ve gerekli tüm denetim tekniklerini kapsayan denetimi ifade eder. Hisse senetleri menkul kıymet borsalarında işlem gören anonim ortaklıkların hepsi, hisse senetleri halka arz edilmiş olan ve halka arz edilmiş sayılan ortaklıklardan belirli koşulları* sağlayan işletmelerin SP Kurulu düzenlemeleri çerçevesinde hazırlanması ve kamuya açıklanması zorunlu yıllık mali tabloların tümü sürekli denetime tabidirler.

Sınırlı denetim, sürekli denetim yaptıran ortaklıkların düzenlemiş oldukları ara mali tabloların, sürekli bağımsız denetimi yapan bağımsız denetim kuruluşu

¹⁶ Ümit Ataman, Rüstem Hacıüstemoğlu, Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi Uygulamaları**, İstanbul, Ocak 2001, s.141.

* SPK,Seri:10,no:12 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Sürekli ve Sınırlı Denetlemeye Tabi Ortaklık ve Kuruluşların Belirlenmesi Hakkında Tebliğ"

tarafından ağırlıklı olarak bilgi toplama ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak sürekli denetim programlarına uyumlu bir şekilde denetlenmesidir. Hisse senetleri menkul kıymet borsalarında işlem gören anonim ortaklıkların altışar aylık ara bilanço ve gelir tabloları bağımsız sınırlı denetim kapsamındayken, hisse senetleri halka arz edilmiş olan ve halka arz edilmiş sayılan ortaklıklardan belirli koşulları* sağlayan işletmelerin menkul kıymetlerinin halka arzında veya mevcut payların SP Kurulu'nun Seri:1, No:8 tebliğine göre hissedarları tarafından halka arzında düzenlenecek ara mali tablolar da bağımsız sınırlı denetime tabidir.

Özel denetim, sermaye piyasası araçlarının halka arzı için kurula başvuru sırasında veya birleşme, bölünme, devir ve tasfiye durumunda bulunan ortaklıkların düzenlemiş oldukları mali tabloların denetlenmesidir.¹⁷ Özel denetimde, denetlenecek mali tabloların bağımsız denetim çalışmasının başladığı ay sonu itibarıyla hazırlanmış olması esastır. Özel denetim sözleşmelerinin, halka arz için kurula başvuru tarihinden en az iki ay önce yapılmış olması zorunludur.

* SPK,Seri:10,No:12 sayılı "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Sürekli ve Sınırlı Denetlemeye Tabi Ortaklık ve Kuruluşların Belirlenmesi Hakkında Tebliğ"

¹⁷ SPK, Seri:10, No:16, "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ",madde 19, İstanbul, Mart 1996

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HALKA AÇILACAK OLAN BİR İŞLETMENİN FİNANSAL TABLOLARININ UYUMLAŞTIRILMASI VE BU AŞAMADA YAŞANABİLECEK SORUNLAR

Halka açılma sürecindeki bir işletmenin finansal tablolarının SP mevzuatına uyumlaştırılması sırasında ortaya çıkabilecek sorunları; değerlendirme ve sınıflandırma ile ilgili sorunlar, yatırımcıların finansal tablolara olan güvenilirliklerinin azalmasından kaynaklanan sorunlar, kar dağıtımında ortaya çıkan sorunlar ve enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan sorunlar olarak sıralayabiliriz.

3.1. Değerleme ve Sınıflandırma ile İlgili Sorunlar

Halka açık olmayan anonim şirketler faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sonuçlarını muhasebeleştirmede, mali tablolarını hazırlamada Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(MSUGT) ile belirlenen usul ve esaslara uymak zorundadırlar. Ancak, vergiye tabi karın tespiti aşamasında vergi kanunlarında yer alan özel hükümleri dikkate almak zorundadırlar. Diğer bir anlatımla işletmelerin mali tabloları MSUGT de yer alan kavram ve ilkeler doğrultusunda düzenlenip ve sunulmalı; söz konusu mali tablolardan hareketle vergiye tabi safi kazancın tespitinde vergi mevzuatı uyarınca istenilen bilgileri sağlayacak şekilde gerekli düzenleme ve hesaplamalar yapılmalıdır.¹

Halka açık olmayan anonim şirketler MSUGT ve vergi mevzuatının etkisi altında iken, halka açılma sürecine giren işletmeler MSUGT ve vergi mevzuatının yanında bir de SP Kurulu'nun yayımlamış olduğu seri 11-1 nolu "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ"de yer alan muhasebe standartları doğrultusunda finansal raporlama yapmak ve bu finansal

¹ Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Sıra no:1, Aralık, 1992

raporları SP Kurulu tarafından onaylanmış bağımsız bir denetim şirketine denetletirmek zorundadırlar.

MSUGT ve vergi mevzuatı birbirlerini tamamlayan uygulamalardır ve her ikisi arasında muhasebe uygulamaları açısından sorunlar çıkarabilecek farklılıklar yoktur. Fakat, SP Kurulu'nun seri 11-1 nolu tebliği ile bu uygulamalar arasında şekil ve içerikle ilgili büyük farklılıklar olmamasına rağmen, muhasebe kavramları, değerlendirme ve tabloların gösterimi açısından önemli farklılıklar vardır ve halka açılmak isteyen işletmeler bütün bu uygulamaların gereklerini aynı anda yerine getirmek zorundadırlar. Bu zorunluluk SP Kurulu'nun seri 11-1 nolu tebliğinin 18. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre SPK' ya tabi olacak işletmeler, mali tabloların hazırlanmasında Kurulca yayımlanan standartlar ile TTK ve ilgili diğer mevzuat hükümlerini tutarlı ve birbirini tamamlayıcı olarak esas alacaklardır.

SP Kurulu'nun seri 11-1 nolu tebliğinin ikinci bölümünü oluşturan "Mali Tablolara İlişkin Uygulama Standartları" içinde yer alan hükümler, vergi mevzuatında yer alan değerlendirme ilke ve kurallarıyla ilgili bulunmamaktadır. Bu nedenle mükellefler tuttukları defter ve belgeler ile beyannamelerini vergi mevzuatının ilgili hükümlerine uygun şekilde düzenlemek zorundadırlar. Vergi mevzuatının, Kurul tarafından belirlenen standartlar ile TTK'nın muhasebeye ilişkin kurallarından farklı uygulamalara yer verdiği durumlarda işletmelerin, söz konusu mevzuat çerçevesinde, gerekli düzeltmeleri yapmaları kendi sorumlulukları içerisindedir.²

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yapması gereken, vergi amacıyla tuttukları kayıtları olabildiğince SP Kurulu'nun muhasebe standartlarına yaklaştırmaya çalışmak ve vergi matrahına beyannameler üzerinde ulaşmaktır. Fakat daha önceden hiç SPK ya tabi olmamış bir işletme doğal olarak geçmiş dönemlerdeki kayıtlarını tutmada ve finansal tablolarını hazırlamada vergi mevzuatının etkisi altında kalmış olacaktır. Şirket halka açılmaya karar verdikten sonra hem vergi

² SP Kurulu'nun seri 11-1 nolu tebliği, madde 18

mevzuatının gereklerini, hem de SPK'nın gereklerini bir arada yerine getirmek zorunda olacağından halka açılma sürecindeki işletmeleri muhasebe açısından bir takım sorunlar beklemektedir.

3.1.1.Hazır Değerler ile İlgili Sorunlar

SP Kurulu'nun Seri 11-No 1 sayılı "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ"ne göre hazırlanan bilançonun hazır değerler grubunda MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına göre hazırlanan bilançonun aksine "Alınan Çekler" ile "Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri" hesapları yer almamaktadır.

Çekler uygulamada vadeli ödeme veya tahsilat araçları olarak kullanıldığından SP Kurulu tebliğine göre hazırlanacak finansal tablolarda çek hesaplarının, vadeleri dikkate alınarak ilgili, "Alacak Senetleri" veya "Borç Senetleri" hesaplarının altına taşınmaları gerekir.

Vergi kanunlarına göre kasada bulunan dövizler dönem sonundaki efektif alış kuru ile, banka hesaplarının altında yer alan döviz tutarları ise döviz alış kuruyla değerlendirirken³, SP Kurulu bütün bu tutarların döviz alış kuru ile değerlendirilmesini istemektedir. Bu durumda SPK ya göre raporlama yapan işletmeler kasalarında bulunan dövizleri de döviz alış kuru ile değerlemelidirler. İşletmeler, vergi matrahını hesaplarken yardımcı olması amacıyla her iki uygulama arasındaki farktan kaynaklanan kur farkı gelir ya da giderlerini "kambiyo karları" ya da "kambiyo zararları" hesaplarının altında açacakları alt hesaplarda izleyebilirler.

³ 312 Sıra nolu VUK Genel Tebliği

3.1.2.Menkul Kıymetler ile İlgili Sorunlar

MSUGT ile belirlenen “Tek Düzen Muhasebe Sistemi” ne göre hazırlanan bilançoda; Devlet Tahvili, Hazine Bonosu ve Gelir Ortaklığı Senetleri gibi Kamu Menkul Kıymetlerinde vadelerinde elde edilecek gelirin söz konusu menkul kıymetlerin iktisabından bilanço tarihine kadar geçen süreye isabet eden kısmı için gelir tahakkuk ettirilen tutar “Gelir Tahakkukları Hesabı” altında gösterilir. Bunun yanında SP Kurulu muhasebe standartlarına göre hazırlanan bilançoda; tahakkuk ettirilen tutar “Gelir Tahakkukları Hesabı” yerine menkul kıymetler hesabının alt hesabı olan “Gelir tahakkukları” hesabında muhasebeleştirilir ve bilançoda “Menkul Kıymetler” gelir tablosunda ise “Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar” hesap grubu içinde gösterilir.⁴

Menkul kıymetlerin değerlemesi konusunda ise SPK ile VUK arasında önemli farklılıklar vardır.

V.U.K.’nun 279. maddesine göre hisse senetleri ile fon portföyünün en az %51’i Türkiye’de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış değeri ile değerlendirilir, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Buna örnek olarak hazine bonolarını ve Devlet tahvillerini verebiliriz. Ancak borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan veya değerlendirme günü itibarıyla hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler alış bedeli ile değerlendirilir.

SP Kurulu’nun Seri XI, No:1 sıralı tebliğinin 21. maddesine göre geçici amaçlarla iktisap edilen menkul kıymetler elde etme maliyeti ile değerlendirilir. Elde

⁴ SP Kurulu’nun Seri 11- 1 sıra nolu tebliği, madde 21

etme maliyetinin hesaplanmasında hareketli veya ağırlıklı ortalama maliyet yöntemlerinden birinin seçilmesi zorunludur. Menkul kıymetler, söz konusu maliyet yöntemlerine dayanılarak serileri itibari ile ayrı ayrı değerlendirilir. Borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören hisse senetleri ise bilanço gününden önceki 5 işgünü boyunca oluşan ağırlıklı ortalama fiyatların ortalaması üzerinden değerlendirilmektedir. Bu ortalamanın hesabında sermaye artırımı ve temettü ödemesi gibi işlemlerden kaynaklanan etkiler giderilir. Bilanço gününden önceki 5 işgünü içinde elde edilen hisse senetleri ise elde etme maliyeti veya bilanço gününde oluşan ağırlıklı ortalama fiyatın düşük olanı ile değerlendirilir.

Yatırım fonu katılma belgeleri, ilgili yatırım fonunun bilanço tarihi için açıkladığı fiyatları üzerinden; borsalar ve teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören diğer menkul kıymetler ise bilanço tarihindeki ağırlıklı ortalama fiyatları üzerinden değerlendirilir.

SP Kurulu'nun Seri XI, 1 sıra nolu tebliğinin 21. maddesine göre borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen menkul kıymetlerin tamamı elde etme maliyetlerine göre %10 veya daha fazla oranda değer kaybetmeleri ve bu değer düşüklüğünün yakın bir gelecekte ortadan kalkacağına dair objektif ve makul bir gerekçenin varolmaması durumunda rayiç değerleriyle değerlendirileceklerdir. Rayiç değer, borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın(T.C.M.B.) açıkladığı iskonto oranı üzerinden hesaplanan değer, hisse senetleri için net defter değeridir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, menkul kıymetlerin değerlendirilmesi konusunda SPK ve VUK arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Menkul Kıymetlerin Değerlenmesi

Menkul Kıymetler	SPK' ya göre değerlendirme	VUK' a göre değerlendirme
Borsada işlem gören Hisse senetleri	Borsa Değeri ile	Alış Değeri ile
Borsada işlem gören Tahviller	Borsa Değeri ile	Borsa Değeri ile
Borsada işlem görmeyen Hisse senetleri	Değer düşüklüğünün %10 veya fazla olması halinde elde etme maliyeti veya piyasa değerinden düşük olan ile	Alış Değeri ile
Borsada işlem görmeyen tahviller	Değer düşüklüğünün %10 veya fazla olması halinde elde etme maliyeti veya piyasa değerinden düşük olan ile (alış bedeli+faiz değeri)	Alış bedeli+Faiz değeri ile
Yatırım Fonları	İlan edilen fiyatları üzerinden	B tipi yatırım fonları ilan edilen fiyatları üzerinden, A tipi yatırım fonları ise eğer fonun içindeki hisse senedi oranı %50'nin üzerinde ise alış değeri ile

3.1.3. Alacak ve Borçlar ile İlgili Sorunlar

SP Kurulu muhasebe standartlarına göre hazırlanan bilançonun ticari alacaklar hesap grubunun içinde, MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap sistemine göre hazırlanan bilançonun aksine “Şüpheli Ticari Alacaklar” ve “Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri” hesapları yer almaz iken mali borçlar grubunda da tek düzen hesap sistemine göre hazırlanan bilançoda yer alan “Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler” ve “Menkul Kıymet İhraç Farkları” isimli hesaplar yer almaz.

V.U.K.'nun 281. ve 285. maddelerine ve SP Kurulu'nun Seri XI, 1 sıra nolu tebliğinin 26.maddesine göre hem alacaklar, hem de borçlar mukayyet yani kayıtlı değerleriyle değerlendirilir. Fakat alacak ve borçların değerlendirme gününün kıymetine indirgenmesi konusunda iki mevzuat arasında farklılıklar vardır.

V.U.K.'na göre vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacak ve borçlar değerlendirme gününün kıymetine icra olunabilir. Bu taktirde, senette faiz nispeti

açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Merkez Bankasının iskonto haddi uygulanır.⁵ SP Kurulu'nun tebliğine göre ise avans, depozito ve teminat niteliğinde olanlar hariç olmak üzere senetli alacak ve borçlar ile 3 aydan uzun vadeli senetsiz alacak ve borçların tamamının reeskont işlemine tabi tutulması şarttır.⁶ 3 aydan uzun vadeli senetsiz alacak ve borçlara vadeli çekler ve poliçeler de dahildir.

Dolayısıyla S.P.K.'ya göre 3 aydan uzun vadeli senetsiz alacak ve borçlar ile senetli alacak ve borçların hepsinin reeskonta tabi tutulması zorunludur. V.U.K. hükümlerine göre ise banka, banker ve sigorta şirketleri dışında kalan mükelleflerin senetsiz alacak ve borçlarını değerlendirme gününün kıymetine indirgemeleri mümkün değilken, bunlar senede bağlı alacak ve borçlarını değerlendirme gününün kıymetine getirip getirmeme, yani tasarruf değeri ile değerlendirme yapıp yapmama konusunda serbesttirler. V.U.K.'a göre alacak senetlerini değerlendirme gününün kıymetine getiren mükelleflerin, borç senetlerini de aynı işleme tabi tutmaları zorunludur.⁷

SPK'ya göre hesaplanan reeskont tutarlarının bir kısmı vergi kanunları tarafından kabul edilen, bir kısmı kabul edilmeyen gider ya da gelir olacağından, kanunen kabul edilen ve edilmeyen tutarların alt hesaplarda ayrı olarak gösterilmesi işletmenin vergi matrahını hesaplaması aşamasında yararlı olacaktır.

V.U.K.'un 280. maddesine göre istenirse vadesi gelmemiş yabancı paralı senede bağlı alacak ve borçların da reeskonta tabi tutulabileceği belirtilmiştir. Bu durumda senette faiz oranının yazılı olmaması durumunda değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LIBOR) kullanılır.

S.P.K. ile V.U.K. arasındaki diğer bir fark da ileri tarihli çekleri değerlemede ortaya çıkmaktadır. SP Kurulu tebliğinde ileri tarihli çekler de dahil olmak üzere tüm alacak ve borçlara reeskont uygulanması zorunluysa, V.U.K.'da senetli olamayan alacakların niteliği ne olursa olsun reeskonta tabi tutulmasına izin verilmemektedir.

⁵ VUK, madde 281

⁶ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri 11-1 sıra nolu tebliği, madde 26

⁷ VUK, madde 285 (Ek:4.12.1985-3239/22md.)

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, alacak ve borçların değerlendirilmesi konusunda SPK ve VUK arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Alacak ve Borçların Değerlenmesi

	SPK	VUK
3 aydan kısa vadeli Senetsiz Alacak ve Borçlar	Mukayyet	Mukayyet
3 aydan uzun vadeli senetsiz Alacak ve Borçlar	Tasarruf	Mukayyet
Senetli Alacak ve Borçlar	Tasarruf	Tasarruf(İhtiyari)
İleri tarihli Çekler	Tasarruf	Mukayyet

Hem VUK, hem de SPK dövizli alacakların döviz alış kuru ile değerlendirilmesini öngörür. Fakat VUK bankadan alınan döviz kredilerinin ve bu kredilere tahakkuk eden faizin döviz alış kuru ile değerlendirilmesini isterken⁸, SPK bankadan alınan döviz kredilerinin ve bu kredilere tahakkuk eden faizin döviz satış kuru ile değerlendirilmesini ister.

Bu durumda dövizli borçların değerlendirme kayıtları yapılırken döviz satış kuru esas alınmalıdır, döviz kurunun yükselmesi durumunda döviz alış ile döviz satış kuru arasında oluşan fark ilgili gider hesabının altında açılacak “Kanunen kabul edilmeyen giderler” hesabında izlenebilir ve vergi matrahı hesaplanırken dikkate alınabilir. Döviz kurunun düşmesi durumunda ise fark nazım hesaplarında izlenebilir.

İşletme alacaklarının şüpheli sayılması konusunda VUK, MSUGT ve SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliğleri farklı yorumlar getirmektedirler.

⁸ 312 Sıra No lu VUK Genel Tebliği

VUK şüpheli alacaklarla ilgili açıklamalarına 323.maddesinde yer vermiştir. Buna göre alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması şartıyla;

- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,
- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır.

Bu tip alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Fakat karşılık ayrılan alacağın hangi alacağa ait olduğunun gösterilmesi gerekir. Ayrıca, teminat alınan alacaklar için teminattan geri kalan kısım için karşılık ayrılabilir.

MSUGT ye göre ödeme süresi geçmiş; bu nedenle vadesi birkaç kez uzatılmış veya protesto edilmiş bulunan, yazı ile birden fazla defa istenmiş bulunan ve dava veya icra safhasında bulunan senetli veya senetsiz alacaklar şüpheli alacak sayılmaktadır. Buna göre şüpheli alacak sayılan alacaklar için, “ihtiyatlılık” kavramı uyarınca, karşılık ayrılması gerekmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulunun Seri 11-1 nolu Tebliğinin 27. maddesine göre şüpheli alacaklar çeşitli nedenlerle tahsil imkanlarının güçleşmiş olduğu tahmin edilen alacakları ifade eder. Aynı madde uyarınca işletmelerin şüpheli alacaklarını makul bir gerekçeye dayanarak tahmin etmesi ve bu tip alacaklar için karşılık ayırması zorunlu tutulmuştur.

Sermaye Piyasası Mevzuatına göre bir alacağın şüpheli hale geldiğinin tahmin edilmesi önemlidir ve şüpheli alacaklar;

- İşletmenin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler,
- Borçlunun ödeme yeteneği,

- İşletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar esas alınarak ve makul bir gerekçeye dayanılarak tahmin edilebilir.

Makul bir sonuca ulaşmayı önleyen önemli belirsizliklerin var olması halinde, şüpheli alacaklar, perakende satış yöntemi kullanılarak hesaplanır.⁹ Perakende satış yönteminde değerlendirme yapılan dönemden önceki iki hesap döneminde, vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili bulunduğu dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalaması, değerlendirme dönemindeki vadeli satışlara uygulanarak, tahmini şüpheli alacaklar hesaplanır.

Ayrıca, aynı maddeye göre tahmin edilen şüpheli alacaklar dışında aynı dönem içinde vadesi geçtiği veya dava ve icra aşamasında bulunan ve yapılan protestoya veya yazı ile birden fazla istenilmesine rağmen tahsil edilemeyen alacaklar varsa bunlar için de ayrıca karşılık ayrılması istenmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi VUK ve MSUGT tahmini yöntemlerle Şüpheli Alacak Karşılığı hesaplanmasını ve karşılık ayrılmasını kabul etmemektedir. VUK madde 323'te sayılanlar dışında, SP mevzuatına veya MSUGT ne göre çeşitli yöntemlerle tespit edilen ve karşılık ayrılan şüpheli alacaklar VUK açısından kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir.

SP mevzuatına göre finansal tablo hazırlayacak işletmeler yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda gerek yıl içinde, gerek yıl sonlarında SP mevzuatına göre karşılık kayıtları düzenleyebilirler, oluşan karşılık giderlerinden vergi kanunları açısından kabul edilmeyen tutarları karşılık giderleri hesabının altında açacakları "Kanunen kabul edilmeyen giderler" isimli bir hesapta izleyebilirler ve vergi matrahı hesaplanırken bu tutarları dikkate alabilirler.

⁹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri 11/1 sıra nolu tebliği, madde 27

Şüpheli alacaklar için ayrılan karşılık tutarları Tekdüzen Muhasebe Sisteminde; “Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar” hesap grubu içinde yer alan “Karşılık Giderleri Hesabı” içinde muhasebeleştirilirken, SP Kurulu Tebliği “Genel Yönetim Giderleri” veya “Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri” olarak muhasebeleştirilmesini istemektedir.¹⁰

3.1.4.Stoklar ile İlgili Sorunlar

MSUGT ye göre hazırlanan bilançonun stoklar grubunda SP Kurulu tebliğine göre hazırlanan bilançonun aksine “Ara Mamuller” isimli bir hesap yer almamaktadır.

V.U.K.da stokların değerlemesi; satın alınan malların değerlemesi, imal edilen malların değerlemesi, zirai mahsul ve hayvanların değerlemesi ve değeri düşen malların değerlemesi olmak üzere ayrı ayrı ele alınmış olmakla beraber iki uygulamayı konumuz açısından karşılaştırdığımızda, gerek vergi kanunları, gerek SP mevzuatında hakim olan prensip, stokların maliyet bedeli ile değerlendirileceği, oluşan değer düşüklüklerinin dikkate alınacağıdır.¹¹

SPK ya göre değeri düşen stoklar için karşılık ayrılması zorunlu iken VUK a göre, değeri düşen stoklar için karşılık ayrılması ihtiyaridir. İşletmenin değeri düşen stoklar için karşılık ayrılması ve bunu vergi matrahından düşmesi için ilgililerin takdir komisyonuna müracaat etmesi gerekir.¹² Aksi takdirde, ayrılan bu karşılıklar belli orandaki fireler dışında kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir. SPK ya göre finansal tablo hazırlayacak işletmeler kanunen kabul edilmeyen bu tutarları alt hesaplarda izleyebilirler.

Stokların değer düşüklüğü için ayrılan karşılıklar Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulamasında “Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar” hesap

¹⁰ SP Kurulu’nun Seri 11-1 sıra nolu tebliği, madde 27

¹¹ VUK, madde 274/Sermaye Piyasası Kurulu, Seri11-1 Sıra nolu tebliği, madde 22

¹² VUK, madde 267

grubu içindeki “Karşılık Giderleri Hesabı” içinde yer alırken, SP Kurulu’nun Seri 11-1 sıra nolu Tebliği’nde, bunların “Genel Yönetim Giderleri” içinde muhasebeleştirilmesi istenmektedir.

SPK ya göre aynı tür stokların aynı değerlendirme yöntemiyle değerlendirilmesi şarttır. Ancak özel siparişlerin olması veya maliyetinin tek başına hesaplanması gereken stokların bulunması halinde, bunlara özgü olarak “özel sipariş maliyeti” yöntemi kullanılabilir.¹³

İki uygulama arasında farklılık yaratan diğer bir konu finansman ve kur farkı giderlerinden maliyetlere pay verilmesidir.

SPK ya göre, varlıkların elde etme maliyeti ile açık ilişkisi kurulabilen borçlanma maliyetleri (kur farkları dahil finansman giderleri) ilgili varlığın maliyetine dahil edilir. Maddi duran varlıklar ve mali duran varlıklar dışındaki varlıkların aktifleştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve varlıkların iktisabında kullanılan kredilerden kaynaklanan borçlanma maliyetleri ise aktifleştirilmez.¹⁴

Vergi kanunlarına göre, emtiaın satın alınıp işletme stoklarına girdiği tarihe kadar oluşan kur farklarının maliyete eklenmesi zorunludur. Stokta kalan emtia ile ilgili olarak daha sonra ortaya çıkacak kur farklarının ise ilgili buldukları yıllarda gider yazılması veya maliyete eklenmesi mümkündür. İşletmelerin finansman sağlamak amacı ile aldıkları krediler için ödedikleri faiz giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermeleri zorunlu bulunmamaktadır.¹⁵

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, stokların edinme aşamasında değerlendirilmesi konusunda SPK ve VUK arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹³ Sermaye Piyasası Kurulu’nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, madde 22

¹⁴ Sermaye Piyasası Kurulu’nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, madde 33/B

¹⁵ 238 Sıra nolu VUK Genel Tebliği

Tablo 3.3:Stokların Edinme Aşamasında Değerlenmesi

	Mal satışı hazır hale gelinceye kadar oluşan faiz farkları	Mal satışı hazır hale geldikten sonra yılın sonuna kadar oluşan faiz farkları	Malın satışı hazır hale geldiği yıl sonundan daha sonra ortaya çıkan faiz farkları
S.P.K.	Zorunlu maliyet	Zorunlu gider	Zorunlu gider
V.U.K.	İhtiyari	İhtiyari	İhtiyari
	Mal satışı hazır hale gelinceye kadar oluşan kur farkları	Mal satışı hazır hale geldikten sonra yılın sonuna kadar oluşan kur farkları	Malın satışı hazır hale geldiği yıl sonundan daha sonra ortaya çıkan kur farkları
S.P.K.	Zorunlu maliyet	Zorunlu gider	Zorunlu gider
V.U.K.	Zorunlu maliyet	İhtiyari	İhtiyari

3.1.5.Maddi Duran Varlıklar ile İlgili Sorunlar

Maddi duran varlıklar gerek SPK, gerek vergi uygulamaları açısından elde etme maliyetleri ile değerlendirilir. Her iki mevzuat açısından da elde etme maliyeti hesaplanırken bu varlığın kullanılabilir duruma getirilmesi için katlanılan harcamalar ile varlığın bütünü oluşturulan bölümlerin her biri dikkate alınır ve varlığın elde etme maliyetine eklenirler.

İki uygulama arasında farklılık yaratan konu finansman ve kur farkı giderlerinden maliyetlere pay verilmesidir.

Vergi kanunlarına göre bir duran varlığın finanslanması nedeniyle ortaya çıkan borçlanma maliyetlerinden faiz ve benzeri olanlar yatırımın tamamlanma anına kadar zorunlu olarak duran varlık maliyetine eklenir. Duran varlık yatırımı ile ilgili yatırımın tamamlanma anından sonra ortaya çıkan faiz ve benzeri borçlanma maliyetleri ise işletme tarafından ihtiyari olarak maliyetlere eklenerek bilançoda gösterilir veya gelir tablosundaki finansman giderlerine eklenir.¹⁶

¹⁶ 163 sıra nolu VUK Genel Tebliği

SPK ya göre bir maddi duran varlığın finanslanması nedeniyle ortaya çıkan borçlanma maliyetlerinden faiz ve benzeri olanlar yatırımın tamamlanma anına kadar zorunlu olarak maliyetlere eklenirken, yatırımın tamamlanmasından sonra ortaya çıkan faiz ve benzeri borçlanma maliyetlerinin ise zorunlu olarak gelir tablosundaki giderlere eklenmesi gerekir.¹⁷

Vergi kanunlarına göre maddi duran varlıklarla ilgili kur farkı niteliğindeki borçlanma maliyetleri varlığın işletme aktifine alındığı tarihin içinde bulunduğu dönemin son gününe kadar zorunlu olarak maliyetlere eklenirken, ilk dönem sonundan sonra ortaya çıkan kur farkı niteliğindeki duran varlığa ilişkin borçlanma maliyetleri ihtiyari olarak maliyetlere eklenebilir, ya da gelir tablosundaki giderlere eklenebilir.¹⁸

SPK ya göre maddi duran varlıklarla ilgili kur farkı niteliğindeki borçlanma maliyetleri yatırımın tamamlanma anına kadar zorunlu olarak maliyetlere intikal ettirilirken, yatırımın tamamlanma anından sonra ortaya çıkan kur farkları ilk dönem sonuna kadar ihtiyari olarak maliyetlere eklenebilmekte ya da gider yazılabilmektedir. İlgili dönem sonundan daha sonraki bir tarihte ortaya çıkan kur farkları ise zorunlu olarak gider yazılmaktadır.¹⁹

Hem vergi uygulaması, hem de SPK varlık maliyetlerinin, varlıkların ekonomik ömürleri içinde dönemlere dağıtılarak giderleştirilmesi(amortisman ayrılması) konusunda ve amortisman ayrılırken kullanılacak yöntemler konusunda birbiri ile uyumludur.²⁰

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, maddi duran varlıklarla ilgili borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi konusunda SPK ve VUK arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹⁷ SP Kurulu'nun 14.01.1999 tarih ve 7/76 sayılı ilke kararı

¹⁸ 163 sıra nolu VUK Genel Tebliği

¹⁹ SP Kurulu'nun 14.01.1999 tarih ve 7/76 sayılı ilke kararı

²⁰ SP Kurulu'nun Seri XI-1 Sıra nolu tebliği, madde 39(Seri XI-4 Sıra nolu tebliğ ile eklenen)

Tablo 3.4: Maddi duran varlıklarla ilgili borçlanma maliyetleri

	Yatırım tamamlanıncaya kadar ortaya çıkan faiz farkları	Yatırım tamamlandıktan sonra yılın sonuna kadar ortaya çıkan faiz farkları	Yatırımın tamamlandığı yıl sonundan daha sonra ortaya çıkan faiz farkları
S.P.K.	Zorunlu maliyet	Zorunlu gider	Zorunlu gider
V.U.K.	Zorunlu maliyet	İhtiyari	İhtiyari
	Yatırım tamamlanıncaya kadar ortaya çıkan kur farkları	Yatırım tamamlandıktan sonra yılın sonuna kadar ortaya çıkan kur farkları	Yatırımın tamamlandığı yıl sonundan daha sonra ortaya çıkan kur farkları
S.P.K.	Zorunlu maliyet	İhtiyari	Zorunlu gider
V.U.K.	Zorunlu maliyet	Zorunlu maliyet	İhtiyari

3.1.6.Maddi Olmayan Duran Varlıklar ile İlgili Sorunlar

İşletmelere ait maddi olmayan duran varlıklar; Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri, Haklar, Araştırma ve Geliştirme Giderleri gibi unsurlardan oluşur. Bu bölümdeki hesaplardan şerefiye haricindekiler nitelik olarak aktifleştirilmiş hesaplardır. Şerefiye ise ancak bir işletmenin devralınması sırasında ortaya çıkabilir.

Gerek VUK, gerek SPK ya göre işletmeler, diledikleri takdirde Kuruluş ve örgütlenme giderlerini aktifleştirebilir veya doğrudan gider yazabilirler.²¹

VUK a göre Araştırma ve Geliştirme Giderlerinin aktifleştirilmesi ihtiyari iken, SPK ya göre Araştırma ve Geliştirme Giderlerinin aktifleştirilebilmesi aşağıdaki unsurların varlığı ile sağlanabilir;²²

- Açıkça tanımlanabilen bir proje veya ürünün bulunması ve bu ürün veya projeye ilişkin maliyetlerin ayrı belirlenebilmesi,

²¹ VUK, madde 282/SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, madde 34

²² SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, madde 35

- Yöneticilerin ürünü imal etme, pazarlama veya kullanma konusunda karar vermiş olmaları,
- Ürünün veya projenin teknik olarak gerçekleştirilebilir olması,
- Yeni ürünün veya hizmetin pazarlanma veya işletme için yararlı olma imkanının bulunması,
- Projeyi tamamlamak için yeterli kaynak bulunması.

Gerek VUK, gerek SPK ya göre maddi olmayan duran varlıklar aynı maddi duran varlıklarda olduğu gibi maliyet bedelleri ile değerlendirilir. Maliyet bedeli hesaplanırken maddi olmayan duran varlığın edinilmesi için yapılmış olan tüm harcamalar da maliyet bedelinin içine eklenir.

MSUGT ye göre gayri menkuller kira ile tutulmuş ise, kiracı tarafından yapılan ve gayri menkulü genişletmek veya iktisadi kıymetini arttırmak maksadıyla yapılan giderlerin özel maliyetler isimli maddi olmayan duran varlık hesabında gösterilmesi gerekirken, SPK ya göre bu tip harcamaların maddi duran varlıklar grubunda yer alan demirbaşlar hesabının altında gösterilmesi gerekir. Dolayısıyla SPK ya göre finansal tablo hazırlayacak işletmelerin finansal tablo hazırlama esnasında özel maliyetler hesabında biriken tutarları demirbaşlar hesabının altına taşımaları gerekir.

3.1.7.Borç ve Gider Karşılıkları ile İlgili Sorunlar

Bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarının ne olacağı kesin olarak bilinemeyen fakat tahmin edilebilen kısa vadeli borç ve giderler için ayrılan karşılıklar borç ve gider karşılıkları olarak adlandırılır.

Bu gruptaki hesaplar içinde vergi karşılıkları, kıdem tazminatı karşılıkları ve maliyet giderleri karşılığı vardır. Bu konu açısından vergi uygulamaları ile sermaye piyasası uygulamaları arasındaki temel fark kıdem tazminatı karşılığında ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de mevcut iş kanunları çerçevesinde, şirket çalışanlarının iş sözleşmeleri sebepsiz yere sona erdiğinde veya 25 yıllık hizmetlerini tamamlayarak (kadınlar için 20 yıl) emekli olduklarında veya askerlik görevi için çağrıldıklarında almaya hak kazandıkları toplu para kıdem tazminatıdır. Finansal tablolardaki kıdem tazminatı karşılıkları ise, kazanılmış emeklilik ikramiyelerinin tahmini bugünkü değerlerini yansıtmaktadır. Ödenecek miktar tamamlanan her hizmet yılı için bir brüt maaştır. Brüt maaş iş akdinin bittiği tarihteki brüt maaştır, ancak 1 Ocak 2004-30 Haziran 2004 tarihleri arasındaki kıdem tazminatı üst limiti 1.485.430.000 TL’dir.²³

Kıdem tazminatı karşılığı ayrılması M.S.U.G.T.’leri ile ihtiyari bırakılmıştır. Fakat Sermaye Piyasası Kuruluna tabi işletmeler için kıdem tazminatı karşılığı ayırmak ve bu karşılıkları ait olduğu yılın giderlerine yansıtmak zorunludur.

Kıdem tazminatı için ayrılan karşılıkların vergi uygulamaları açısından gider olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle işletmeler ayırdıkları kıdem tazminatı karşılıklarını vergi matrahına eklemek zorundadırlar. Kıdem tazminatları vergi uygulamasında ancak gerçekleştiği dönemde gider olarak yazılabilir.

Halka açılma sürecinde olan bir işletme daha önceki dönemlerde kıdem tazminatı karşılığı ayırmak zorunda olmadığı için, işletmenin bu yükümlülüğün doğduğu hesap döneminden önceki dönemlere rastlayan kıdem tazminatı tutarları için en az 5 en çok 10 yılda eşit taksitlerle karşılık ayırması gerekir. Kıdem tazminatı karşılıkları genel yönetim veya faaliyet giderleri olarak muhasebeleştirilir.²⁴

Örneğin; halka açılma sürecinde olan ve daha önce hiç kıdem tazminatı karşılığı ayırmamış olan bir işletmenin 31.12.2003 tarihinde SP Kurulu muhasebe standartlarına göre hazırlayacağı ilk finansal tablolara kadar birikmiş olan kıdem tazminatı tutarının 120 milyar TL(20 milyar TL’si 2003 yılına ait), işletmede çalışanların yıllık brüt ücret toplamalarının ortalama 20 milyar TL olduğunu ve

²³ Mali Çözüm Dergisi, Sayı:65,Aralık 2003,s.252

²⁴ SP Kurulu’nun Seri 11-1sıra nolu tebliği, madde 42

işletmenin geçmiş dönemlere ait kıdem tazminatını 5 eşit taksitle giderleştirme politikasını uygulayacağını varsaydığımızda, işletmenin yıllar itibari ile ayıracağı kıdem tazminatı karşılıkları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi hesaplanabilir.

Tablo 3.5. Kıdem Tazminatı Karşılıklarının Hesaplanması

Yıllar	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Geçmiş dönemlerde ayrılması gereken kıdem tazminatı karşılığı(1)	100	80	60	40	20
Bu dönem ayrılması gereken kıdem tazminatı karşılığı(2)	20	20	20	20	20
Ayrılması gereken toplam kıdem tazminatı karşılığı(1)+(2)	120	100	80	60	40
Ayrılacak kıdem tazminatı karşılığı(1)/5+(2)	40	40	40	40	40

3.1.8.Öz Kaynaklar ile İlgili Sorunlar

Öz kaynaklar, MSUGT ile belirlenen Tek Düzen Muhasebe Sistemine göre ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları, geçmiş yıllar zararları ve dönem net kar veya zararı gibi unsurlardan oluşur. Sınıflandırmada farklılıklar olmakla beraber SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra Nolu Tebliği'ne göre belirlenen Öz kaynak kalemleri içerik olarak vergi uygulamaları ile aynıdır.

MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında Ödenmemiş Sermaye olarak yer alan hesap SPK' ya göre hazırlanan finansal tablolarda Sermaye Taahhütleri ismi ile yer almıştır.

MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında; hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları ve yeniden değerlendirme artışları gibi sermaye hareketleri

dolayısıyla ortaya çıkan ve işletmede bırakılan tutarları gösteren Sermaye Yedekleri isimli bir hesap grubu yer alırken, SPK ya göre hazırlanan finansal tablolarda sermaye yedekleri adı altında bir sınıflandırmaya gidilmemiştir. MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında sermaye yedekleri grubu altında yer alan hesaplardan; hisse senedi ihraç primleri, emisyon primi adı altında; yeniden değerlendirme artışları, yeniden değerlendirme değer artışları grubu içinde; hisse senedi iptal karları ise yasal yedeklerin altında sınıflandırılmıştır.

MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında; TTK uyarınca ayrılan Yasal Yedekleri, işletmenin ana sözleşme hükümleri uyarınca ayrılan Statü Yedeklerini, işletmenin genel kurulu tarafından ayrılmasına karar verilen olağan üstü yedekler ile dağıtım dışı kalan karların izlendiği Olağanüstü Yedekleri, kendi bölümlerinde tanımlanmamış olan kardan ayrılan Diğer Kar Yedeklerini ve işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu yasal fonlar ile diğer amaçlarla ayrılan fonların izlendiği Özel Fonları içeren Kar Yedekleri isimli bir hesap grubu yer alırken, SPK' ya göre hazırlanan finansal tablolarda Kar Yedekleri grubu içinde yer alan hesaplar Yedekler grubu içinde yer almıştır.

MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında; önceki hesap dönemleri sonunda ortaya çıkan kar, Geçmiş Yıllar Karları isimli hesap altında muhasebeleştirilirken, SPK' ya göre hazırlanan finansal tablolarda Geçmiş Yıllar Karları isimli bir hesap olmadığından Olağanüstü Yedekler Hesabının altında muhasebeleştirilir.²⁵

Hesap dönemi her zaman kar ile kapanmayabilir. Eğer önceki hesap dönemlerinde zarar ortaya çıkmışsa hem SPK ya, hem de MSUGT ye göre bu tutar bilançonun pasifinde, öz sermaye grubunun altında kontra bir hesap olan geçmiş dönem zararları hesabında yer alır.

²⁵ SP Kurulu'nun 04.01.2001 tarih ve 1/7 sayılı kararı.

Öz kaynaklar kapsamında açıklanan hesaplar bilanço gününde gerek V.U.K., gerek Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine göre muhasebe kayıtlarında yer alan değerle değerlendirilir.

3.2.Yatırımcıların Finansal Tablolara Olan Güvenilirliklerinin Azalmasının Neden Olabileceği Sorunlar

Halka açılma sürecindeki işletmelerde yaşanan muhasebe sorunları sadece vergi uygulamaları ile SPK uygulamaları arasındaki değerlendirme ve sınıflandırma farklılıklarından oluşmaz. Diğer bir sorun da yatırımcıların, halka açılma sürecindeki işletmelerin finansal tablolarına olan güvenilirliklerinin azalabilmesinden ve bu işletmelere yatırım yapmaktan kaçınabilmesinden kaynaklanabilmektedir. Bunun nedeni, işletmelerin halka açılmaya karar vermeden önce uyguladıkları muhasebe politikalarının amacı ile halka açılma aşamasında uyguladıkları muhasebe politikalarının amacı arasındaki farktır.

İşletmeler halka açılmadan önce doğal olarak vergi kanunlarının tanıdığı imkanlar doğrultusunda vergi ertelemeleri, vergi avantajları yaratacak muhasebe politikaları seçme eğilimi gösterirken, halka açılma aşamasında işletmeyi daha güçlü ve karlı gösterecek muhasebe politikaları uygulamak isterler. Bunun en büyük sebebi mevcut ortakların işletme değerini olduğundan yüksek göstermek vasıtasıyla ellerindeki hisse senetlerini olduğundan yüksek değerle satmak istemesidir. Bu durum finansal tabloların yatırımcılar gözündeki güvenilirliğini büyük ölçüde azaltır ve yatırımcıların halka açılma sürecindeki bir işletmeye yatırım yapmalarından kaçınmalarına sebep olur. Bu duruma örnek olarak, halka açılma sürecinde iki farklı sonuç açıklayan Turkcell işletmesi Vak'asını ve sermayesini yüksek göstermeye çalışan Lio Yağ Sanayi işletmesi Vak'asını verebiliriz.

3.2.1.Turkcell Vak'ası²⁶

Türkiye'nin iki büyük GSM operatöründen biri olan Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin mevcut hisse senetleri 2000 yılının Haziran ayı sonunda şirket ortakları tarafından satışa sunulmuştur. Bu amaçla yayınlanan sirkülerde "*Mevcut sermayeyi temsil eden 240.000.000.000 Türk Liralık nominal değerli hisse senetlerinden ek satış hakkı dahil 26.400.000.000 Türk Liralık nominal değerli bölümü ortaklar tarafından halka arz yoluyla satılacaktır*" ifadesi yer almaktadır.

Sirküler kapsamında, işletmenin 1999 yılı ve 2000 yılının ilk üç aylık dönemine ilişkin gelir tabloları VUK ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun tebliğlerine göre hazırlanarak sunulmuştur. Bu çerçevede Turkcell'in 1999 yılı sonucu VUK'a göre 74 trilyon zarar, SPK' ya göre ise 85 trilyon kar şeklinde belirlenmiştir. Söz konusu gelir tabloları ve farklılık nedenleri EK-1'de sunulmuştur.

İki uygulamanın sonucu arasındaki 159 trilyonluk farkın nedeni işletmenin vergi kanunlarının kendisine tanıdığı imkanlar doğrultusunda uyguladığı muhasebe politikaları ile SP Kurulu'nun muhasebe standartlarına uyum amacıyla uyguladığı muhasebe politikaları arasındaki farktan kaynaklanmıştır.

Örneğin işletme, tesis, makine ve cihazlar hesabında bulunan maddi duran varlıklarının tamamını yasal kayıtlarında 5 yıl üzerinden amortisman tabi tutmuş fakat SPK' ya göre finansal tablo hazırlama aşamasında söz konusu maddi duran varlıkların faydalı ömürlerinin 8 yıl olduğu iddiasıyla, bu kıymetlere 8 yıl üzerinden amortisman hesaplamıştır. Yapılan bu yeni hesaplama sonucunda işletmenin karı 67 Trilyon TL artmıştır fakat işletmenin tesis, makine ve cihazlar hesabında bulunan maddi duran varlıkların faydalı ömürlerinin hangi objektif kritere dayanarak ve nasıl 8 yıl hesaplandığı sirküler kapsamında açıklanmamıştır.

²⁶ Göksel Yücel, Muhasebe Dersi Vak'ası, 2000

İşletme, GSM lisansı bedelini yasal kayıtlarında 8 yıl üzerinden azalan bakiyeler yöntemi kullanarak itfa etmekte iken, SPK' ya göre finansal tablo hazırlama aşamasında lisans süresinin 25 yıl olması sebebiyle söz konusu kıymetin itfası 25 yıllık bir sürede eşit taksitlerle itfa yöntemi esas alınarak yeniden hesaplanmıştır. Fakat bu kıymetin lisans süresinin kıymetin faydalı ömrüne eşit olduğu tartışmalı bir konudur çünkü yeni bir teknolojik gelişme ile kıymetin lisans süresi bitmeden faydalı ömrü son bulabilir.

SPK' ya göre hazırlanan finansal tablolar, işletmenin finansal durumunu gerçeğe daha yakın göstermiştir fakat işletmenin bu şekilde çift sonuç açıklaması hazırlanan finansal tabloların yatırımcılar gözündeki kredibilitelerini büyük ölçüde azaltmış ve yatırımcıların bu şirkete yatırım yapıp yapmama konusunda karar verebilmeleri neredeyse imkansız hale getirmiştir, çünkü şirketin kar mı ettiği yoksa zarar mı ettiği belli değildir.

3.2.2.Lio Yağ Sanayi Vak'ası

20.02.2000 tarihinde Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin hisse senetlerini halka arz edeceğine dair bir sirküler yayınlanmıştır. Sirkülerde "*Sermayemizin nakit karşılığı olmak üzere 500.000.000.000. Türk lirasından 2.215.000.000.000. Türk lirasına artırılması ve mevcut ortakların rüçhan haklarının kısıtlanması yoluyla nakit karşılığı artırılan 725.000.000.000 Türk liralık sermayeyi temsil edecek hisse senetleri ile mevcut sermayeyi temsil eden bu hisse senetlerinden toplam 275.000.000.000. Türk liralık bölümü ortaklar tarafından halka arz yoluyla satılacaktır.*" İfadesi yer almaktadır.

Sirküler kapsamında işletmenin 31 Aralık 1997, 31 Aralık 1998, 30.09.1999 tarihlerine ait bağımsız denetimden geçmiş bilançoları ve 30.09.1998 tarihli bağımsız denetimden geçmemiş bilançosu ile 1997 yılı, 1998 yılı, 1999 yılının ilk 9 ayına ait bağımsız denetimden geçmiş gelir tabloları ve 1998 yılının ilk 9 ayına ait bağımsız

denetimden geçmemiş gelir tablosu da sunulmuştur. EK-2’de söz konusu finansal tablolar yer almaktadır.

İşletmenin 1998 yılı ve 1999 yılının ilk 9 ayı içinde öz sermayesinde meydana gelen değişimleri anlamak amacıyla işletmeye ait aşağıdaki öz sermaye hesapları verilmiş, 1998 yılına ait öz sermaye değişim tablosu ve 1999 yılının ilk 9 ayına ait öz sermaye değişim tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 3.6 İşletmenin Öz Sermaye Hesapları

	31.12.1997 Denetlenmiş	31.12.1998 Denetlenmiş	30.09.1998	30.09.1999 Denetlenmiş
3.ÖZSERMAYE	9.451	576.919	672.176	1.541.301
A.SERMAYE	1.000	218.854	230.754	500.000
B.EMİSYON PRİMİ				
C.YEN.DEĞ.DEĞER ARTIŞI	11.662	528.606	397.045	994.036
1.Duran Varlıklardaki Değ.Artışı	11.662	528.606	397.045	994.036
2.İştiraklerde Değer Artışı				
3.Maliyet Artış Fonu				
D.YEDEKLER	54.549	11.900		350.706
1.Yasal Yedekler	695	11.900		29.961
2.Olağanüstü Yedekler	53.854			320.745
3.Diğer Kar Yedekleri				
E.NET DÖNEM KARI(ZARARI)	(57.760)	50.523	44.377	312.940
F.GEÇ.YILLAR KARI(ZARARI)		(232.964)		(616.381)
PASİF(KAYNAKLAR) TOPLAMI	2.986.919	5.540.422	4.952.506	11.484.529

Tablo 3.7. İşletmenin 1998 Yılına Ait Öz Sermaye Değişim Tablosu

	01.01.1998		DEĞİŞİMLER		31.12.1998	
	BORÇ	ALACAK	BORÇ	ALACAK	BORÇ	ALACAK
Sermaye		1.000		217.854		218.854
YDDA		11.662		516.944		528.606
Yasal yedek		695		11.205		11.900
Olağ.üstü yedek		53.854	53.854			
Net d.kar(zararı)	57.760			57.760 50.523		50.523
Geç.yıl.(zar)			57.760 +11.205 217854	53.854	232.964	
TOPLAM		9.451		567.468		576.919

Tablo 3.8. İşletmenin 1999 Yılıının ilk 9 Ayına Ait Öz sermaye Değişim Tablosu

	01.01.1999		DEĞİŞİMLER		30.09.1999	
	BORÇ	ALACAK	BORÇ	ALACAK	BORÇ	ALACAK
Sermaye		218.854		281.146		500.000
YDDA		528.606		465.430		994.036
Yasal yedek		11.900		18.061		29.961
Olağ.üstü yedek				320.745		320.745
Net d.kar(zararı)		50.523	50.523	312.940		312.940
Geç.yıl. (zar)	232.964		18.061 320.745 95134	50.523	616.381	
TOPLAM		576.919		964.382		1.541.301

1998 yılı öz sermaye değişim tablosu incelendiğinde 1998 yılı başında öz sermaye toplamı 9.451 (milyon TL) olan işletmenin yıl sonundaki öz sermaye toplamının 567.468 (milyon TL) ve yaklaşık 61 kat artarak 576.919 (milyon TL) ye çıktığı görülmektedir.

İşletmenin öz sermayesindeki artışların 516.944(milyon TL) si maddi duran varlıklarda meydana gelen yeniden değerlendirme artışlarından, ,50.523(milyon TL) si işletmenin dönem içinde elde ettiği karlardan ve 217.854(milyon TL) si dönem içinde yapılan sermaye artışından kaynaklanmıştır.

İşletmenin dönem başında geçmiş yıllara ait bir kar ya da zararı bulunmamasına ve 1997 yılı içinde de sadece 57.760(milyon TL) zarar etmiş olmasına rağmen 1998 yılı sonundaki geçmiş yıllar zararı hesabının bakiyesi geçmiş yıllara ait 232.964(milyon TL) lik bir zarar göstermektedir. Geçmiş yıllara ait zararlarda ortaya çıkan bu artışın sebepleri incelendiğinde;

Geçmiş yıllar zararı hesabının alacağına yapılan 53.854(milyon TL) lik kayıtlarla geçmiş dönemlerde ayrılan olağanüstü yedekler hesabının kapatılmış, borcuna yapılan 11.205(milyon TL) lik kayıtlarla da yasal yedek ayrıldığını ve yine borcuna yapılan 57.760(milyon TL) lik kayıtlarla geçmiş dönem zararı hesabının kapatıldığı anlaşılmaktadır. Dönem başında bakiye vermeyen geçmiş yıllar zararı hesabının normal olarak dönem sonunda 15.111(milyon TL)borç bakiyesi vermesi gerekirken hesap 232.964(milyon TL) borç bakiyesi vermektedir. İlginç olan nokta, bu hesabın vermesi gereken bakiye ile verdiği bakiye arasındaki 217.853(milyon TL) lik farkın dönem içindeki sermaye artışına eşit olmasıdır. Bu durumda, işletmenin geçmiş dönem zararlarını artırarak sermaye artırımına gittiğini söyleyebiliriz.

İşletme geçmiş yıl zararlarını artırarak sermaye artırımını uygulamasını 1999 yılında da sürdürmüştür. İşletmenin 1999 yılının ilk 9 ayında öz sermayesinde meydana gelen değişimleri incelediğimizde sermayenin 218.854(milyon TL) den 500.000 (milyon TL) ye yükseldiğini, maddi duran varlıklarda meydana gelen yeniden değerlendirme artışları hesabının bakiyesinin 994.036(milyon TL) ye

yükseldiğini, işletmenin dönem içinde 18.061(milyon TL) yasal yedek ve 320.745(milyon TL) olağanüstü yedek ayırdığını ve işletmenin geçmiş yıllar zararları hesabının bakiyesinin 616.381(milyon TL) ye yükseldiğini görmekteyiz.

İşletme 1999 yılı sonunda sadece 50.523(milyon TL) tutarında bir kar elde etmiş olmasına ve geçmiş dönemlere ait bir karı bulunmamasına rağmen dönem içinde 320.745(milyon TL) tutarında olağanüstü karşılık ayırmıştır, işletmenin geçmiş yıllar zararları hesabının bakiyesi 232.964(milyon TL) den 616.381(milyon TL) ye yükselmiştir ve işletme sermayesi 281.146(milyon TL) artarak 500.000(milyon TL) ye yükselmiştir.

İşletme, Geçmiş Dönem Zararları hesabının borç tarafına, Sermaye hesabını alacak tarafına kayıt yaparak gerçek olmayan bir sermaye artırımına gitmiş ve sermayesini olduğundan yüksek göstererek yatırımcıları yanıltmaya çalışmıştır. Bunun en büyük nedeni mevcut ortakların, sahip oldukları nominal sermaye tutarını ve nominal değerli hisse senedi sayısını arttırarak gerçek olmayan hisse senetleri yaratıp, bu gerçek olmayan hisse senetlerini yatırımcılara satmak istemelerinden kaynaklanmıştır.

3.3. Kar Dağıtımında Ortaya Çıkan Sorunlar

Halka açık Anonim Şirketler, kar dağıtımında hem SPK'nın, hem de TTK'nın hükümlerine uymak zorundadırlar. Bu nedenle Halka açık Anonim Şirketlerin kar dağıtımı konusu hem TTK, hem de SPK hükümlerine göre incelenecektir.

Türk Ticaret Kanunu'na göre kar dağıtımında ilk olarak "Birinci tertip yedekler" ayrılır. TTK madde 466/1'e göre ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşıncaya kadar her yıl vergi sonrası karın yirmide birinin "Birinci tertip yedek akçe" olarak ayrılması mecburidir. Ancak geçmiş yıllar zararları varsa, vergi sonrası kardan düşülerek birinci tertip yasal yedeklerin matrahı belirlenir.

Birinci tertip yasal yedeklerin hesaplamasına ilişkin bu esaslar SPK mevzuatına tabi Anonim Şirketler tarafından da uygulanmaktadır. SPK ya göre birinci tertip yasal yedeğin matrahı dönem net karı-birikmiş ticari zararlardır.²⁷

Kar dağıtımında ikinci adım ortaklara verilen ve I.Temettü olarak nitelendirilen kazanç paylarının saptanmasıdır. TTK ya göre I.tertip yasal yedek ayrıldıktan sonra, ortaklara ödenmiş sermayelerinin yirmide biri kadar I.Temettü verilir.²⁸

SPK madde 15'e göre Birinci temettü oranı, SP Kurulu tarafından belirlenecek orandan az olamaz ve ortaklık esas sözleşmesinde birinci temettü oranının gösterilmesi zorunludur. SP Kurulu'nun yayımladığı seri:4/no:27 sayılı "Sermaye Piyasası Kanunu'na Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğ"e göre halka açık Anonim Ortaklıkların birinci temettü tutarı, hesap dönemi karından kanunlara göre ayrılması gereken yedekler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabılır karın yüzde yirmisinden az olamaz.²⁹

Halka açık Anonim Ortaklıklardan hisse senetleri Borsa'da işlem görenler, genel kurullarının alacağı karara bağlı olarak birinci temettü; nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtmak veya dağıtmamak konusunda serbesttirler. Kurul bu ortaklıklardan gerekli gördüklerine birinci temettünün nakden dağıtılması zorunluluğunu getirebilir. Hisse senetleri Borsa'da işlem görmeyenler; birinci temettüyü nakden dağıtmak zorundadırlar. Ancak, bu ortaklıklardan 27/12/1994 tarihli ve 22154 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Seri:4-no:9 sayılı İhraççıların Muafiyet Şartlarına ve Kurul Kaydından Çıkarılmalarına İlişkin Esaslar Tebliğinin üçüncü maddesinin (a) bendinde yer alan bağımsız denetim muafiyeti kapsamına girmeyenler birinci temettü nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtabilirler.³⁰

²⁷ SP Kurulu'nun 11.01.1999 tarih ve 4/34 sayılı kararı.

²⁸ TTK, Madde 455,456 ve 466/3

²⁹ SP Kurulu'nun Seri IV, No 27 Sayılı Genel Tebliği, madde 4

³⁰ SP Kurulu'nun Seri IV, No 27 Sayılı Genel Tebliği, madde 4

Ayrıca SPK ya tabi ortaklıklar; Sermaye Piyasası Mevzuatına göre düzenlenen ve bağımsız denetimden geçmiş 3,6 ve 9 aylık ara mali tablolarındaki karları üzerinden kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayırmak zorunda oldukları yedek akçeler ile vergi karşılıkları düşüldükten sonra kalan kısmın yarısını geçmemesi koşulu ile nakit temettü dağıtabilirler. Bunun için ortaklık esas sözleşmesinde hüküm olması ve genel kurulun bu konuda karar alması koşulu vardır.

Her ara dönemde verilecek temettü avansı bir önceki yıla ait bilanço karının yarısını aşamaz. Önceki dönemde ödenen temettü avansı mahsup edilmeden ilave temettü avansı dağıtılmasına karar verilemez. Eğer, ilgili dönemde yeterli kar oluşmamışsa ve zarar meydana gelmişse; temettü avansının bir önceki yıla ait bilançoda yer alan olağanüstü yedeklerden mahsup edileceği hükmü genel kurul kararında veya yetki verilmişse yönetim kurulu kararında yer almalıdır.

Kar dağıtımında üçüncü adım II.tertip yasal yedeklerin ayrılmasıdır. TTK madde 466'ya göre "I.tertip yedek akçe" ve pay sahipleri için ödenmiş sermayenin yirmide biri kadar temettü ayrıldıktan sonra, pay sahipleri ile kara iştirak eden kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri "II.tertip yedek akçe" olarak ayrılır. İkinci yasal yedek ayrılması için, I.yasal yedeklerde olduğu gibi, dönemin karla sonuçlanması ana koşul değildir. Dönem zararlı sonuçlansa da, dağıtılması kararlaştırılmış olan yedeklerin veya diğer öz kaynak unsurlarının var olması, ikinci yasal yedeğin ayrılmasını gerektirir. Dönemin karla sonuçlanması ve bu kardan bir kısmının dağıtılmasının kararlaştırılmış olması durumunda, TTK'ya göre ortaklara ödenmiş sermayenin yirmide biri oranında dağıtılan birinci yasal temettü, ikinci yasal yedeklerin matrahına dahil edilmez. I. yasal yedekte olduğu gibi, bir üst sınır da söz konusu değildir.

II. yasal yedeklerin matrahını belirleme aşamasında önemli olan konu, II. yasal yedeklerin matrahına dahil olmayacak olan birinci temettü tutarının hesaplanmasında, SPK ya tabi ortaklıklar için de yirmide bir mi, yoksa SPK ya göre belirlenen ve genelde, daha yüksek olan oranın mı esas alınacağıdır.

SP Kurulu'na göre; ikinci tertip kanuni yedeklerin hesaplanmasında esas alınacak matrahın belirlenmesinde, ödenmiş sermayenin yirmide birinin esas alınması, ikinci tertip kanuni yedeklerin hesaplanmasında, pay sahipleri için ödenmiş sermayenin yirmide biri oranında kar payı düşüldükten sonra pay sahipleriyle karı iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmının onda birinin esas alınması, hisse senetleri borsa'da işlem gören ortaklıkların ortaklarına dağıtacakları kar payını, sermaye artırımını yoluyla hisse senedi olarak dağıtması veya doğrudan doğruya bilançodaki olağanüstü yedek akçeler gibi dağıtılmamış karları sermaye artırımında kullanarak bunların karşılığında hisse senedi verilmesi durumlarında söz konusu kar payları şirket bünyesinden çıkmadığından esasen yedekler de bir öz sermaye olduğundan ikinci tertip kanuni yedeklerin ayrılmaması gerekmektedir.³¹

SP Kurulu'nun TTK'daki yirmide bir oranının birinci yasal temettünün ikinci yasal yedeklerin matrahı dışında bırakılması şeklindeki yorumu doğrultusunda, kar dağıtımında işletmede bırakılacak payın hesaplanmasında halka kapalı ve halka açık anonim ortaklıklarda bir farkın olmadığı söylenebilir.

Eğer işletme, yasal kayıtlarını vergi kanunları doğrultusunda tutmaktaysa ve SP Kurulu tebliğine uygun finansal tablolara muhasebe sistemi dışında yaptığı hesaplamalar sonucu ulaşmaktaysa, dönem sonunda vergi kanunlarına göre bulunan sonuç(kar-zarar) ile işletmenin SPK ya göre bulduğu sonuç(kar-zarar) arasında bir farklılık olacaktır. Bu durum işletmenin kar dağıtımını sırasında sorunlara neden olabilir.

Halka açık bir Anonim Şirketin ortaklarına kar payı dağıtırken SPK doğrultusunda hazırlanmış olan finansal tablolardan hareket etmesi gereklidir, fakat işletmede bırakılması zorunlu olan yasal yedekleri hesaplariken hangi sonucun dikkate alınacağı önemli bir konudur. Eğer işletme vergi kanunlarına göre zarar, SPK ya göre kar etmişse kar dağıtımını sırasında sorunlarla karşılaşabilir.

³¹ SP Kurulu'nun 11.01.1999 tarih ve 4/34 sayılı kararı.

Eğer işletme dönem içindeki yasal kayıtlarını SP Kurulu'nun yayınlamış olduğu muhasebe standartları doğrultusunda tutarsa ve vergi karşılığına muhasebe sistemi dışında yapacağı hesaplamalarla ulaşırsa ortaya tek bir bilanço ve kar(zarar) rakamı çıkar ve kar dağıtımında sorun yaşanmaz.

Ülkemizdeki işletmelerden 2004 yılı için aktif toplamı 5.634.200.000.000 TL; net satışlar toplamı 12.520.400.000.000 TL'yi aşanlar MSUGT hükümleri doğrultusunda temel mali tablolarla birlikte kar dağıtım tablosu da hazırlamak zorundadırlar, bunun yanında SP Kurulu'na tabi işletmeler de SP Kurulu'nun öngördüğü kar dağıtım tablosunu hazırlamak zorundadırlar.

SPK'ya tabi işletmelerin düzenlemek zorunda oldukları kar dağıtım tablosu, MSUGT'de yer alan kar dağıtım tablosunda olduğu gibi;

- Dönem karının dağıtımı
- Yedeklerin dağıtımı
- Hisse başına kar ve
- Hisse başına kar payı

adı altında dört bölümden oluştuğu görülmektedir. Bunun haricinde MSUGT'ne göre hazırlanan kar dağıtım tablosu ile SPK kar dağıtım tablosu bazı sınıflandırma farklılıkları dışında benzerlik göstermektedirler.³²

3.4.Enflasyon Düzeltmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yaşadıkları muhasebe sorunlarından bazıları da enflasyon düzeltmesinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde yaklaşık otuz yıldan beri yaşanan yüksek enflasyon, işletmeler tarafından hazırlanan ve kamuya

³² Ercan Bayazıtlı, *İşletmelerde Kar Dağıtımını Muhasebeleştirme Esasları*, Temel Eğitim ve Staj Merkezi Yayınları, Yayın no:46, Ankara, 2003, s.30-31

sunulan finansal tabloların işletmeler ile ilgili gerçek durumu yansıtmaktan uzaklaşmasına yol açmıştır.

SP Kurulu'nun 2001 Kasım ayında yayımladığı "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"i ile halka açık ve halka açılma sürecindeki işletmelerin 31.12.2003 tarihinde sona eren yıllık ve bundan sonra gelecek ilk ara mali tablolarını SP Kurulu'nun yayımladığı tebliğ hükümlerine uygun olarak enflasyona göre düzeltmeleri zorunlu tutulmuştur.³³

SP Kurulu'nun en önemli görevlerinden birisinin de, kamunun zamanında, yeterli ve doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla her türlü mali tablo ve raporlar ile ilgili standartları tespit edip bu konularda tebliğler yayımlamak olması sebebiyle SP Kurulu'nun enflasyon düzeltmesi ile ilgili bu görevini geç yerine getirdiğini ve gerek halka açık, gerekse halka açılma sürecinde olan işletmelerin hazırladıkları finansal tabloların uzun yıllar doğruları yansıtmadığını söyleyebiliriz.

Bunun sonucunda kredi kararları, yatırım kararları ve kar dağıtımında doğru olmayan kararlar alınabilmiş, işletme yönetiminin performansını ölçmeye yönelik sistemler anlamsız hale gelmiştir.

Finansal tabloları enflasyona göre düzeltme sürecinde ortaya çıkan ilk sorun düzeltme yapmak için gerekli olan eski verilere ulaşamamasıdır. Bunun nedeni düzeltmenin yapılması için 1970 yılının baz alınmış olmasıdır. Çoğu işletmenin bu yıllara ait ticari defter ve belgelerine ulaşmakta zorluklar çekilebilmektedir. Bu sebeple, finansal tablolar enflasyona göre düzeltilirken bazı varsayımlar yapılmakta, bu da finansal tabloların doğruluğunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan ikinci sorun geçmiş otuz yılda yüksek enflasyon ortamında gerçek olmayan karları gösteren finansal tabloların ilk

³³ SP Kurulu'nun seri 11-20 Sıra nolu tebliği, madde 41

düzeltilmesinde ortaya çıkan büyük zararlardır. Bu sebeple, yatırımcılar bu işletmelere yatırım yapmaktan kaçınabilmekte, daha önceden halka açılmaya karar vermiş işletmelerde halka açılmaktan vazgeçebilmektedirler.

Enflasyon düzeltilmesinden kaynaklanan diğer bir sorun da işletmelerin SP Kurulu Seri11-1 sıra nolu tebliğine uygun olarak hazırlanan tarihi maliyet esaslı bilanço ve gelir tablosu ve SP Kurulu Seri 11-20 sıra nolu tebliğine uygun olarak hazırlanan enflasyona göre düzeltilmiş bilanço gelir tablosu gibi iki farklı sonuç açıklamasıdır. SP Kurulu'na göre enflasyona göre düzeltilmiş mali tablolaradaki net dönem karının, tarihi maliyet esasına uygun hazırlanan mali tablolaradaki net dönem karından az olması durumunda, aynı tebliğin 36. maddesine göre kar dağıtımı için daha az olan tutar dikkate alınacaktır. Bu durum o işletmeye yatırım yapmış ve kar payı getirisi bekleyen kişilerin itirazlarına sebep olabilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA: HALKA AÇILMA SÜRECİNDE OLAN BİR İŞLETMENİN FİNANSAL TABLOLARININ SP KURULU TEBLİĞİNE GÖRE HAZIRLANMASI

Bu bölümde bir önceki bölümde yapılan teorik açıklamaların daha iyi anlaşılması için uygulamaya yer verilecektir. Uygulama Türkiye’de faaliyet gösteren bir işletmenin muhasebe bölümünden sağlanan veriler vasıtasıyla yapılmıştır. İşletmedeki yetkili kişilerin isteği üzerine şirketin ismi bu çalışmada belirtilmemiş ve işletme X Şirketi olarak anılmıştır.

Uygulama kapsamında X şirketi ile ilgili genel bilgiler verilmiş, işletmenin 30 Eylül 2003 tarihli bilançosunu ve 1 Ocak 2003-30 Eylül 2003 dönemine ait gelir tablosunu SP Kurulu’nun yayımlamış olduğu muhasebe standartlarına uygun hazırlama süreci anlatılmış ve işletmenin bu finansal tablolardan hareketle yapabileceği bir kar dağıtımını ve bu süreçte ortaya çıkabilecek sorunlar açıklanmıştır.

4.1. Uygulama Yapılan İşletme İle İlgili Genel Bilgiler

Uygulama yapılan işletme; tekstil, hazır giyim ve konfeksiyon sanayiinde faaliyet gösteren imalatçı-ihracatçı firmalara uzman aracılık hizmetleri sunan bir dış ticaret sermaye şirkettir.

Genel merkezi İstanbul’da olan şirketin ortakları ülkemizin tekstil, hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün önde gelen isimleridir.

İşletme 1997 yılında 49 ortakla kurulmuştur. Kurulduğu yıl 76 milyon dolar ihracat gerçekleştiren işletmenin ihracatı 2000 yılında 700 milyon dolara ulaşmıştır. İşletmenin 2003 yılında 260 ortağı vardır. İşletmenin 2002 yılı toplam ihracatı 1,3

milyar dolar olmuştur ve İşletme 2002 yılında gösterdiği performans ile Türkiye'nin toplam ihracatından %3,7'lik, hazır giyim ve konfeksiyon ihracatından ise %14,1'lik bir pay almıştır.

İşletmenin ortak sayısı 260'a ulaştığından SPK'nın 11. maddesine göre işletmenin hisse senetleri halka arz edilmiş sayılmaktadır ve işletme halka açık ortaklık hükümlerine tabidir. Ayrıca işletme, hisse senetlerinin İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görmesini planlamakta fakat bunun için borsa endeksinin yüksek bir seviyeye ulaşmasını beklemektedir.

İşletme halka açık ortaklık hükümlerine tabi olduğundan SPK'nın 16. maddesine göre kamuya açıklanacak veya gerektiğinde SP Kurulu tarafından istenecek mali tablo, rapor ve bilgileri tespit olunacak şekil ve esaslara, genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlara uymak suretiyle düzenlemek zorundadır.

Bu amaçla işletme, finansal tablolarını SP Kurulu'nun yayımlamış olduğu Seri:11-1 nolu "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ" doğrultusunda hazırlayabilmek amacıyla yıl içinde ve yıl sonunda vergi kanunları ve MSUGT uyarınca tuttuğu yasal kayıtlarını olabildiğince SP Kurulu'nun yayımlamış olduğu muhasebe standartlarına yaklaştırmaya çalışmış, sınıflandırma ile ilgili bazı farkları muhasebe sistemi dışında yaptığı tasnif kayıtlarıyla, değerlendirme ile ilgili bazı farkları ise yine muhasebe sistemi dışında yaptığı düzeltme kayıtları ile mali tablolara yansıtmıştır.

Ayrıca işletme, düzenlediği mali tablolardan SP Kurulu tarafından belirlenenleri daha önce kurulmuş ve SPK'nın 22.maddesinin (d) bendi uyarınca kurulan bağımsız denetim kuruluşlarına, bilgilerin doğruluk ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtma ilkesine uygunluğu bakımından incelemektedir.

4.2. X İşletmesinin Finansal Tablolarının SP Kurulu Tebliğine Göre Hazırlanması

İşletmenin finansal tablolarının SP Kurulu'nun genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanması 4 aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla öncelikle işletmenin TTK ve mali mevzuata uygun olarak tuttuğu yasal kayıtların sonucunda oluşan 30 Eylül 2003 tarihli mizan elde edilmiştir.

İkinci aşamada, elde edilen bu mizandan hareketle muhasebe dışı düzeltme ve tasnif kayıtları yapılmıştır. Yapılan düzeltme kayıtları; varlık, borç ve öz sermaye hesaplarına ait değerlemelerin SP Kurulu tebliğlerine uyumlaştırılması amacını taşımaktadır. Yapılan tasnif kayıtları ise daha önceden MSUGT ile belirlenen Tek Düzen Hesap Planına göre sınıflandırılan finansal tablo kalemlerinin SP Kurulu'nun Seri:11-1 Sıra nolu tebliğinde öngörülen bilanço ve gelir tablosu formatına uygun sınıflandırılması amacını taşımaktadır.

Üçüncü aşamada, muhasebe dışı yapılan düzeltme ve tasnifleri içeren bir çalışma tablosu hazırlanmış ve bu tablo yardımıyla düzeltilmiş ve tasnif edilmiş mizana ulaşılmıştır.

Dördüncü aşamada ise düzeltilmiş ve tasnif edilmiş mizan yardımıyla işletmenin SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun 30 Eylül 2003 tarihli Bilançosu ile 1 Ocak 2003-30 Eylül 2003 dönemine ait gelir tablosu hazırlanmıştır.

4.2.1. Mizanın Elde Edilmesi

İşletme, yasal muhasebe kayıtlarını Türk lirası olarak, Türk Ticaret Kanunu ve mali mevzuata uygun olarak tutmaktadır. İşletmenin TTK ve mali mevzuata uygun olarak tuttuğu kayıtlar neticesinde aşağıdaki 30 Eylül 2003 tarihli mizanına ulaşılmıştır.

X İşletmesinin 30 Eylül 2003 Tarihli Mizanı

HES NO	HESAP TANIMI	BORÇ TOPLAMI	ALACAK TOPLAMI	BORÇ BAKİYE	ALACAK BAKİYE
100	KASA HESABI	2.280.252.007.637	2.277.795.293.223	2.456.714.414	
101	ALINAN ÇEKLER	23.028.176.701.916	22.991.176.665.508	37.000.036.408	
102	BANKALAR	1.787.025.643.214.861	1.783.124.774.859.223	3.900.868.355.638	
103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRİ	2.177.349.886.797	2.177.116.691.608	233.195.189	
112	KAMU KESİMİ TAHVİL SENET BONO	55.979.116.479.177	52.975.764.161.867	3.003.352.317.310	
120	ALICILAR	1.723.949.793.319.885	1.352.566.911.959.439	371.382.881.360.446	
121	ALACAK SENETLERİ	14.643.844.549.397	10.050.111.275.397	4.593.733.274.000	
128	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	801.070.861.780	4.431.948.814	796.638.912.966	
129	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	4.431.948.814	801.070.861.780		796.638.912.966
132	İŞTİRAKLERDEN ALACAKLAR	5.509.284.699.625	5.429.305.087.489	79.979.612.136	
133	BAĞLI ORTAKLIKLARDAN ALACAKLAR	28.597.093.252.701	13.542.729.491.784	15.054.363.760.917	
135	PERSONELDEN ALACAKLAR	937.982.617.232	695.174.412.623	242.808.204.609	
136	DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	1.199.004.327.313	910.061.344.930	288.942.982.383	
153	TİCARİ MALLAR	1.250.616.866.051.916	1.236.681.535.699.552	13.935.330.352.364	
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	178.226.993.632	77.679.223.014	100.547.770.618	
181	GELİR TAHAKKUKLARI	3.928.829.828.132	1.952.785.452.471	1.976.044.375.661	
190	DEVREDEN KATMA DEĞER VERGİSİ	71.929.496.146.428	69.314.432.048.214	2.615.064.098.214	
191	İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	706.506.454.329.749	640.500.177.262.626	66.006.277.067.123	
193	PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR	2.267.121.661.306	2.249.836.740.243	17.284.921.063	
195	İŞ AVANSLARI	132.784.079.148	132.454.962.948	329.116.200	
196	PERSONEL AVANSLARI	237.783.942.972	108.666.930.934	129.117.012.038	
221	ALACAK SENETLERİ	629.000.000.000	370.000.000.000	259.000.000.000	
226	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	11.315.505.000	9.623.900.000	1.691.605.000	
242	İŞTİRAKLER	3.555.550.000.000	810.000.000.000	2.745.550.000.000	
243	İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHHÜTLERİ	1.412.250.000.000	1.416.000.000.000		3.750.000.000

X İşletmesinin 30 Eylül 2003 Tarihli Mizanı(Devam)

245	BAĞLI ORTAKLIKLAR	12.677.693.054.830	3.222.950.927.415	9.454.742.127.415	
246	BAĞLI ORTAKLIKLARA SERMAYE TAAH.	1.494.000.000.000	2.884.500.000.000		1.390.500.000.000
252	BİNALAR	100.000.000.000		100.000.000.000	
254	TAŞITLAR	350.957.913.646		350.957.913.646	
255	DEMİRBAŞLAR	605.449.625.713	32.631.031.900	572.818.593.813	
256	DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR	863.316.223.882	428.581.611.941	434.734.611.941	
257	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR(-)	248.204.396.082	874.312.668.167		626.108.272.085
258	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	233.500.000.000		233.500.000.000	
260	HAKLAR	9.457.965.543		9.457.965.543	
262	KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	1.808.084.124		1.808.084.124	
267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARL.	49.965.565.865		49.965.565.865	
268	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR(-)	475.037.245.212	512.449.484.114		37.412.238.902
280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	27.391.656.054	26.743.347.632	648.308.422	
300	BANKA KREDİLERİ	125.628.965.967.705	174.026.185.431.705		48.397.219.464.000
320	SATICILAR	1.465.797.121.327.214	1.874.013.248.899.946		408.216.127.572.732
321	BORÇ SENETLERİ	7.855.714.712	12.758.414.712		4.902.700.000
332	İŞTİRAKLERE BORÇLAR	177.476.920.265	183.340.211.157		5.863.290.892
333	BAĞLI ORTAKLIKLARA BORÇLAR	670.991.697.046	727.148.884.192		56.157.187.146
335	PERSONELE OLAN BORÇLAR	1.340.559.257.390	1.340.970.926.390		411.669.000
336	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	1.530.467.124.043	1.625.972.914.269		95.505.790.226
340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	1.088.546.222.950	1.090.072.967.950		1.526.745.000
360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	2.320.165.945.786	3.483.712.454.897		1.163.546.509.111
361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KES	153.400.489.825	182.001.938.221		28.601.448.396
371	DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ	6.518.727.506.151	5.063.992.438.490	1.454.735.067.661	
381	GELECEK AYLARA AİT GİDER TAHAKKUK	4.547.517.719.517	5.722.823.860.441		1.175.306.140.924
472	KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI	3.696.978.663	225.357.195.634		221.660.216.971

X İşletmesinin 30 Eylül 2003 Tarihli Mizanı(Devam)

500 SERMAYE	2.383.398.755.000	15.383.398.755.000		13.000.000.000.000
540 YASAL YEDEKLER		1.865.025.294.413		1.865.025.294.413
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		11.207.245.570.260		11.207.245.570.260
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		607.347.451.178		607.347.451.178
601 YURTDIŞI SATIŞLAR		1.234.676.453.827.326		1.234.676.453.827.326
610 SATIŞTAN İADELER(-)	566.158.330.325		566.158.330.325	
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	1.235.283.801.278.504	566.158.330.325	1.234.717.642.948.179	
640 İŞTİRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRİ		744.000.000.000		744.000.000.000
642 FAİZ GELİRLERİ		2.486.929.425.895		2.486.929.425.895
643 KOMİSYON GELİRLERİ		18.100.037.095.118		18.100.037.095.118
644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR		4.431.948.814		4.431.948.814
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	1.257.030.161	1.193.051.580.695		1.191.794.550.534
646 KAMBİYO KARLARI		3.379.143.658.615		3.379.143.658.615
648 PASİF İHRACAT GELİRLERİ		23.690.444.859.630		23.690.444.859.630
649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		132.132.529.330		132.132.529.330
653 KOMİSYON GİDERLERİ(-)	2.060.177.831.330		2.060.177.831.330	
656 KAMBİYO ZARARLARI(-)	2.822.385.837.863		2.822.385.837.863	
658 PASİF İHRACAT GİDERLERİ	23.690.566.908.052		23.690.566.908.052	
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR	111.659.660.770		111.659.660.770	
679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	15.364.017	123.414.123.869		123.398.759.852
689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	6.246.486.012	1.010.201	6.245.475.811	
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI	3.349.920.290.554	1.262.930.068	3.348.657.360.486	
780 FİNANSMAN GİDERLERİ HESABI	6.273.686.818.373	421.325.000	6.273.265.493.373	
900 TESLİM ALINANLAR	122.417.846.687.284	28.926.451.246.315	93.491.395.440.969	
910 ALACAKLI NAZIM HESAPLAR	28.926.451.246.355	122.417.846.687.324		93.491.395.440.969
BAKİYE GENEL TOPLAM	8.742.339.836.532.220	8.742.339.836.532.210	1.866.906.285.570.280	1.866.906.285.570.280

4.2.2.Düzeltilme ve Tasnif Kayıtlarının Yapılması

İşletme yukarıdaki mizandan hareketle SP Kurulu'nun genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun finansal tablolar hazırlamak amacıyla aşağıda görülen düzeltme ve tasnif kayıtlarını yapmıştır.

4.2.2.1.Düzeltilmeler

	Borç	Alacak	Dönem karında artış/(azalış)
	Milyon TL	Milyon TL	Milyon TL
Yasal mali tablolara göre dönem karı			11.539.354
1) Olağanüstü gider (önceki dönem gideri)	231.460		(231.460)
Olağanüstü yedekler		231.460	
Önceki dönem müşteri tarafından yapılmayan düzeltmeler gereği			
2) Olağanüstü yedekler	868.602		
Olağanüstü gelir (önceki dönem gel)		868.602	868,602
Önceki dönem müşteri tarafından yapılmayan düzeltmeler gereği			
3) KV Finansman Giderleri	88.482		(88.482)
K.V. borç ve gider karşılıkları		1.164	
Krediler		87.318	
Dönem sonu itibarı ile banka kredilerinin döviz satış kurundan değerlendirilmesi gereği			

4)Diğer faal. Olağan gider ve zararlar		266		(266)
	Bağlı ortaklara borçlar		266	
Dönem sonu itibarı ile bağlı ortaklara borçların döviz satış kurundan değerlendirilmesi gereği				

5)Diğer faal. Olağ. Gider ve zararlar		354.996		(354.996)
	Alacak senetleri reeskontu (KV)		244.391	
	Alacak senetleri reeskontu (UV)		110.605	
Portföydeki çekler için reeskont ayrılması gereği				
Düzeltilmeler sonrası dönem karı				11.732.752
Düzeltilmelerin net etkisi				193.398

Yukarıdaki düzeltme kayıtları daha önceden de açıklandığı gibi yasal kayıtlarda VUK hükümlerine göre değerlendirilen bazı finansal tablo kalemlerinin SP Kurulu Muhasebe Standartlarının değerlendirilmesine uyumlaştırılması amacıyla yapılmıştır. Düzeltme kayıtları sonucunda işletmenin karı 193 milyar TL artarak 11 Trilyon 732 milyar TL olarak belirlenmiştir.

Birinci düzeltme kaydı; işletmenin geçmiş yıllarda aktifleştirmesi, finansal tabloların hazırlandığı 2003 yılı içinde giderleştirmesi gereken tutarları 2002 yılında giderleştirmesi sonucu düşük gösterilen dağıtılmamış karlar(olağanüstü yedekler) tutarının düzeltilmesi amacıyla yapılmıştır.

İkinci düzeltme kaydı; işletmenin geçmiş yıllarda gelecek yıllara ait gelir yazması gereken tutarları 2002 yılında gelir kaydetmesi sonucu fazla gözüken dağıtılmamış karlar(olağanüstü yedekler) tutarının düzeltilmesi amacıyla yapılmıştır.

Üçüncü ve dördüncü düzeltme kayıtları; İşletmenin dönem sonunda mali mevzuat (312 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği) uyarınca döviz alış kuru üzerinden değerlediği banka kredilerinin ve bağlı ortaklıklara borçların, SP Kurulu'nun bütün dövizli borçların döviz satış kurundan değerlendirilmesini istemesinden dolayı, döviz satış kurundan değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Beşinci düzeltme kaydı; İşletmenin mali mevzuat (VUK, madde 281) uyarınca tuttuğu yasal kayıtlarında reeskont ayıramadığı çekler için, SP Kurulu'nun vadeli çeklerin tümü için reeskont ayrılmasını öngörmesi nedeniyle¹, reeskont ayrılması amacıyla yapılmıştır.

4.2.2.2. Tasnifler

1)	Kamu kesimi tahvil senet ve bonoları		506.725		
	Bankalar		16.996		
	Alıcılar		559.250		
	Bağlı ortaklardan alacaklar		612.123		
	Diğer dönen varlıklar			1.695.094	
Vadeli mevduat, hazine bonosu ve ortaklara kullandırılan kredilerin gelir tahakkuklarının ilgili hesaplarda tasnifi					

2)	Alıcılar		13.935.330		
	Ticari emtia			13.935.330	
Ticari emtia tutarının müşteriler hesabında tasnifi					

¹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri 11-1sıra nolu tebliği, madde 26

3)	Olağandışı gid ve zar. (önceki dön.gid)		11.230		
	Diğer olağan gider ve zararlar			11.230	
2002 döneminde alınan komisyonlara ilişkin iade tutarının önceki dönem gideri olarak tasnifi					

4)	İştiraklere Sermaye Taah.		3.750		
	Diğ.Fin.Duran Varlıklar		5.000		
	Diğer Borçlar(KV)			3.750	
	İştirakler			5.000	
%1 oranında iştirak edilen Larus Lojistik iştirak tutarının Diğer Finansal Duran Varlıklar, sermaye taahhüt tutarının ise KV Diğer Borçlar hesabında tasnifi					

5)	Satıcılar		47.848		
	Alicılar			47.848	
Eksik kur değerlemesi yapılan 320 05 ithalat bedelleri için kur farkı tahakkuk ettirilmesi gereği					

6)	Satıcılar		12.599.761		
	Alicılar			12.599.761	
Eksik kur değerlemesi yapılan 120 05 ithalat bedelleri için kur farkı tahakkuk ettirilmesi gereği					

7)	Diğer Faal Olağan Giderler		94.781		
	Borç Reeskontu		94.781		
	Alacak Reeskontu			94.781	
	Diğer Faal Olağan Gelirler			94.781	
Tahsilatları 90 günü geçen ihracat bedellerine ilişkin Reeskont tutarı					

8)	Satıcılar		28.441		
	Ortaklara borçlar			28.441	
Ortaklara kar payı borcunun ortaklara borçlar Hesabında tasnifi					

9)	Alıcılar		103.593		
	Satıcılar			103.593	
Alıcılar hesabında ters bakiye veren tutarın satıcılar Hesabında tasnifi					

10)	Diğer faal. Olağan gelir ve karlar		4.432		
	Olağandışı gelir ve karlar			4.432	
Konusu kalmayan şüpheli alacak karşılığı tasnifi					

11)	İştiraklere borçlar		5.863		
	Bağlı ortaklara borçlar			5.863	
Gisad teknolojiden olan alacak tutarının tasnifi					

12)	Alacak Senetleri		37.000		
	Alınan Çekler			37.000	
Alınan Çekler tutarının Alacak Senetleri hesabında tasnifi					

13)	Diğ kısa vad.Tic. Alacaklar		796.639		
	Şüpheli Ticari Alacaklar			796.639	
Şüpheli Ticari Alacaklar tutarının Diğ. Kısa vadeli ticari alacaklar hesabında tasnifi					

14)	Kısa Vadeli Diğer Alacaklar		531.751		
	Personelden Alacaklar			242.808	
	Diğer Çeşitli Alacaklar			288.943	
Personelden Alacaklar ve Diğer Çeşitli Alacaklar tutarının Kısa Vadeli Diğer Alacaklar Hesabında tasnifi					

15)	Gelecek aylara ait giderler		100.548		
	Gelir tahakkukları		1.976.000		
	Devreden kdv		2.615.064		
	İndirilecek kdv		66.006.277		
	Peş. Ödenen vergi ve fonlar		17.285		
	İş avansları		329		
	Personel avansları		129.117		
	Diğer dönen varlıklar			70.844.664	
İlgili hesapların Diğer Dönen Varlıklar Hesabında tasnif edilmesi					

16)	Birikmiş amortismanlar		37.412		
	Haklar			6.667	
	Kuruluş ve örgütlenme gid.			1.808	
	Diğer maddi olmayan dur.var.			28.937	
Maddi olmayan duran varlıklara ait tasnifler					

17)	Diğer duran varlıklar		648		
	Gelecek yıllara ait giderler			648	
Gelecek yıllara ait giderler tutarının Diğer duran varlıklar hesabında tasnifi					

18)	Ödenecek vergi ve fonlar		1.163.547		
	Ödenecek sos. Güv.kesintisi		28.601		
	Öden. Vergi harç ve diğ kes			1.177.440	
	Ert.ve Tak. Bağ. Dev. Alacağı			14.408	
Ödenecek vergi ve fonlar ile Ödenecek sosyal güvenlik kesintileri tutarlarının Ödenecek vergi, harç ve diğer kesintiler hesabında tasnifi					

19)	Bankalar		233		
		Verilen Çekler ve Ödeme Em.		233	
Verilen çeklerin bankalar hesabında tasnifi					

Yukarıdaki tasnif kayıtları, daha önceden de açıklandığı gibi yasal kayıtlarda MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap sistemine uygun olarak sınıflandırılan bazı finansal tablo kalemlerinin SP Kurulu'nun finansal tablo formatına uygun olarak sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Birinci tasnif kaydı; MSUGT doğrultusunda tutulan yasal kayıtlarda Diğer Dönen Varlıklar grubu altındaki Gelir Tahakkukları hesabında sınıflandırılan; Vadeli mevduat, hazine bonusu ve ortaklara kullanılan kredilerin gelir tahakkuklarının SP Kurulu'nun finansal tablo formatına uygun olarak ilgili hesapların altında tasnif edilmesi amacıyla yapılmıştır.

İkinci tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında ticari mallar olarak sınıflandırdığı tutarların, işletmenin aslında bir dış ticaret şirketi olması ve kendine ait bir mal stoku bulunmaması, sadece alıcı ile satıcı arasında aracılık etmesi nedeniyle, alıcılar hesabında tasnif edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Üçüncü tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında diğer olağan gider ve zararlar hesabında tasnif edilen önceki döneme ait komisyon iadesi tutarının olağandışı gider ve zararlar hesabının altındaki önceki dönem giderleri alt hesabında tasnif edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Dördüncü tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında iştirakler olarak sınıflandırılan %1 oranında iştirak edilen Larus Lojistik iştirak tutarının diğer finansal duran varlıklar altında sınıflandırılması ve işletmenin yasal kayıtlarında iştiraklere sermaye taahhütleri olarak sınıflandırılan Larus Lojistiğe ait sermaye taahhüt tutarının kısa vadeli diğer borçlar altında sınıflandırılması amacıyla

yapılmıştır. SP Kurulu'na göre bir iştirak ilişkisinin kurulabilmesi için, bir ortaklıkta en az yüzde on oranında oy hakkına sahip olmak veya ortaklık yönetimine en az bu oranda katılmak gerekmektedir.²

Beşinci tasnif kaydı; işletmenin eksik kur değerlemesi yaptığı ithalat bedelleri için kur farkı tahakkuk ettirilmesi amacıyla, **altıncı tasnif kaydı;** işletmenin eksik kur değerlemesi yaptığı ihracat bedellerine ilişkin kur farkı tahakkuk ettirilmesi amacıyla yapılmıştır. İşletmenin bir dış ticaret şirketi olması ve kendine ait bir ithalat borcu ya da ihracat alacağı olmamasından dolayı bu kur farkı gelir ve giderleri birbirine eşittir ve işletmenin karına ya da zararına etki etmemiştir.

Yedinci tasnif kaydı; işletmenin tahsilatları 90 günü geçen ihracat bedellerine ilişkin reeskont ayrılması amacıyla yapılmıştır. SP Kurulu'na göre üç aydan uzun vadeli senetsiz alacak ve borçların reeskonta tabi tutulması şarttır.³ İşletmenin bir dış ticaret şirketi olması ve kendine ait bir ithalat borcu ya da ihracat alacağı olmamasından dolayı bu reeskont gelir ve giderleri birbirine eşittir ve işletmenin karına ya da zararına etki etmemiştir.

Sekizinci tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında satıcılar(borç hesapları) olarak sınıflandırılan ortaklara kar payı borcunun, ortaklara borçlar hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Dokuzuncu tasnif kaydı; alıcılar(alacak hesapları) hesabının alt hesaplarında ters bakiye veren tutarların satıcılar(borç hesapları) hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onuncu tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında diğer faaliyetlerden olağan gelir ve karlar hesabında sınıflandırılan konusu kalmayan şüpheli alacak karşılığı tutarının olağan dışı gelir ve karlar hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

² SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, Ek:3 "Mali Tablolara İlişkin Açıklamalar"

³ SP Kurulu'nun Seri 11-1 Sıra nolu tebliği, madde 26

Onbirinci tasnif kaydı; işletmenin yasal kayıtlarında iştiraklere borçlar hesabında sınıflandırılan Gisad Teknoloji A.Ş.'den olan alacak tutarının bağlı ortaklara borçlar hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onikinci tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında alınan çekler hesabında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatına uygun olarak alacak senetleri hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onüçüncü tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planında şüpheli ticari alacaklar hesabında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatında şüpheli ticari alacaklar isimli bir hesabın yer almamasından dolayı diğer kısa vadeli ticari alacaklar hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Ondördüncü tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına uygun olarak personelden alacaklar ve diğer çeşitli alacaklar hesaplarının altında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatına uyumlaştırma amacıyla SP Kurulu finansal tablo formatında yer alan kısa vadeli diğer alacaklar hesabının altında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onbeşinci tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına uygun olarak Gelecek aylara ait giderler, Gelir tahakkukları, Devreden KDV, İndirilecek KDV, Peşin ödenen vergi ve fonlar, İş avansları ve Personel avansları hesaplarında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatına uyumlaştırma amacıyla SP Kurulu finansal tablo formatında yer alan diğer dönen varlıklar hesabının altında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onaltıncı tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına uygun olarak haklar, kuruluş ve örgütlenme giderleri ve diğer maddi duran

varlıklar için ayırmış olduğu birikmiş amortismanlar tutarlarının yer aldığı birikmiş amortismanlar hesabının, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatında maddi olmayan duran varlıklar grubu altında birikmiş amortismanlar hesabı bulunmadığından, kapatılarak direkt olarak ilgili varlık hesabından düşülmesi amacıyla yapılmıştır.

Onyedinci tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına uygun olarak gelecek yıllara ait giderler hesabında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatına uyumlaştırma amacıyla SP Kurulu finansal tablo formatında yer alan diğer duran varlıklar hesabının altında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Onsekizinci tasnif kaydı; işletmenin MSUGT ile belirlenen tek düzen hesap planına uygun olarak ödenecek vergi ve fonlar ile ödenecek sosyal güvenlik kesintileri hesaplarında sınıflandırdığı tutarların, SP Kurulu tarafından belirlenen finansal tablo formatına uyumlaştırma amacıyla SP Kurulu finansal tablo formatında yer alan ödenecek vergi, harç ve diğer kesintiler hesabının altında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

Ondokuzuncu tasnif kaydı; verilen çekler ve ödeme emirleri hesabında ters bakiye veren tutarın işletmenin banka hesabında sınıflandırılması amacıyla yapılmıştır.

4.2.3. Çalışma Tablosunun Hazırlanması

İşletmenin finansal tablolarının SP Kurulu tarafından yayımlanmış muhasebe standartlarına uyumlaştırılması amacıyla yukarıda yapılan düzeltme ve tasnif kayıtlarını içeren aşağıdaki çalışma tablosu hazırlanarak düzeltilmiş ve tasnif edilmiş mizana ulaşılmıştır.

Tablo 4.1. Çalışma Tablosu

HES NO	HESAP TANIMI	BORÇ BAKIYE (milyon TL)	ALACAK BAKIYE (milyon TL)	TASNİFLER BORÇ (milyon TL)	TASNİFLER ALACAK (milyon TL)	DÜZELTMELER BORÇ (milyon TL)	DÜZELTMELER ALACAK (milyon TL)	TASNİFLENMİŞ VE DÜZELTİLMİŞ BORÇ BAKIYE (milyon TL)	TASNİFLENMİŞ VE DÜZELTİLMİŞ ALACAK BAKIYE (milyon TL)
100	KASA HESABI	2.457						2.457	0
101	ALINAN ÇEKLER	37.000			12)37.000			0	0
102	BANKALAR	3.900.868		1)16.996 19)233				3.918.097	0
103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ	233			19)233			0	0
112	KAMU KESİMİ TAHVİL SENET BONO	3.003.352		1)506.725				3.510.077	0
120	ALICILAR	371.382.881		1)559.250 2)13.935.330 9)103.593	5)47.848 6)12.599.761			373.333.445	0
121	ALACAK SENETLERİ	4.593.733		12)37.000				4.630.733	0
	ALACAK REESKONTU				7)94.781		5)244.391	0	339.172
	DiG.KISA VAD. TİCARİ ALACAKLAR			13)796.639				796.639	0
128	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	796.639			13)796.639			0	0
129	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI		796.639					0	796.639
132	İSTİRAKLERDEN ALACAKLAR	79.980						79.980	0

Tablo 4.1. Çalışma Tablosu(Devam)

226	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	1.692								1.692	0
242	İŞTİRAKLER	2.745.550			415.000					2.740.550	0
243	İŞTİRAKLERE SERMAYE TAAHHÜTLERİ		3.750	413.750						0	0
245	BAĞLI ORTAKLIKLAR	9.454.742								9.454.742	0
246	BAĞLI ORTAKLIKLARA SERMAYE TAAH.		1.390.500							0	1.390.500
	DİĞER FİNANSAL DURAN VARLIKLAR			415.000						5.000	0
252	BİNALAR	100.000								100.000	0
254	TASITLAR	350.958								350.958	0
255	DEMİRBAŞLAR	572.819								572.819	0
256	DİĞER MADDE DURAN VARLIKLAR	434.735								434.735	0
257	BİRİKMIŞ AMORTİSMANLAR(ç)		626.109							0	626.109
258	YAPILMAMTA OLAN YATIRIMLAR	233.500								233.500	0
260	HAKLAR	9.458			1616.667					2.791	0
262	KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	1.808			1611.808					0	0
267	DİĞER MADDE OLMAYAN DURAN VARLI.	49.966			1628.937					21.029	0

Tablo 4.1. Çalışma Tablosu(Devam)

	ÖDENECEK VERGİ HARÇ VE DİĞ KESİNTİ				18)1.177.440				0	1.177.440
360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		1.163.548	18)1.163.547					0	0
361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KES		28.601	18)28.601					0	0
371	DÖNEM KARININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ	1.454.735						1.454.735	0	0
381	GELECEK AYLARA ALT GİDER TAHAKKUK		1.175.306			3)1.164			0	1.176.470
472	KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI		221.660						0	221.660
500	SERMAYE		13.000.000						0	13.000.000
540	YASAL YEDEKLER		1.865.025						0	1.865.025
542	OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		11.207.246			2)868.602	1)231.460		0	10.570.104
600	YURTDIŞI SATIŞLAR		607.347						0	607.342
601	YURTDIŞI SATIŞLAR		1.234.676.454						0	1.234.676.453
610	SATIŞTAN(ADELERÇ)	566.158						566.158	0	0
621	SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	1.234.717.643						1.234.717.643	0	0
640	İSTRAKLERDEN TEMETTÜ GELİRİ		744.000						0	744.000
642	FAİZ GELİRLERİ		2.486.929		7)94.781				0	2.581.710

Tablo 4.1. Çalışma Tablosu(Devam)

643	KOMİSYON GELİRLERİ		18.100.037							0	18.100.037
644	KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR		4.432	104.432						0	0
645	MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI		1.191.794							0	1.191.794
646	KAMBİYO KARLARI		3.379.144							0	3.379.144
648	PASİF İHRACAT GELİRLERİ		23.690.445							0	23.690.445
649	DiĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		132.133							0	132.133
653	KOMİSYON GİDERLERİ(ç)		2.060.178							2.060.178	0
656	KAMBİYO ZARARLARI(ç)		2.822.386							4)266	2.822.652
658	PASİF İHRACAT GİDERLERİ		23.690.567							23.690.567	0
659	DiĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		111.660	7)94.781	3)11.230	5)354.996				550.206	0
	KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR				104.432					0	4.432
	ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI									2)868.602	0
679	DiĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		123.399							0	123.399
	ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI			3)11.230		1)231.460				242.690	0

Tablo 4.1. Çalışma Tablosu(Devam)

689	DIĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	6.245							6.245	0
770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI	3.348.657							3.348.657	0
780	FINANSMAN GİDERLERİ HESABI	6.273.265				3.988.482			6.361.748	0
900	TESLİM ALINANLAR	93.491.395								
910	ALACAKLI NAZIM HESAPLAR							93.491.395		
	BAKİYE GENEL TOPLAM	1.866.906.286						1.866.906.286		

4.2.4. Finansal Tabloların Hazırlanması

İşletme, yukarıdaki çalışma tablosu yardımıyla SP Kurulunun Muhasebe Standartlarına uygun aşağıdaki finansal tabloları hazırlamıştır.

X ŞİRKETİNİN 30.09.2003 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU(Milyon TL)

I. DÖNEN VARLIKLAR	470.483.426
A. Hazır Değerler	3.920.554
1. Kasa	2.457
2. Bankalar	3.918.097
3. Diğer Hazır Değerler	0
B. Menkul Kıymetler	3.510.077
1. Hisse Senetleri	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	3.510.077
4. Diğer Menkul Kıymetler	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	377.625.006
1. Alıcılar	373.333.445
2. Alacak Senetleri	4.630.733
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	0
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	796.639
5. Alacak Reeskontu (-)	(339.172)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(796.639)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	16.278.218
1. Ortaklardan Alacaklar	0
2. İştiraklerden Alacaklar	79.980
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	15.666.487
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	531.751
5. Alacak Reeskontu (-)	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0
E. Stoklar	0
1. İlk Madde ve Malzeme	0
2. Yarı Mamüller	0
3. Ara Mamüller	0
4. Mamüller	0
5. Emtia	0
6. Diğer Stoklar	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0
8. Verilen Sipariş Avansları	0
F. Diğer Dönen Varlıklar	69.149.571

X ŞİRKETİNİN 30.09.2003 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU(DEVAM)

II. DURAN VARLIKLAR	12.050.250
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	150.087
1. Alıcılar	0
2. Alacak Senetleri	259.000
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	1.692
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0
5. Alacak Reeskontu (-)	(110.605)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0
C. Finansal Duran Varlıklar	10.809.792
1. Bağlı Menkul Kıymetler	0
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0
3. İştirakler	2.740.550
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	0
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0
6. Bağlı Ortaklıklar	9.454.742
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	(1.390.500)
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	5.000
D. Maddi Duran Varlıklar	1.065.903
1. Arazi ve Arsalar	0
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	0
3. Binalar	100.000
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	0
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	350.958
6. Döşeme ve Demirbaşlar	572.819
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	434.735
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(626.109)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	233.500
10. Verilen Sipariş Avansları	0
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	23.820
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0
2. Haklar	2.791
3. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	21.029
5. Verilen Avanslar	0
F. Diğer Duran Varlıklar	648
AKTİF TOPLAMI	482.533.676

X ŞİRKETİNİN 30.09.2003 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU(DEVAM)

I. KISA VADELİ BORÇLAR	448.422.235
A. Finansal Borçlar	48.484.537
1. Banka Kredileri	48.484.537
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0
B. Ticari Borçlar	395.553.794
1. Satıcılar	395.643.672
2. Borç Senetleri	4.903
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0
5. Borç Reeskontu (-)	(94.781)
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	1.382.542
1. Ortaklara Borçlar	28.441
2. İştiraklere Borçlar	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	62.286
4. Ödenecek Giderler	411
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	1.177.440
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	14.708
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	99.256
8. Borç Reeskontu (-)	0
D. Alınan Sipariş Avansları	1.527
E. Borç ve Gider Karşılıkları	2.999.835
1. Vergi Karşılıkları	1.823.365
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	1.176.470
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	221.660
A. Finansal Borçlar	0
1. Banka Kredileri	0
2. Çıkarılmış Tahviller	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0
4. Diğer Finansal Borçlar	0
B. Ticari Borçlar	0
1. Satıcılar	0
2. Borç Senetleri	0
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0
5. Borç Reeskontu (-)	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	0
1. Ortaklara Borçlar	0
2. İştiraklere Borçlar	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0

X ŞİRKETİNİN 30.09.2003 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU(DEVAM)

5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0
6. Borç Reeskontu (-)	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	221.660
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	221.660
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0
III. ÖZ SERMAYE	33.889.781
A. Sermaye	13.000.000
B. Sermaye Taahhütleri (-)	0
C. Emisyon Primi	0
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	0
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	0
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0
E. Yedekler	12.435.129
1. Yasal Yedekler	1.865.025
2. Statü Yedekleri	0
3. Özel Yedekler	0
4. Olağanüstü Yedek	10.570.104
5. Maliyet Artış Fonu	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0
F. Net Dönem Karı	8.454.652
G. Dönem Zararı (-)	0
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	0
1. Yılı Zararı	0
2. Yılı Zararı	0
PASİF TOPLAMI	482.533.676

**X ŞİRKETİNİN 01.01.2003-30.09.2003 DÖNEMİNE AİT
AYRINTILI GELİR TABLOSU (Milyon TL)**

A. Brüt Satışlar	1.235.283.801
1. Yurtiçi Satışlar	607.347
2. Yurtdışı Satışlar	1.234.676.454
3. Diğer Satışlar	0
B. Satışlardan İndirimler (-)	(566.158)
1. Satıştan İadeler (-)	(566.158)
2. Satış İskontoları (-)	0
3. Diğer İndirimler (-)	0
C. Net Satışlar	1.234.717.643
D. Satışların Maliyeti (-)	(1.234.717.643)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	0
E. Faaliyet Giderleri (-)	(3.348.657)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	0
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	0
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(3.348.657)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	(3.348.657)
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	49.819.263
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	744.000
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	20.801.714
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	28.273.549
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(29.123.603)
H. Finansman Giderleri (-)	(6.361.748)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(6.361.748)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	0
FAALİYET KARI (ZARARI)	10.985.255
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	996.432
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	4.432
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	932.509
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	59.491
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(248.935)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	0
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	(242.690)
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(6.245)
DÖNEM KARI (ZARARI)	11.732.752
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(3.278.100)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	8.454.652

4.3. X İşletmesinin Kar Dağıtımı ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar

İşletmenin ödenmiş sermayesi 13.000.000 milyon TL'dir. İşletmenin SPK hükümleri doğrultusunda yukarıdaki 1 Ocak 2003-30 Eylül 2003 dönemine ait 9 aylık gelir tablosunda yer alan 11.732.752 milyon TL tutarındaki karı üzerinden SP Kurulu'nun seri IV-no 27 sayılı tebliği doğrultusunda ortaklara %20 oranında nakit temettü avansı dağıtım kararı aldığını varsaydığımızda, kar dağıtımını aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi dağıtılabilir net dönem karının hesaplanması ile başlayacaktır.

Tablo 4.2.Dağıtılabilir Net Dönem Karının Hesaplanması

	VUK(milyon TL)	SPK(milyon TL)
DÖNEM KARI	11.539.354	11.732.752
ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER(-)	(3.278.100)	(3.278.100)
NET DÖNEM KARI	8.261.254	8.454.652
GEÇMİŞ DÖNEM ZARARLARI(-)	-	-
1.YASAL YEDEKLER(-)	(413.063)	(422.733)
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KARI	7.848.191	8.031.919

İşletmenin, vergi kanunları doğrultusunda tuttuğu yasal kayıtlar sonucu hazırlanan gelir tablosundaki dönem karı 11.539.354 milyon TL iken SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun olarak hazırladığı yukarıdaki gelir tablosunda ise dönem karı 11.732.752 milyon TL olarak bulunmuştur. Net dağıtılabilir dönem karının hesaplanması amacıyla öncelikle dönem karlarından ödenecek vergi ve yasal yükümlülükler düşülerek net dönem karına ulaşılmıştır.

Net dağıtılabilir dönem karının hesaplanmasında ikinci aşama, eğer varsa geçmiş yıllar zararlarının ve I. tertip yasal yedeğin hesaplanarak net dönem karından düşülmesidir. X işletmesinde geçmiş yıllara ait bir zarar bulunmamaktadır.TTK madde 466/1'e göre ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşınca kadar her yıl vergi sonrası karın yirmide birinin birinci yasal yedek olarak ayrılması mecburidir.

İşletmenin şu ana kadar ayırdığı I. tertip yasal yedekler toplamının(1.865.025 milyon TL) işletmenin ödenmiş sermayesinin beşte birine($13.000.000/5=2.600.000$ milyon TL) ulaşmamasından dolayı, işletmenin I. tertip yasal yedek hesaplaması gereklidir fakat buradaki sorun I.tertip yasal yedeğin hesaplanmasında hangi kar tutarının dikkate alınacağıdır.

SP Kurulu muhasebe standartlarına göre hazırlanan gelir tablosundaki net dönem karı üzerinden hesaplanan I.tertip yasal yedek ($8.454.652*0.05$) 422.733 milyon TL iken, VUK hükümlerine göre hazırlanan gelir tablosundaki net dönem karı üzerinden hesaplanan I.tertip yasal yedek ($261.254*0.05$) 413.063 milyon TL olarak hesaplanmıştır.Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi işletmede iki farklı dağıtılabilir net kar rakamına ulaşılmıştır. Eğer işletme SP Kurulu muhasebe standartları'na uygun değerlemelerinin hepsini yasal kayıtlarında yapıp, vergi matrahına beyannameler üzerinde ulaşıyorsa tek bir kar rakamı ortaya çıkardı ve kar dağıtımında sorun yaşanmazdı.

İşletmenin SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun gelir tablosunda ulaştığı dönem karı üzerinden hesaplanan dağıtılabilir net dönem karının temettü dağıtımına esas alındığını varsaydığımızda, kar dağıtımı aşağıda açıklandığı gibi yapılabilir.

Dağıtılabilir net dönem karına ulaştıktan sonra yapılması gereken ortaklara dağıtılacak birinci temettü tutarının hesaplanmasıdır. TTK ya göre I. tertip yasal yedek ayrıldıktan sonra, ortaklara ödenmiş sermayenin yirmide biri kadar temettü verilmesi gerekir.⁴SP Kurulu'na göre ise ortaklara verilecek birinci temettü tutarı, hesap dönemi karından kanunlara göre ayrılması gereken yedekler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabilir karın yüzde yirmisinden az olamaz.⁵ Bu hükümler doğrultusunda ortaklara dağıtılacak birinci temettü tutarı ve II. tertip yasal yedeklerin hesaplanması aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi olacaktır.

⁴ TTK, madde 455, 456 ve 466/3

⁵ SP Kurulu'nun Seri IV, No 27 Sayılı Genel Tebliği, madde 4

Tablo 4.3. I. Temettü ve II.Tertip Yasal Yedeklerin Hesaplanması

	SPK(milyon TL)
Dağıtılabilir Net Dönem Karı	8.031.919
Ortaklara I. temettü	1.606.384
TTK'ye göre I. temettü (Ödenmiş Sermayenin %5'i)	650.000
II. Tertip Yasal Yedek matrahı	956.384
II. Tertip Yasal Yedek	95.638

Ortaklara I. temettü tutarı şirket ana sözleşmesinde belirtildiği gibi Dağıtılabilir net dönem karının % 20'si olarak hesaplanmıştır. II. tertip yedek akçe ise SP Kurulu tebliğine uygun olarak dağıtılan kardan, ödenmiş sermayenin %5'inin düşülmesiyle kalan kısmın onda biri olarak hesaplanmıştır.⁶

X işletmesinin altı aylık karı üzerinden dağıtacağı kar payı toplam (8.031.919*%20) 1.606.384 milyon TL olacaktır. GVK madde 94/6 b-ii maddesi uyarınca söz konusu kar payı %10 oranında gelir vergisi kesintisine tabidir. Gelir vergisi kesintisinin hesabı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Gelir Vergisi Kesintisinin Hesaplanması

Gelir Vergisi Stopajı Matrahı	1.606.384
Stopaj Oranı	%10
Gelir Vergisi Stopajı	160.638

Yukarıdaki açıklamalar ve hesaplamalar doğrultusunda X işletmesinin kar dağıtım tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

⁶ SP Kurulu'nun Seri IV, No 27 Sayılı Genel Tebliği, madde 15

Tablo 4.5. X İşletmesinin Kar Dağıtım Tablosu

DÖNEM KARI	11.732.752
ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	(3.438.738)
Kurumlar Vergisi 3.278.100	
Gelir Vergisi 160.638	
NET DÖNEM KARI	8.294.014
GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI	-
I. TERTİP YASAL YEDEKLER	(422.733)
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KARI	8.031.919
ORTAKLARA I. TEMETTÜ	(1.606.384)
II. TERTİP YASAL YEDEKLER	(95.638)
OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	6.329.897
(DAĞITILMAMIŞ KARLAR)	

SONUÇ

Halka açılma sürecindeki işletmelerin hazırladıkları finansal tablolar gerek işletmenin değerini yani halka satış fiyatını belirleme aşamasında, gerekse yatırım yapmaya niyetli kişilerin kararı aşamasında büyük öneme sahiptir. Bu nedenle halka açılma sürecinde hazırlanan finansal tabloların işletmenin ekonomik durumu hakkında gerçekçi bilgiler vermesi, halka açık bulunan ve halka açılma sürecinde olan diğer işletmelerin finansal tabloları ile karşılaştırılabilmesi gerekir.

Bu amaçla, ülkemizdeki SP Kurulu yayımladığı seri:11,no:1 sayılı “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ” ile halka açılma sürecindeki ve halka açık bulunan işletmelerden bu tebliğ hükümlerine uygun finansal tablolar hazırlamalarını istemiştir. Fakat halka açılma sürecindeki işletmelerin SP Kurulu tebliğine uygun finansal tablolar hazırlama aşamasında bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Halka açılma sürecindeki işletmelerin SP Kurulu tebliğine uygun finansal tablolar hazırlama aşamasında karşılaşılabilecekleri sorunları; değerlendirme ve sınıflandırma ile ilgili sorunlar, yatırımcıların mali tablolara olan güvenilirliklerinin azalmasından kaynaklanan sorunlar, kar dağıtımında ortaya çıkan sorunlar ve finansal tabloların enflasyona göre düzeltilmesi sürecinde ortaya çıkan sorunlar olarak sıralayabiliriz.

Türkiye’deki Anonim Şirketler, halka açılmadan önceki finansal tablolarını TTK ve MSUGT’de belirlenen usul ve esaslara göre hazırladıklarından ve bu uygulamalar ile SP Kurulunun seri:11,no:1 sayılı tebliği arasında değerlendirme ve tabloların gösterimi açısından önemli farklılıkların olması, halka açılma sürecindeki işletmelerin SP Kurulu tebliğlerine uygun finansal tablolar hazırlaması aşamasında bazı sorunlara neden olabilmektedir.

Halka açılmaya karar veren bir işletme bu andan sonraki finansal tablolarını SP Kurulu'nun yayımlamış olduğu muhasebe standartları doğrultusunda hazırlamanın yanında, geçmiş üç yılda MSUGT ve vergi mevzuatı doğrultusunda hazırlamış olduğu finansal tablolarını da SP Kurulu'nun seri 11-1 nolu tebliği ile uyumlaştırması gerekmektedir. Bu durumda işletmelerin karşısına iki sorun çıkmaktadır. Birincisi geçmiş, ikincisi bundan sonraki dönemlere ait finansal tabloların SP Kurulu muhasebe standartları doğrultusunda nasıl hazırlanacağı konusudur.

Geçmiş dönemlere ait finansal tabloların SP Kurulu muhasebe standartları doğrultusunda hazırlanması iki şekilde mümkün olabilir;

Birincisi, geçmiş yıllarda vergi kanunlarına göre hazırlanan finansal tablolar üzerinden gidilerek SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamaktır. İşletme bu yolu seçerse geçmiş dönem veya cari dönem mali tablolarında Sermaye Piyasası Mevzuatı uyarınca yapılan düzeltmeleri yasal defterlerine yansıtma zorunda değildir.⁷

İkincisi ise, halka açılmaya karar verdikten sonra finansal tabloların uyumlaştırılması için en az üç yıl bekleyip bu arada finansal kayıtları SP Kurulu tebliğine yakınlaştırmak sureti ile SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamaktır. Ayrıca, işletmeler bu süreç içinde SPK ya göre hazırladıkları finansal tabloları bağımsız denetim kuruluşlarına denetlettirmelidirler. Böylece işletmenin halka açılma anında, hem SP Kurulu muhasebe standartları doğrultusunda hazırlanmış geçmiş üç yıla ait finansal tablolar hazır olur, hem de halka açıldıktan sonra hazırlayacakları finansal tablolar için sağlıklı bir muhasebe sistemi kurulmuş olur.

⁷ SP Kurulu'nun 25.01.2000 Tarih ve 824 no.lu yazısı

İşletmelerin halka açılmaya karar verdikten sonraki dönemlerde finansal tablolarını SP Kurulu muhasebe standartları doğrultusunda hazırlamaları yine iki şekilde mümkün olabilir;

Birincisi, işletmenin finansal kayıtlarını aynen geçmişteki gibi vergi uygulamaları doğrultusunda tutup, SP Kurulu muhasebe standartlarına göre hazırlayacağı finansal tablolara muhasebe sistemi dışında yapacağı hesaplamalarla ulaşmasıdır. Eğer işletmeler gerekli hesaplamaları muhasebe sistemi dışında yapmayı tercih etmişler ise, yaptıkları bu hesaplamaları açık bir şekilde göstermeli ve saklamalıdır, çünkü gelecek dönemlerde hazırlanacak finansal tablolar bu hesaplamalar temel alınarak oluşturulur. İşletmelerin eski dönemlerdeki muhasebe sistemi dışında yaptıkları hesaplamaları dikkate almadan SPK ya uygun finansal tablolar hazırlaması durumunda bu finansal tabloların geçmiş yıllarda hazırlanan finansal tablolara karşılaştırılabilmesi imkansız hale gelir.

İkincisi ise, işletmelerin vergi amacıyla tuttukları kayıtları olabildiğince SP Kurulu standartlarına yaklaştırmaya çalışmak ve vergi matrahına beyannameler üzerinde ulaşmaktır. Buna rağmen arada farklılıklar olabilir. Bu durumda da işletmelerin bazı düzeltmeleri muhasebe sistemi dışında yapmaları gerekebilir.

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yaşadıkları muhasebe sorunlarından diğerinin nedeni de yatırımcıların mali tablolara olan güveninin az olmasıdır. İşletmeler halka açılmadan önce vergi kanunlarının tanıdığı imkanlar doğrultusunda vergi ertelemeleri, vergi avantajları yaratacak muhasebe politikaları uyguladılar, ya da bazı işlemleri kayıt dışı bırakmak suretiyle vergi matrahını azaltarak işletmenin mali durumunu olumsuz gösterme eğilimi içinde olabilirler.

Halka açılma sürecindeki işletmeler ise, finansal tabloları hazırlarken işletmenin karını, varlıklarını ve öz sermayesini daha yüksek gösterecek muhasebe politikaları uygulamak isteyebilirler ve eğer daha önce işletmenin karını, varlıklarını daha yüksek gösterecek ve kayıt dışı bırakılmış işlemler varsa bunları kayıt altına almaya çalışabilirler. Bunun en büyük nedeni halka açılacak bir şirkete yatırım

yapmaya niyetli kişilerin kararını etkilemektir. Diğer bir nedeni de işletmenin değerini yüksek göstermektir. İşletmenin değeri hesaplanırken her ne kadar geçmiş dönem verileri tek unsur olmasa da işletmenin varlıkları, karlılık durumu, dağıtılan kar payları ve sermaye yapısı dikkate alınır.

Yatırımcıların halka açılma sürecindeki işletmelerin hazırladıkları finansal tablolara olan güvenlerinin az olmasının nedeni mevcut ortakların işletme değerini daha yüksek göstererek sahip oldukları hisse senetlerini daha yüksek değerle satmak istemeleridir. SP Kurulu ise hisse senedi fiyatının, piyasada arz ve talebe göre oluşan diğer malların fiyatından hiçbir farkı olmadığı, dolayısıyla gerçek değerinin üzerinde fiyat belirlenmiş bir hisse senedine talep olmayacağı gerekçesiyle bu konuda hiçbir denetim yapmamaktadır.⁸

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yaşadıkları bir diğer sorun da kar dağıtımında ortaya çıkmaktadır. Eğer işletme yasal kayıtlarını vergi kanunları doğrultusunda tutmaktaysa ve SP Kurulu tebliğine uygun finansal tablolara muhasebe sistemi dışında yaptığı hesaplamalar sonucu ulaşılmıyorsa, dönem sonunda vergi kanunlarına göre bulunan sonuç(kar-zarar) ile işletmenin SPK ya göre bulunduğu sonuç(kar-zarar) arasında bir farklılık olacaktır. Bu durum işletmenin kar dağıtımını sırasında sorunlara neden olabilir.

Halka açık bir Anonim Şirketin ortaklarına kar payı dağıtırken SPK doğrultusunda hazırlanmış olan finansal tablolardan hareket etmesi gereklidir, fakat işletmede bırakılması zorunlu olan yasal yedekleri hesaplarırken hangi sonucun dikkate alınacağı önemli bir konudur. Eğer işletme üçüncü bölümde yer verdiğimiz Turckcell vak'asında olduğu gibi vergi kanunlarına göre zarar, SPK ya göre kar etmişse kar dağıtımını sırasında sorunlarla karşılaşabilir.

Eğer işletme dönem içindeki yasal kayıtlarını SP Kurulu'nun yayınlamış olduğu muhasebe standartları doğrultusunda tutarsa ve vergi karşılığına muhasebe

⁸ Birgül Dikmen, "Satılan, Birleşen, Halka Açılan veya Özelleştirilen Firmanın Değeri Nasıl Tespit Edilir?", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 267, Kasım 2003, s.50

sistemi dışında yapacağı hesaplamalarla ulaşırsa ortaya tek bir bilanço ve kar(zarar) rakamı çıkar ve kar dağıtımında sorun yaşanmaz.

Halka açılma sürecindeki işletmelerin yaşadıkları muhasebe sorunlarından bazıları da enflasyon düzeltmesinden kaynaklanmaktadır. Halka açılma sürecindeki işletmelerin 31.12.2003 tarihinde sona eren yıllık ve bundan sonra gelecek ilk ara mali tablolarını SP Kurulu'nun yayımladığı tebliğ hükümlerine uygun olarak enflasyona göre düzeltmeleri gerekmektedir.⁹

Bu süreçte ortaya çıkan ilk sorun düzeltme yapmak için gerekli olan eski verilere ulaşılamamasıdır. Bunun nedeni düzeltmenin yapılması için 1970 yılının baz alınmış olmasıdır. Çoğu işletmenin bu yıllara ait ticari defter ve belgelerine ulaşmakta zorluklar çekilebilmektedir. Bu sebeple, finansal tablolar enflasyona göre düzeltilirken bazı yanlış varsayımlar yapılmakta, bu da finansal tabloların doğruluğunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan ikinci sorun geçmiş otuz yılda yüksek enflasyon ortamında gerçek olmayan karları gösteren finansal tabloların ilk düzeltmesinde ortaya çıkan büyük zararlardır. Bu sebeple, yatırımcılar bu işletmelere yatırım yapmaktan kaçınabilmekte, daha önceden halka açılmaya karar vermiş işletmeler de halka açılmaktan vazgeçebilmektedirler.

Enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan diğer bir sorun da işletmelerin SP Kurulu Seri11-1 sıra nolu tebliğine uygun olarak hazırlanan tarihi maliyet esaslı bilanço ve gelir tablosu ve SP Kurulu Seri 11-20 sıra nolu tebliğine uygun olarak hazırlanan enflasyona göre düzeltilmiş bilanço gelir tablosu gibi iki farklı sonuç açıklamasıdır. SP Kurulu'nun enflasyona göre düzeltilmiş mali tablolardaki net dönem karının, tarihi maliyet esasına uygun hazırlanan mali tablolardaki net dönem karından az olması durumunda, kar dağıtımını için daha az olan tutar dikkate alması o işletmeye yatırım yapmış kişilerin itirazlarına sebep olabilmektedir.

⁹ SP Kurulu'nun seri 11-20 Sıra nolu tebliği, madde 41

Sonuç olarak, halka açılma sürecindeki ve halka açık işletmelerin yaşadıkları muhasebe sorunlarının önlenmesi amacıyla bu işletmelerin yasal kayıtlarını ve finansal tablolarını SP Kurulu muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlamalarının sağlanması, vergi matrahına bu finansal tablolarda yer alan sonuç üzerinden ulaşılması gerekmektedir. SPK'ya tabi işletmelerin ayrıca vergi kanunlarında yer alan değerlendirme hükümlerine ve MSUGT de yer alan sınıflandırma ilkelerine uygun finansal tablolar hazırlamaları gerekmektedir. Bu nedenle Maliye Bakanlığının bu konuda yasal düzenlemeler yapması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman, Ümit;**
Hacırustemoğlu, Rüstem;
Bozkurt, Nejat Muhasebe Denetimi Uygulamaları, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ocak 2001
- Bağcı, Hamdi** Ulusal Muhasebe Standartları ve Uluslararası Standartlarla Uyum, 17. Türkiye Muhasebe Kongresi, İstanbul, Ekim 2002
- Baran, Kudret** Halka Açılacak Anonim Şirketlerin Mali Tablolarının Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Özel Bağımsız Dış Denetimi ve Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997
- Bayazıt, Ercan** İşletmelerde Kar Dağıtımını Muhasebeleştirme Esasları (TTK ve SPK Mevzuatına Göre), Temel Eğitim ve Staj Merkezi Yayınları, Yayın No:46, Ankara, 2003
- Dikmen, Birgül** Satılan, Birleşen, Halka Açılan veya Özelleştirilen Firmanın Değeri Nasıl Tespit Edilir?", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 267, Kasım 2003, s.50-60

Erdamar, Cengiz;
Basık, Feryal Orhon

Finansal Muhasebe ve Tek Düzen Hesap Sistemi, Dönence Basım ve Yayım Hizmetleri, İstanbul, 2003

Gerekliöglü Düzakın, Hatice

Türkiye’de Hisse Senetleri İMKB’de İşlem Gören Firmaların Halka İlk Arz ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kasım 1998

Kandemir, Serdar

Halka Arzlar, Avantajları ve Dezavantajları, Kocaeli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Bülteni, Eylül 2000, s.28-30

Kieso, Donald E.;
Weygandt, Jerry J.;
Warfield, Terry D.

Intermediate Accounting, John Wiley&Sons, Inc., Tenth Edition, 2001

Koç, Özlem

Şirketlerin Halka Açılması ve Bir Uygulama, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Mayıs 1998

Meigs, Robert F.;
Meigs, Walter B.

Accounting: The Basis For Business Decisions, Mc Graw-Hill Publishing Company, Eight Edition, 1990

Talu, Hülya

Muhasebe Mesleğinin Para ve Sermaye Piyasasındaki Yeri ve Önemi, 5. Türkiye Denetim Sempozyumu, İstanbul, Aralık

2001

**Türkiye Sermaye Piyasası
Aracı Kuruluşları Birliği**

Sermaye Piyasası Mevzuatı, İlgili
Mevzuat ve Etik Kurallar, Temmuz 2003

Williams, Jan R.;
Haka, Susan F.;
Bettner, Mark S.;
Meigs, Robert F.

Financial and Managerial Accounting
The Basis For Business Decisions, Mc
Graw-Hill Irwin, Twelfth Edition, 2002

Yücel, Göksel;
Ercan, Yücel

Genel Muhasebe, Yapı Kredi Eğitim
Yayınları, Tifdruk Matbaacılık A.Ş.,
Ağustos 1992

Yücel, Göksel

Muhasebe Dersi Vak'ası, 2000

Gelir Vergisi Kanunu

Mali Çözüm Dergisi, Pratik Bilgiler, Sayı 65, Aralık 2003

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

Sermaye Piyasası Kanunu

Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği

Sermaye Piyasası Kurulu İlke Kararları

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Usul Kanunu

Vergi Usul Kanunu Tebliğleri

EK-1.1*

Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin Yasal Gelir Tabloları ile SPK Formatına Uygun Gelir Tabloları *

	1 Ocak-31 Aralık 1999		Fark tutarı	1 Ocak-31 Mart 2000		Fark tutarı
	VUK'a göre	SPK'ya göre	+/-	VUK'a göre	SPK'ya göre	+/-
Brüt Satışlar	704.546.817	704.546.817	0	270.544.659	271.592.091	1.047.432
Yurtiçi Satışlar	674.729.430	674.729.430	0	263.123.266	264.170.698	1.047.432
Yurtdışı Satışlar	20.654.887	20.654.887	0	3.865.100	3.865.100	0
Diğer Satışlar	9.162.500	9.162.500	0	3.556.293	3.556.293	0
Satışlardan İndirimler (-)	7.233.917	7.233.917	0	3.925.689	3.925.689	0
Satıştan İadeler (-)	7.233.050	7.233.050	0	3.924.099	3.924.099	0
Satış İskontoları (-)	867	867	0	1.590	1.590	0
NET SATIŞLAR	697.312.900	697.312.900	0	266.618.970	267.666.402	1.047.432
Satışların Maliyeti (-)	391.517.382	333.935.036	57.582.346	130.449.294	125.403.643	5.045.651
BRÜT SATIŞ KAR/ZAR	305.795.518	363.377.864	57.582.346	136.169.676	142.262.759	6.093.083
Faaliyet Giderleri (-)	166.348.209	166.348.209	0	62.966.116	62.378.162	587.954
Araştırma ve Gelir Giderleri (-)	431.820	431.820	0	0	0	0
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gid (-)	96.529.109	96.529.109	0	34.125.414	33.537.460	587.954
Genel Yönetim Gid (-)	69.387.280	69.387.280	0	28.840.702	28.840.702	0
ESAS FAAL KAR/ZAR	139.447.309	197.029.655	57.582.346	73.203.560	79.884.597	6.681.037
Diğer Faal. Gelir ve Karlar	22.316.512	22.316.512	0	13.927.864	13.927.864	0
Faiz ve Diğer Temettü Gelir	4.857.056	4.857.056	0	3.235.607	3.235.607	0
Faaliyet İlgili Diğer Gelir ve Kar	17.459.456	17.459.456	0	10.692.257	10.692.257	0
Diğer Faal Gidir ve Zarar (-)	2.392.016	2.392.016	0	45.243	685.440	(640.197)
Finansman Giderleri (-)	231.634.612	185.804.429	45.830.183	80.221.132	71.065.736	9.155.396
Kısa Vadeli Borç Gidir (-)	18.076.754	19.661.405	(1.584.651)	6.843.669	10.020.248	(3.176.579)
Uzun Vadeli Borç Gidir (-)	213.557.858	166.143.024	47.414.834	73.377.463	61.045.488	12.331.975

* Kaynak: 29.06.2000 tarihli Hürriyet Gazetesi

* Yasal gelir tabloları karşılaştırma amacıyla SPK formatına uygun hale getirilirken bazı sınıflandırma değişiklikleri yapılmış, ancak bu sınıflandırma değişiklikleri ayrıca belirtilmemiştir.

FAALİYET KAR/ZAR	(72.262.807)	31.149.722	103.412.529	6.865.049	22.061.488	15.196.236
Olağ Üstü Gel ve Karlar	3.365.282	95.166.890	91.801.608	2.605.913	2.605.913	0
Konusu Kalmayan Karş	2.092.219	2.092.219	0	2.068.243	2.068.243	0
Önc.Dönem Gelir ve Kar	31	91.801.639	91.801.608	0	0	0
Diğ Olağ üstü Gel ve Kar	1.273.032	1.273.032	0	537.670	537.670	0
Olağ Üstü Gid ve Zar (-)	5.030.093	40.917.849	(35.887.756)	1.427	45.834.917	(45.833.490)
Önc.Dönem Gider ve Zar	4.838.435	40.726.191	(35.887.756)	1.402	45.834.892	(45.833.490)
Diğ Olağ üstü Gid ve Zar	191.658	191.658	0	25	25	0
DÖNEM K AR/ZARARI	(73.927.618)	85.398.763	159.326.381	9.469.535	(21.167.719)	(30.637.254)

EK 1.2

Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 Dönemlerine Ait Yapılan Düzeltme Kayıtları Sonucunda Hesaplarda Meydana Gelen Farklılıklar

Aşağıda detayları ile açıklanan sebeplerle 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 dönemlerine ait gelir tablolarında muhasebe dışı yapılan düzeltme kayıtları sonucunda hesaplarda meydana gelen farklılıklar aşağıda açıklanmıştır.

	31.Aralık.1999	31 Mart 2000
Brüt Satışlar	-	1.047.432
Faturalanmamış Gelirlerin Tahakkuk Ettirilmesi	-	1.047.432
Satışların Maliyeti	57.582.346	5.045.651
Amortisman Süresi Düzeltmeleri	60.691.474	12.838.312
Aktifleştirilen Kredi Faizlerinin Düzeltilmesi	14.517.230	-
Kur Farkı Aktifleştirmeleri	(16.103.412)	(4.977.270)
Diğer Düzeltmeler	(1.522.946)	(2.815.391)
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri	-	587.954
Mükerrer Fatura Düzeltmesi	-	587.954
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar	-	(640.197)
Gider Tahakkuku	-	(640.197)
Finansman Giderleri	45.830.183	9.155.396
Aktifleştirilen Kredi Faizlerinin Düzeltilmesi	(23.624.440)	(5.917.128)
Kur Farkı Aktifleştirmeleri	55.758.625	21.609.890
Kur Değerleme Düzeltmesi	(4.817.888)	(1.425.521)
Kredi Yönetim Ücretleri Düzeltmeleri	18.513.886	(1.758.175)
Lisans KDV'si Gecikme Faizi Tahakkuku	-	(3.353.670)

Olağanüstü Gelirler ve Karlar	91.801.608	-
Amortisman Süresi Düzeltmeleri	44.362.589	-
Aktifleştirilen Kredi Faizlerinin Düzeltilmesi	355.363	-
Kur Farkı Aktifleştirmeleri	30.048.174	-
Kredi Yönetim Ücretleri Düzeltmeleri	10.217.310	-
Yeniden Değerleme Fonu Düzeltmeleri	6.818.172	-
Olağanüstü Giderler ve Zararlar	(35.887.756)	(45.833.490)
Aktifleştirilen Kredi Faizlerinin Düzeltilmesi	(35.031.376)	-
Kredi Yönetim Ücretleri Düzeltmeleri	(856.380)	-
Önceki dönemlere ait Lisans KDV'si Gecikme Faizi	-	-
		(45.833.490)
Toplam Fark	159.326.381	(30.637.254)

EK 1.3

Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 tarihleri itibariyle SPK Mevzuatının Hükümlerine Uygun Olarak Hazırlanan Mali Tablolarında Yapılan Muhasebe Dışı Düzeltmeler ve Parasal Etkileri

31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 tarihleri itibariyle SPK'nın genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanan mali tablolarında yapılan muhasebe dışı düzeltmelerin gerekçeleri ve parasal etkileri aşağıda açıklanmıştır;

- Şirket, tesis, makine ve cihazlar hesabında bulunan maddi duran varlıklarının tamamını yasal kayıtlarında 5 yıl üzerinden amortismanına tabi tutmaktadır. Ancak söz konusu maddi duran varlıkların faydalı ömürlerinin 8 yıl olması sebebiyle, bu kıymetlere 8 yıl üzerinden amortisman hesaplanmış ve etkileri ilişikteki mali tablolara yasal kayıtlar dışında yansıtılmıştır. Söz konusu düzeltme kayıtlarının mali tablolarda yarattığı farklılıklar aşağıdaki gibidir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Birikmiş Amortismanlar	67.327.782	77.434.510
Satışların Maliyeti	(41.761.870)	(10.106.729)
Önceki Dönem Gelirleri	(17.036.389)	-
Yeniden Değerleme Fonu	(8.529.523)	-
Geçmiş Yıl Karları	-	(67.327.781)

- Şirket, yasal kayıtlarında vergi mevzuatına uygun olarak, yatırım finansmanında kullandığı kredilere ait faizleri ve kredi yönetim ücretlerini, ilgili yatırımın aktifleştirildiği yıl sonuna kadar varlık maliyetine ilave etmektedir. Bu şekilde varlık maliyetlerine ilave edilmiş olan borçlanma maliyetlerinden, varlıkların kullanıma alındığı tarihten sonra aktifleştirilenler varlık maliyetlerinden ve bu tutarlar üzerinden hesaplanmış amortismanlar,

birikmiş amortismanlar hesabından tenzil edilmiştir. İlişikteki mali tablolara yasal kayıtlar dışında yansıtılmış olan söz konusu düzeltme kayıtlarının mali tablolara etkileri aşağıdaki gibidir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Varlık Maliyeti	(32.832.288)	(40.142.302)
Birikmiş Amortismanlar	8.738.365	10.629.833
Satışların Maliyeti	(5.796.535)	(1.891.468)
Finansman Giderleri	27.044.230	5.917.128
Önceki Dönem Giderleri	1.490.240	-
Önceki Dönem Gelirleri	(355.363)	-
Yeniden Değerleme Fonu	1.711.351	-
Diğer Dönen/Duran Varlıklar	-	4.812.676
Geçmiş Yıl Karları	-	20.674.133

- Varlıkların aktifleştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve bu varlıkların iktisabından kullanılan dövizli krediler ve bu kredilerin alınmasına kadar oluşan dövizli borçlardan kaynaklanan kur farkları, Şirket yasal kayıtlarında doğrudan gider yazılmaktadır. Fakat ilişikteki mali tablolarda bu kur farkları aktifleştirilmiş ve varlığın kalan ekonomik ömrü dikkate alınarak amortismanına tabi tutulmuştur. Söz konusu düzeltmenin mali tablolarda meydana getirdiği farklılıklar aşağıdaki gibidir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Varlık Maliyeti	95.049.830	116.659.720
Birikmiş Amortismanlar	(25.346.443)	(30.323.714)
Satışların Maliyeti	16.103.412	4.977.270
Finansman Giderleri	(55.758.625)	(21.609.890)
Önceki Dönem Gelirleri	(30.048.174)	-

Geçmiş Yıl Karları	-	(69.703.386)
--------------------	---	--------------

- Şirket, yapılmakta olan yatırımlarını yıl sonlarında aktifleştirmekte ve bunların üzerinden amortisman hesaplamaktadır. Ancak ilişikteki mali tablolarda, fiilen kullanıma giren yatırımlar SPK'nın öngördüğü şekilde aktifleştirilmiş ve üç aylık dönem itibariyle amortismanına tabi tutulmuştur. Sözü edilen yatırımlarla ilgili olarak yasal kayıtlar dışında yapılan düzeltmeler aşağıdaki gibidir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Varlık Maliyeti	-	126.471.802
Birikmiş Amortismanlar	-	(3.952.245)
Satışların Maliyeti	-	3.952.245
Yapılmakta Olan Yatırımlar	-	(126.471.802)

- GSM lisansı bedeli Şirket yasal kayıtlarında 8 yıl üzerinden azalan bakiyeler yöntemi kullanılarak itfa edilmektedir. Ancak lisans süresinin 25 yıl olması sebebiyle söz konusu kıymetin itfası 25 yıllık bir sürede eşit taksitlerle itfa yöntemi esas alınarak yeniden hesaplanmış ve ilişikteki mali tablolara yasal kayıtlar dışında yansıtılmıştır. Mali tablolara yansıtılan kayıtlar şöyledir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Birikmiş İtfa Payları	46.255.804	51.048.160
Satışların Maliyeti	(18.929.604)	(4.792.356)
Önceki Dönem Gelirleri	(27.326.200)	-
Geçmiş Yıl Karları	-	(46.255.804)

- Şirket vergi mevzuatı çerçevesinde lisans alımında kullandığı kredilerin 1998 yılı sonuna kadar oluşan faiz ve kur farklarını varlık maliyetine ilave etmiş ve

bunun üzerinden amortisman ayırmıştır. İlişikteki mali tablolarda ise söz konusu faiz ve kur farkları ile bunların üzerinden hesaplanan tüm amortismanlar varlık maliyetinden ve birikmiş itfa payları hesaplarından yasal kayıtlar dışında tenzil edilmiştir. Bu işlemler sebebiyle mali tablolarda yapılan düzeltmelerin etkileri aşağıda gösterilmiştir:

	BORÇ	ALACAK
	31 Aralık 1999	31 Mart 2000
Varlık Maliyeti	(45.325.858)	(45.325.858)
Birikmiş İtfa Payları	20.505.418	22.118.747
Satışların Maliyeti	(8.720.695)	(1.613.329)
Önceki Dönem Giderleri	33.541.135	-
Geçmiş Yıl Karları	-	24.820.440

- Yeniden Değerleme Değer Artış Fonu: Şirket, 1999 yılı öncesinde aktifinde kayıtlı olan maddi duran varlıklarını her yıl T.C. Maliye Bakanlığı'nca açıklanan değerlendirme katsayıları ile yeniden değerlemeye tabi tutmuş ve ortaya çıkan net değer artışlarını öz kaynaklar grubu altındaki "maddi duran varlık yeniden değerlendirme değer artış fonu" hesabında izlemiştir. Şirketin mali tablolarının SPK'ya uygun hale getirilmesi sırasında ortaya çıkan toplam 6.818.172 TL tutarındaki fon artışı yasal mevzuat çerçevesinde kullanılabilir nitelikte olmadığından söz konusu tutar 31 Aralık 1999 ve 31 Mart 2000 tarihleri itibariyle sırasıyla "Önceki Dönem Gelirleri" ve "Geçmiş Yıl Karları" hesaplarına dahil edilmiştir.

EK-2.1***Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin Bilançoları**

AKTİF(MİLYON TL)	31.12.1997 Denetlenmiş	31.12.1998 Denetlenmiş	30.09.1998	30.09.1999 Denetlenmiş
1.DÖNEN VARLIKLAR	2.313.516	4.208.974	3.374.536	9.345.606
A.HAZIR DEĞERLER	106.281	7.699	6.616	37.597
B.MENKUL KIYMETLER	339.320			6.000
C.K.V.TİCARİ ALACAKLAR	1.055.462	1.983.740	1.388.069	4.566.725
1.Alıcılar ve Alacak Senetleri	494.022	1.707.651	1.154.026	3.947.790
2.Verilen Depozito ve Teminat	38	469	454	15.792
3.Diğ.K.V.Ticari Alacaklar	562.552	283.885	235.130	612.308
4.Alacak Senetleri Reeskontu	-1.150	-8.265	-1.541	-9.165
5.Şüpheli Alacaklar	36.517	63.098		82.775
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı	-36.517	-63.098		-82.775
D.DİĞ.K.V.TİCARİ ALACAK	752	16.476	460.931	664.500
E.STOKLAR	688.934	2.086.909	1.753.659	3.785.261
1.İlk Madde ve Malzeme	288.517	547.045	923.575	1.953.563
2.Yarı Mamüller	31.908			
3.Mamüller	353.062	1.367.531	751.162	1.250.939
4.Ticari Mallar	15.099	165.884	78.922	
5.Diğer Stoklar				
6.Verilen Sipariş Avansları	348	6.449		580.759
7.Stok Değer Düşüş Karşılığı				
F.DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	122.767	114.150	125.261	285.523
2.DURAN VARLIKLAR	673.403	1.331.448	1.217.970	2.318.923
A.UZUN V.TİC. ALACAKLAR				
B.DİĞER UZUN V.TİC. ALAC.				
C.FİNANSAL DURAN VARLIK	797	797	750	1.777
D.MADDİ DURAN VARLIKLAR	664.453	1.319.883	1.204.295	2.128.868
1.Maddi Duran Varlıklar	720.938	1.399.685	1.308.238	2.267.249
2.Birikmiş Amortismanlar(-)	-56.485	-151.386	-131.661	-299.304
3.Yapılmakta Olan Yatırımlar		71.584	27.718	160.923
4.Verilen Sipariş Avansları				
E.MAD.OLMAYAN DUR. VAR.		627		626
F.DİĞER DURAN VARLIKLAR	8.153	10.141	12.925	7.652
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	2.986.919	5.540.422	4.952.506	11.484.529

* Kaynak: 29.06.2000 tarihli Hürriyet Gazetesi

PASİF(MİLYON TL)				
1.KISA VADELİ BORÇLAR	2.784.521	4.482.708	3.716.219	9.828.616
A.FİNANSAL BORÇLAR	2.373.454	2.876.168	2.389.837	8.142.696
1.Banka Kredileri	2.373.454	2.876.168	2.389.837	8.142.696
2.Kredilerin Anapara Taksit faizi				
B.TİCARİ BORÇLAR	97.041	847.834	852.172	831.393
C.DİĞER.K.V.BORÇLAR	21.050	12.020	26.768	61.452
D.ALINAN AVANSLAR	152.109	551.288	403.594	500.468
E.BORÇ VE GİDER KARŞILIĞI	140.868	194.962	43.848	30.425
F.GELECEK AYLARA AİT GELİR VE GİDER TAHAKKUKU		436		
2.UZUN VADELİ BORÇLAR	192.947	480.795	564.111	114.609
A.FİNANSAL BORÇLAR		453.441	400.041	
B.U.V. TİCARİ BORÇLAR	190.927	21.811	159.189	64.783
C.DİĞER U.V. BORÇLAR				
D.ALINAN SİPARİŞ AVANSI				
E.BORÇ VE GİDER KARŞILIĞI	2.020	5.543	4.881	49.826
1.Kıdem Tazminatı Karşılığı	2.020	5.543	4.881	49.826
2.Diğ.Borç ve Gider Karşılıkları				
3.ÖZSERMAYE	9.451	576.919	672.176	1.541.301
A.SERMAYE	1.000	218.854	230.754	500.000
B.EMİSYON PRİMİ				
C.YEN.DEĞ.DEĞER ARTIŞI	11.662	528.606	397.045	994.036
1.Duran Varlıklardaki Değ.Artışı	11.662	528.606	397.045	994.036
2.İştiraklerde Değer Artışı				
3.Maliyet Artış Fonu				
D.YEDEKLER	54.549	11.900		350.706
1.Yasal Yedekler	695	11.900		29.961
2.Olağanüstü Yedekler	53.854			320.745
3.Diğer Kar Yedekleri				
E.NET DÖNEM KARI(ZARARI)	-57.760	50.523	44.377	312.940
F.GEÇ.YILLAR KARI(ZARARI)		-232.964		-616.381
PASİF(KAYNAKLAR) TOPLAMI	2.986.919	5.540.422	4.952.506	11.484.529

EK 2.2
Lio Yağ Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin Gelir Tabloları

A.BRÜT SATIŞ HASILATI	4.741.475	12.350.019	7.163.393	20.728.199
1.Yurt İçi Satışlar	792.835	6.284.446	3.910.446	6.292.381
2.Yurt Dışı Satışlar	3.948.640	6.061.539	3.248.913	14.390.505
3.Diğer Satışlar		4.034	4.034	45.313
B.SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)				-169.133
C.NET SATIŞLAR	4.741.475	12.350.019	7.163.393	20.559.066
D.SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-3.630.459	-9.817.594	-6.177.861	-16.188.640
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	1.111.016	2.532.425	985.532	4.370.426
E.FAALİYET GİDERLERİ (-)	-289.621	-593.716	-346.267	-1.095.249
1.Araştırma ve Geliştirme Gid.				
2.Pazarlama Satış Dağıtım Gid.	-185.288	-342.094	-173.747	-465.897
3.Genel Yönetim Giderleri	-104.333	-251.622	-172.520	-629.352
ESAS FAALİYET KARI(ZARARI)	821.395	1.938.709	639.265	3.275.177
F.DİĞ.FAAL.GELİR VE KARLAR	497.025	177.147	187.767	400.155
1.İşt.ve Bağ.Ortaklık Tem. Geliri				
2.Faiz ve Diğer Temettü Geliri	216.434	91.226	148.215	660
3.Komisyon Karları	9.600			12.055
4.Kambiyo Karları	25.878	47.993		81.820
5.Diğer Gelir ve Karlar	245.113	37.928	39.552	305.620
G.DİĞ.FAAL.GİDER VE ZARAR	-136.075	-181.344	-119.467	-260.338
H.FİNANSMAN GİDERLERİ	-1.191.230	-1.789.646	-649.412	-3.087.558
1.K.V.Borçlanma Giderleri	-1.191.230	-1.712.828	-649.412	-3.087.558
2.U.V.Borçlanma Giderleri		-76.818		
FAALİYET KARI(ZARARI)	-8.885	144.866	58.153	327.436
I.OLAĞAN ÜSTÜ GEL.VE KAR.				24.920
J.OLAĞ.ÜSTÜ GİDERVE ZARAR				-8.991
DÖNEM KARI(ZARARI)	-8.885	144.866	58.153	343.365
K.ÖDEN.VERGİ.VE DİĞ.YÜK.	-48.875	-94.343	-13.777	-30.425
NET DÖNEM KARI	-57.875	50.523	44.376	312.940

31.12.1997, 31.12.1998 ve 30.09.1999 dönemlerine ilişkin mali tablolar Denetim Serbest Mali Müşavirlik A.Ş.,a member of Deloitte Tohmatsu tarafından denetlenmiştir.